

ԺՊՏՈՒՆ ԱԶՔԵՐ

Դու մի՛ հավատա ժըպտուն աչքերին,
Շատ անգամ նըրանք ծաղիկներ են վառ՝
Բուսած կորըստյան անդունդի ծերին,
Միամիտ մարդկանց քաշելու համար:

Ահա պոետն էլ, պատրանքով հարբած,
Գերվեց մի անգամ ժըպտուն աչքերից,
Ու որքան տանջվեց, տառապեց խաբված,
Ու որքան սըրտում գանգատներ ունի...

Դու շատ մի՛ խաբվի ժըպտուն աչքերից,
Շատ անգամ նըրանք ծաղիկներ են վառ,
Ծըլում են սըրտի ավերակներից
Տըխուր հատակը ծածկելու համար:

Ահա պոետն էլ՝ տառապած մի մարդ,
Որ սըրտում էնքան գանգատներ ունի,
Բայց հաճախ էնպես ժըպտում է զըվարթ,
Ասես թե քեզնից բախտավոր լինի:

HOVHANNES TOUMANYAN

EYES SO SMILING

Don't believe in eyes so smiling,
They are so oft just dazzling flowers,
On the cliff of grief gently sprouting
To enchant credulous lovers.

The bard, drunken with evil deceit,
Was enchanted by eyes so smiling,
He grieved a lot, and bitterly wept
With his heart so deeply complaining.

Don't be cheated by eyes so smiling,
They are so oft just dazzling flowers;
From the ruins of heart calmly budding
To cover the earth of dismal bowers.

The bard is a tormented soul
With his heart so deeply complaining,
But his smile is gay and joyful
To seem the gayest human being.

Է՛հ, ո՞վ գիտի, մենք ապիկար

Է՛հ, ո՞վ գիտի, մենք ապիկար՝
Ժամանակի խաղալիք,
Ու անհայտ են միշտ մեզ համար
Օրն ու սերը մեր գալիք:

Մեկ էլ տեսար, քո սիրելին
Ընկավ օտար ու հեռու,
Պատահեցիր ուրիշ մեկին
Ու ժպտացիք իրարու:

Բայց չի տևում այդ էլ երկար՝
Նոր օր, նոր մարդ, նոր ավիք,
Ու ծփում ենք մենք անդադար,
Ժամանակի խաղալիք...

OH, MAN, NO ONE IS EVER TO KNOW

Oh, man, no one is ever to know
The day and love of his future;
For the time in an eternal flow,
You are just a toy, a feeble creature.

Who knows, very oft your dear beloved
May disappear from your caring hands,
And yet quite soon you may be granted
With gentle smiles of other sweethearts.

But even this is to end, I vow;
A new day comes with a new feature:
For the time in an eternal flow
You are just a toy, a feeble creature.

ԳԻՇԵՐ

Եկավ գիշերն՝ սփոփանքը
Անմխիթար սրտերի,
Եվ սարերի կերպարանքը
Փոխվեց անեզր ստվերի:

Հաղթահարված խորին քնից՝
Պապանձվեցին ամեն տեղ,
Մութն ու խավար հորիզոնից
Ծագեց լուսին փառահեղ:

Եվ երկնքում բարձր կախված
Սիփան սարի կատարին,
Մունջ նայում էր նա դեպի ցած՝
Տխուր նիրհող աշխարհին:

Նրա փափուկ, արծաթափեր
Հով շողերը իրանց հետ
Թափում էին հանգստաբեր
Նիհր ու թմբիր քաղցրավետ:

Սակայն գիշերն այն հեզ երկրում
Հանգստության փոխանակ
Ահ ու սարսափ է միշտ բերում,
Գաղտնի հարված ու տանջանք...

ԱՂԲՅՈՒՐԸ

Սարի լանջին, ժայռի տակ,
Ջուր էր բխում սառնորակ
Ու ցրվելով խոտերում
Իզուր ճահիճ էր դառնում:

Նրա առջև մի խոր գուշ
Շինեց հովիվն ու անուշ
Խաղ ասելով նա տարավ
Ջրեց հոտը իր ծարավ:

THE NIGHT

The night so dark is all around:
The solace for desolate hearts,
To turn the form of howling mounts
Into a shade of unending strands.

Captured by the almighty sleep
It is quiet and mute in every corner,
From the horizon so dark and deep
Raised the moon in subtle splendour.

In the heights of sky the moon oft dwells
Touching the peak of Mount Sipan,
It stares from its dwelling place
Onto the dozing world of man.

Its beams, as if made of silver,
So fairly cool and dearly gentle,
Spread around the calmness of slumber
The state so restful and evenly tender;

But instead of relief and peace
The night for my homeland of woe
Spreads around black evil and malice
And grave torture and secret blow...

THE SPRING

On the mountain slope, under the cliff,
Springs out a cold stream of water,
That flows away into the grass
And turns into a swamp of moss.

In front of the cold water stream
The shepherd one day built a bowl,
Then watering his thirsty flock
He went away with play and joke.

Պախրեն անցավ էն սարից՝
Շոգից հանած չոր լեզուն.
Կուշտ-կուշտ խմեց աղբյուրից,
Ապա նայեց աստըծուն:

Անցվորն եկավ տոթակեզ,
Սառն աղբյուրին որ հասավ,
Գլխարկն առավ ու չոքեց՝
Խմեց, սիրտը հովացավ:

Ու տվավ իր օրհնանքը
Անցվոր նարդը էն բարի.
Քո շինողի օր-կյանքը
Ջրի նման երկարի՛...ե:

Then a deer, with its mouth so dry,
Came across the stream of water.
The deer drank from the bowl a lot
With its thankful eyes turned to God.

Soon a wanderer near it passed:
He took off his hat and bowed his head,
And quenched his thirst so bitter
By a long drink of cold water.

And the wanderer with a good heart
Sent his gratitude to our Lord;
“Let the days of your kind builder
Flow as long as the stream of water”.

ԻՆՁ ՄԻ՛ ԽՆՆԴՐԻՐ, ԵՍ ՉԵՄ ԵՐՊԻ

Ինձ մի՛ խննդրիր, ես չեմ երգի
Իմ տխրությունն ահագին,
Աղեկըտուր նըրա ձայնից
Կըխորտակվի քո հոգին...
Ո՛չ, քեզ համար այսպիսի երգ
Երգելու չեմ ես երբեք:

Ես երգեցի սարի վըրա
Ու չորացան խոտ ու վարդ,
Անապատ է այնտեղ հիմա,
Սև՛, ամայի անապատ...
Հառաչանքից այրված սարում
Էլ ծաղիկ չի դալարում:

Բույր ու զեփյուռ ես կուզեի
Եվ արշալույս ոսկեվառ,
Որ մի պայծառ երգ հյուսեի
Ու երգեի քեզ համար...
Բայց իմ սիրտը բըռնած են դեռ
Հուր հառաչանք, սև զիշեր:

PLEASE, DO NOT IMPLORE ME TO SING

Please, do not implore me to sing
The tremendous sorrow of mine,
Your subtle soul will certainly sink
From its painful scream and cry.
No, I won't ever recite
A song or a ballad of this kind.

Once I sang it on the mountain,
It withered at once every blossom and bloom.
Now there stands a desert of pain:
An arid land of darkness and gloom.
On the mountain burned from the grief
There blossoms today not even a leaf.

I'd like to have a smell of breeze
And the sunrise, gilded with golden-yellow
For a song that I would plait and crease
So that to sing only for you.
And yet my heart is still captured and seized
By black sorrow and grief so deep.

ՄԻ՝ ՄՈԱՅԼՎԻՐ ԻՄ ՍԻՐԵԼԻ...

Oh, my dear, don't be angry...

Մի՛ մռայլվիր ի՛մ սիրելի,
 Թե հոգնել ես, էլ մի՛ մնա.
 Թե գերում եմ քեզ աշխարհի
 հեռուները,
 Այնտեղ մնա:
 Թե դաշտերին ես կարոտել,
 Էլ մի՛ փակվիր դու ի՛մ հովտում,
 Թե լեռներն են հեռվից դյուրթել,
 Մի՛ թախծիր այս ստորոտում:
 Թե աչքեր կան աչքերիդ մեջ.
 Էլ ինձ նայել զուր մի՛ ջանա.
 Գնա՛, ու թե սերդ է անշեջ,
 Դու ե՛տ կգաս, չե՛ս մոռանա...
 Գիտե արդեն ի՛մ լուռ հոգին՝
 Նրա համար է աշխարհում
 Վանդակը միշտ վանում թռչնին,
 Որ դռները փակ են պահում...

Oh, my dear, don't be angry,
 Whenever tired go away!
 If charming world is so pretty,
 There is no need for you to stay.
 If you long for boundless spaces,
 Stop wandering in my valley.
 If far-off mounts show you graces,
 Don't grieve in this gloomy gully.
 If there are other eyes in yours,
 Please do not try to look at mine!
 Go away! If your love endures,
 Memoirs of the past won't be gone.
 My silent soul already knows
 The witty wisdom of the world:
 The bird so often hatred shows
 When doors of cage we tightly hold.

ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

CONFESSIO

Ինձնից նամակներ դու մի հուսա,
 Անշնորհք եմ ես նամակներում.
 Բառերս այնտեղ գորշ են ու սառ,
 Կարծես ուրիշն է ի՛մ տեղ գրում:

Please never do hope to hear from me,
 I am not good at letter-writing,
 There my words are cold and gloomy,
 As if someone else is scribing.

Ես վախենում եմ բացվել այնտեղ,
 Ես վախենում եմ քնքուշ խոսքից.
 Քաշվում եմ լինել հորդ ու անկեղծ,
 Ամաչում եմ ի՛մ տառապանքից:

I am afraid of being disclosed,
 And too afraid of delicate words.
 Let me confess! I am embarrassed,
 And too ashamed of my own thoughts.

Եվ, - ո՛վ քերթության վերին խորհուրդ, -
 Ա՛յն, ինչ քաշվում եմ ասել մեկի՛ն,
 Ազատ բացո՛ւմ եմ ի՛մ երգերում՝
 Ի լուր աշխարհին ու ամենքին:

O, heavenly spirit of writing!
 Though ashamed to be disclosed to one,
 All my songs are free opening,
 To the entire world in the Sun.

Հայերենից թարգմանեց
 Սիրուհույշ Անդրանիկյանը

ԱՍՏՂԵՐԻ ՀԵՏ

Եյ աստղե՛ր, աստղե՛ր,
 Երկնքի աչքեր,
 Որ այդպես վառ-վառ
 Ժղպտում եք պայծառ.
 Ժղպտում էիք դուք,
 Երբ ես դեռ մանուկ
 Աշխույժ ու կայտառ,
 Ձեզ նման պայծառ
 Թըռվում էի
 Ու ցավ չուների...
 Ժղպտում եք այսօր,
 Երբ թույլ ու անզոր,
 Կորած հույսերիս
 Կըսկիծն եմ լալիս...
 Կըժպտաք նաև
 Շիրիմիս վերև...

WITH STARS

Hey, Stars! Oh, Stars!
 You, eyes of the Sky,
 So shiny, so sparking,
 Smiling so brightly...
 You used to smile,
 When I was a kid,
 Lively and cheerful
 I shone like you bright...
 I gamboled joyfully,
 With no pain surely ...
 You are STILL smiling
 Yet, I am crying
 So feebly, weakly,
 Indeed, hopelessly...
 You will STILL smile
 Above the tomb of mine

ՏԵՐԵՎԱԹԱՓ

— Ա՛յ փոքրիկներ, ա՛յ սիրուններ, —
 Ասավ քամին տերևներին, —
 Աշուն եկավ, մոտ է ձմեռ,
 Ի՞նչ եք դողում ծառի ծերին:

Ոսկի, դեղին, վառ ծիրանի
 Գույներ հագեք խայտաբղետ
 Ու ճյուղերից ձեր մայրենի
 Եկե՛ք ինձ հետ, փախե՛ք ինձ հետ...
 Եկեք տանեն հեշտ ու անթև,

LEAF-FALL

“Hey, little ones! Hey, dear ones!”
 -Once said the Wind to the Leaves:
 “Autumn has come, winter’s near,
 And why tremble on the trees?”

Put on colours, vivid colours,
 Golden, yellow, bright purple,
 And come with me, escape with me
 From the branches dear to you...
 Without wings, calm and quiet...

Անհետ ճամփով, անհայտ տեղեր,
Չեք իմանա այնուհետև...
Էլ ինչ է դող, ինչ է ծմեռ...

Come along with me, along the way,
Unknown to you to a strange place,
Where shiver and winter are away..."

Տերևները հենց լսեցին,
Նախշուն-նախշուն գույներ հագան,

As soon as the leaves heard this
Put on colours bright and gorgeous!

Արվսըվալով տխուր երգեր՝
Քամու թևին թռան, փախան:

Rustling songs, they flew away
On the wind's wings ...they fled away...

ՌԻՐՈՒ

THE PHANTOM

Դո՞ւ ես, իմ սիրո՞ւն,
Այն չըքնաղ ուրուն,
Որ զըրկում է ինձ
Գիշերը քընից:

Is it you, My Lovely!
The marvelous Phantom,
That does deprive me
Of a good night's sleep...

Դո՞ւ ես զըրկաբաց
Հայտնըվում հանկարծ,
Ուզում ես զըրկել,
Ու հանկարծ, մեկ էլ
Խավարի միջում
Սահում ես, կորչում...

Is it You, The One!
That quite suddenly
Comes so cordially
Wishing to embrace,
Yet, creeps suddenly,
Vanishing in the dark...

Դո՞ւ ես ծիծաղով
Կամ ծանոթ ձայնով
Մեր սիրած երգի՝
Իմ լուռ սենյակի
Մոտից հեռանում
Գիշերվա մըթնում...

Is it You with joy!
Or with the sounds
Of our favorite song,
Moving peacefully
Passed my silent room
In the dark of the night...

Ասա՛, իմ սիրո՞ւն,
Դո՞ւ ես այն ուրուն,
Որ զըրկում է ինձ
Գիշերը քընից...
Առաջին ձյունը

Tell me, My Lovely!
Is it You, the Phantom,
That does deprive me
Of a good night's sleep...

ԱՌԱՋԻՆ ՉՅՈՒՆԸ

— Վա՛յ, մա՛յրիկ ջան, տե՛ս,
Բակն ու դուռը լի
Ի՛նչքան ըսպիտակ
Թիթեռ է գալի...
Էսքան շատ թիթեռ
Չեմ տեսել ես դեռ:
— Չե՛, իմ անուշի՛կ,
Թիթեռներ չեն էտ.
Թիթեռներն անցան
Ծաղիկների հետ:
Էտ ձյունն է գալի,
Փաթիլն է ձյունի,
Որ կարծես սպիտակ
Թիթեռնիկ լինի:

THE FIRST SNOW

Wow! Mummy, look!
Our doorway, yard,
Are getting so crammed
With white butterflies...
I haven't ever seen
So many butterflies!"
"Oh, no, my darling,
These aren't butterflies!
The butterflies with flowers
Have long gone away...
Now, snow is falling,
It is a snow-flake
That looks like a
White, tiny butterfly".

ՄԱՐՏԸ

Ա՛խ, է՛սպես էլ գիժ ամիս.
Մարդու հանգիստ չի տալիս:
Էսօր ուրախ օր կանի,
Վաղը անձրև ու քամի.
Առավոտը պայծառ օդ,
Կեսօրը մութ ու ամպոտ:
Մին հազնում է սպիտակ,
Մին կանաչին է տալիս.
Մի օր ցուրտ է, մի օր տաք,
Մին խնդում է, մին լալիս...
Ա՛խ, է՛սպես էլ գիժ ամիս:

MARCH

Oh, what a mad month this is!
It gives no one any rest...
Today, the day may be so bright,
Yet tomorrow rainy, windy...
In the morning the air's bright,
But at midday dark and cloudy.
Sometimes it wears so white,
Sometimes it turns into green,
Sometimes it's cold, sometimes hot,
Sometimes it laughs, sometimes cries,
Oh, what a mad month this is!

ԳՐԻՉ

Ի՞նչ կըլինի, ասա՛, գրիչ,
 Ինձ էլ սիրես գոնե մի քիչ:
 Ինչո՞ւ իմ մեծ քրոջ ձեռքին
 Գրում ես միշտ վարժ ու կարգին
 Իսկ իմ ձեռքին խազմըզում ես
 Սև ազռավի ճանկերի պես:
 Ես քեզ վատ բան ի՞նչ եմ արել:
 Ե՛կ, խնդրում եմ՝ ինձ համար էլ
 Գրի էնպես արագ-արագ,
 Էնպես ուղիղ, սիրուն, բարակ:
 Գրիչը լուռ լըսում, լըսում,
 Ծըռծըռում է ու խազմըզում,
 Բայց այս անգամ արդեն կարճես,
 Փոքրիկ ծտի ճանկերի պես:

PEN

Please, please, I beg you Pen,
 Love me at least a little bit!
 While being in my sister's hands,
 You always write smoothly, fluently,
 Yet in my hand you always scrawl,
 Like the claws of a jackdaw.
 Have I treated you badly?
 Oh, come on, please, I do beg you
 And write for me so quickly,
 Straight and slender, too ...
 While hearing this silently
 The Pen 's squeaking and scrawling
 This time a l t h o u g h
 As if like little bird's claws...

Հայերենից թարգմանեց
Լիլիթ Աբրահամյանը

ԵՐԿՈՒ ՍԵՎ ԱՄՊ

TWO BLACK CLOUDS

Վաղուց թողած բարձր ու կանաչ
Գահը իրենց հանգըստության,
Երկու սև ամպ, հողմի առաջ,
Գընում էին հալածական:

Having left the high and green
Throne of their calm repose
Two black clouds driven by gust
Were haunted by the storm.

Հողմը սակայն չար հոսանքով
Բաժնել, ջոկել չէր կարենում,
Ինչքան նըրանց լայն երկնքով
Դես ու դեն էր քըռում, տանում:

The storm with an evil gust
Was unable to part them,
But it drove taking away
To and fro in the vast sky.

Ու անդադար գընում էին
Քըշված հողմի կատաղությամբ,
Իրար կըպած ու միասին,
Երկու սև ամպ, երկու սև ամպ...

And they went incessantly
Driven by the storm, fierce,
Intermingled and firmly,
Two black clouds, two black clouds...

1894

1894

***

***

Եթե իմ վերջին հայացքը մնա
Քո դեմքիդ վերա տխուր, վշտահար,
Տեսնեմ արտասուքդ ու սիրտս իմանա,
Որ սրտանց ես դու կոծում ինձ համար.

When the last look of my life
Remains on your face sorrowful,
When I see your tear, hope will live
That your weep for me is heartfelt.

Եթե գիտենամ, իրավ պիտի դու
Ինձանից հետո ցավես իմ մահով,-
Երդվում եմ սիրով, առանց ցավելու
Կըմեռնեմ ես այդ հուսով ապահով:

If I know that you'll truly
Be sorry about my death,
I swear by love, I'll die calmly
With hope and without regret.

Եվ երբ կըլսեմ իմ գերեզմանից
Ու կըճանաչեմ քո հեկեկանքը,
Կըմխիթարվիմ, որ սիրում ես ինձ,
Որ քաղցըր էր քեզ համար իմ կյանքը:

And when I hear from my grave
And recognize your hearty sobs
I'll comfort myself thinking
That for you my life is sweet.

1890

1890

ԿՈՒՅՐԵՐԻ ԿԱՐԾԻՔԸ
(Արևելքի առակներից)

Օրը ցերեկով
Երեք-չորս հոգով
Կույրերը եկան
Փռղիճն դեմ ընկան:
Մինը, որ մարմնին դիպավ հաստ, ահեղ,
— Յե՛յ, զգո՛ւյշ, կանչեց, մի պատ կա էստեղ:
Մյուսը, որ ոտն էր շոշափել իր դեմ՝
— Ի՛նչ պատ, ծիծաղեց, էս կոճղ է կարծեմ:
Երրորդի ձեռը կընճիթն էր ընկել.
— Օձ է, օ՛ձ, գոռաց, էլ ի՛նչ եք կանգնել:
Մինչդեռ չորրորդը պոչիցը բըռնած
Քահ-քահ խնդալով ծաղրում էր նրանց.
— Վա՛հ, ճիշտ որ կույր եք. չիմացավ ոչ ոք:
Ոչ էս է, ոչ էն, այլ կախած մի թուկ:
Չէ՛, պատ է,— չէ, կոճղ— չէ, օձ է,— չէ, թուկ...
Ու աղմըկելով ամեն միճը ջուկ,
Ինչպես որ եկել
Դեմ էին ընկել,
Էնպես էլ կույր-կույր ետ դարձան կըրկին—
Սարի պես փիղը պարզ լուսի տակին:

OPINION OF THE BLIND
(from Eastern fables)

By broad daylight
Three or four blind men
Came and stopped
Before an elephant.
The one, who touched the body fat, huge,
“Hey, be careful”, called, “here’s a wall before us”.
The other who touched its leg,
“What a wall”, laughed out, “I think, it’s a stump”
The third touched its trunk,

"It's a snake, snake", he cried out.
 While the fourth giggled
 Keeping his tail in his hand
 "Oh, you are really blind, none of you saw
 That it is neither this, nor that, it's simply a rope.
 "No, a wall", "No, a stump", "No, a snake", "No, a rope".
 And the four one by one
 Went back
 As they had come.
 And they were so blind, that didn't even look
 At the tall elephant standing in the sun.

ՄԻ ԲԱՅ ՆԱՍԱԿ ԱՄԵՆՔԻՆ

AN OPEN LETTER TO EVERYONE

Դաշտ ու անտառ, գյուղի ճամփան
 Ծածկըվել է մի թիզ ձյունով.
 Էլ չի ճարվում ուտելու բան,
 Ո՛վ էր տեսել էս տեսակ սով.
 Ոչ մի ցորեն, ոչ մի հատիկ...
 Խնդրում ենք ձեզ, բարի մարդիկ,
 Աստծու սիրուն, մի կըտոր հաց,
 Կոտորվեցինք, մեռանք սոված:
 Շուտով կըգան օրեր գարնան,
 Մենք ձեզ համար կերգենք զըվարթ,
 Ու փոխարեն ձեր լավության
 Ձեր պարտեզը, այգին ու արտ
 Կըմաքրենք մենք թըրթուրներից,
 Գիճուներից ու որդերից.
 Միայն հիմի մի կտոր հաց,
 Կոտորվեցինք, մեռանք սոված:

Field and forest, the village path
 Are covered by a snow stripe,
 There remained nothing to eat
 Who has seen hunger like this?
 Not a single grain of wheat.
 We beg you all, kind people,
 For God's sake, give us bread,
 We are starving to death.
 When happy spring days come
 We'll sing for you joyfully
 And pay you back for this
 We will clean up all your yards,
 Your gardens and fields from worms.
 Caterpillars and maggots.
 Only now give us bread,
 We are starving to death.

Մի խումբ ծտերի կողմից՝
 Ծիտիկ Գնճուկյան

A starving group of sparrows
 Ever Yours, Sparrow Parrow

Հայերենից թարգմանեց
 Մարիամ Գովհաննիսյանը

WILLIAM SAROYAN

ՎԻԼՅԱՍ ՍԱՐՈՅԱՆ

The Time of Your Life

Կյանքի լավագույն ժամանակը

Be the inferior of no man,
Nor of any man be the superior.
Remember that every man is
a variation of yourself.

Մի՛ եղիր ստրուկ ստորադաս,
Մի՛ եղիր ոչ մեկին վերադաս,
Հիշի՛ր, որ ամեն արարած,
Քո տեսակն է մի քիչ փոփոխված:

No man's guilt is not yours,
Nor is any man's innocence a thing apart.

Անմեղ է նա, թե՛ մեղավոր,
Մարդ ենք բոլորս հանցավոր:
Արհամարհի՛ր չարիք, սնափառություն,
Բայց ոչ մարդուն, որ կթվա քեզ
սոսկ գոյություն:

Despise evil and vanity,
But not men of vanity or evil.
These, understand.

Հասկացի՛ր սրանք:
Եղի՛ր բարի ու քնքուշ,
Բայց ապրի՛ր միշտ զգույշ,
Եթե կարիք կա սպանելու,
Սպանի՛ր առանց զղջալու:

Have no shame in being kindly
and gentle,
But if the time comes in the time
of your life to kill,
Kill and have no regret.

Քանզի մեղավոր այս աշխարհում,
Ապրում ես կյանքն ու հեռանում:

JAMES ELORY FLECKER

ՋԵՅՄՍ ԷԼՈՐԻ ՖԼԵԲԵՐ

Ballad of the Londoner

Լոնդոնցու բալլադը

Evening falls on the smoky walls,
And the railings dreep with rain,
And I will cross the old river
To see my girl again.

Երեկոն իջնում էր հանդարտ,
Այգում կար մի ցանկապատ,
Անձրևի կաթիլերը հատ-հատ,
Ընկնում էին պատերին կաթ-կաթ:

The great and solemn-gliding tram,
Loves' still-mysterious car,
Has many a light of gold and white
And a single dark red-star.

Ես կանցնեմ գետը հորդառատ,
Ուր ինձ է սպասում անընդհատ,
Սիրեցյալն իմ հարազատ,
Ուն սիրում եմ չափից շատ:

I know a garden in a street
Which no one ever knew,
I know a rose beyond the Thames
Where flowers are pale and few.

Երիտասարդ եմ ծագմամբ գեղջկական,
Բայց սիրում եմ ազնվականի աղջկան,
Նա ունի վարսեր ոսկեղեն, ճերմակ,
Նա մի աստղ է մութ երկնքի տակ:

Մի այգի կա մռայլ փողոցում
Ուր երփներանգ ծաղիկներ են աճում,
Ծաղիկներ՝ ծաղիկներ՝ գեղեցիկ,
Բայց բոլորն էլ վաղանցիկ ու անցողիկ:

Այգում այդ հավերժական
Միայն մի վարդ կա հավիտենական,
Ուզում եմ նայել անդադար,
Մոռանալ աշխարհն անարդար:

WILLIAM BLAKE

ՎԻԼՅԱՄ ԲԼԵՅԲ

The Little Boy Lost

Կորած փոքրիկը

Father, Father, where are you going
O, do not walk so fast.
Speak father, speak to your little boy
Or else I shall be lost,

Չայրի՛կ, հայրի՛կ, ու՞ր ես գնում,
Այդքան արագ մի՛ քայլիր,
Փոքրիկ որդուդ հետ խոսիր,
Թե՛ ես հավետ չքանան,
Այս խավարում գիշերվա,
Որտեղ ոչ մի հայր չկա:

* * *

* * *

The night was dark no father was there
The child was wet with dew.
The mire was deep, and the
child did weep
And away the vapour flew.

Միգու՞ն կորած մի փոքրիկ,
Մի խոր ճահիճ ու մրրիկ,
Ու մի լացող կերպարանք,
Չեռու թռչող մի պատրանք:

Անգլերենից թարգմանեց
Արմինի Բաբուսյուհյանը

ԱՆՀԱՂԹ ԱՔԼՈՐԸ

Լինում է չի լինում՝ մի աքլոր է լինում:
Էս աքլորը քուջուջ անելիս մի ոսկի է գտնում:
Կտուրն է բարձրանում, ձեն է տալիս.
– Ծուղրուղո՞ւ, փող են գտե՛լ...
Թագավորը լսում է, իր նագիր-վեզիրին հրամայում՝ գնան խլեն
բերեն:
Նագիր-վեզիրը գնում են՝ խլում բերում:
Աքլորը կանչում է.
– Ծուղրուղո՞ւ, թագավորն ինձանով ապրե՛ց...
Թագավորը ոսկին ետ տալիս է նագիր-վեզիրին, ասում է.
– Ետ տարեք, իրեն տվեք, թե չէ աշխարհքովը մին կխայտառակի
մեզ էդ անպիտանը...
Նագիր-վեզիրը ոսկին տանում են, ետ տալիս աքլորին:
Աքլորն էլ կտուրն է բարձրանում.
– Ծուղրուղո՞ւ, թագավորն ինձից վախե՛ց...
Թագավորը բարկանում է, իր նագիր-վեզիրին հրամայում է.
– Գնացեք,- աում է,- բռնեցեք էդ սրիկային, գլուխը կտրեցեք,
եփեցեք բերեք ուտեն, պրծնեն դրանից:
Նագիր-վեզիրը գնում են աքլորին բռնում են, որ տանեն: Տանելիս
կանչում է.
– Ծուղրուղո՞ւ, թագավորն ինձ հյուր է կանչե՛լ...
Տանում են մորթում, պղինձն են կոխում, որ եփեն, ձեն է տալի.
– Ծուղրուղո՞ւ, թագավորն ինձ տաք-տաք բաղնիք է դրկե՛լ...
Եփում են բերում թագավորի առաջ են դնում, կանչում է.
– Թագավորի հետ սեղան են նստե՛լ, ծուղրուղո՞ւ...
Թագավորը շտապով վերցնում է կուլ տալի: Կոկորդով գնալիս
կանչում է.
– Նեղ-նեղ փողոցներով անց են կենում, ծուղրուղո՞ւ...
Թագավորը որ տեսնում է՝ կուլ տվեց, էլ չի ձենը կտրում, իր նագիր-
վեզիրին հրամայում է թուրները հանած պատրաստ կենան, որ մին էլ
ձեն աժի_զարկեն:

Նազիր-վեզիրը թրերը հանած՝ պատրաստ կանգնում են մինը եւ կողմը, մյուսը էն:

Աբլորը որ թագավորի փորն է հասնում, ձեն է տալի.

– Լուս աշխարհքունն էի, մութ տեղն են ընկել, ծուղրուղո՞ւ...

– Ջարկեցե՞ք...- հրամայում է թագավորը:

Նազիր-վեզիրը զարկում են, տալիս են թագավորի փորը պատռում:

Աբլորը դուրս է պրծնում, փախչում է, կտեր ծերին կանգնում, ձեն տալի.

– Ծուղրուղո՞ւ...

HOVHANNES TOUMANIAN

"THE INVINCIBLE COCK"

Once upon a time there lived a cock.

One day while pecking it found a gold coin and perching on the roof crew.

“Cock-a-doodle-doo! I’ve found a gold coin.”

The rumour reached the king and he ordered his noblemen to go and fetch the coin.

The noblemen did so.

The cock crew.

“Cock-a-doodle-doo! But for me the king would have lived in grinding poverty!”

The king gave the gold coin to his noblemen and said.

“Give it back to the cock, otherwise this swindler will disgrace me all over the world.”

The noblemen did so.

The cock perched on the roof and crew.

“Cock-a-doodle-doo! The king got frightened.”

The king flew into a rage. He ordered his noblemen.

“Go, catch that scoundrel, cut off his head, cook and serve it to me and I’ll get rid of it.”

When the noblemen caught the cock it crew.

“Cock-a-doodle-doo! I’m invited to the palace.”

When the cock was killed and put into the boiling pot, it crew.

“Cock-a-doodle-doo! The king honours me with a hot bath.”

When the cock was cooked and served to the king it crew.

“The king honours me with a dinner. Cock-a-doodle-doo!”

The king seized and swallowed it. Passing through the king’s throat it crew,

“I’m passing through narrow streets. Cock-a-doodle-doo!”

The king saw that it wouldn’t shut up, so he ordered its noblemen to draw out their swords in case the cock made a sound again.

The noblemen drew their swords out and stood by both sides of the king.

When the cock reached the king’s stomach it crew:

“I used to be earth, now I’m in darkness. Cock-a-doodle-doo!”
“Strike!” The king ordered.
The noblemen struck and tore the king’s belly.
The cock fled and perching on the roof crew,
“Cock-a-doodle-doo!”

Հայերենից թարգմանեց
Միլոսևուչ Մելոյանը

ԱՆՎԵՐՆԱԳԻՐ

No title

Կնոջս և շարեկամիս՝ Իզաբելլային

To Isabella, my wife and friend

Իմ մահվան օրը կիջնի լռություն,
 Ծանր կնստի քաղաքի վրա,
 Ինչպես ամպ մթին կամ հին տրտմություն,
 Կամ լուր արետի՝ թերթերում գրած:
 Ծանոթ կնոջ պես այրի կամ դժբախտ,
 Բարեկամուհու նման տխրատեսք,
 Լուրը կշրջի փողոցները նախ,
 Ապա կմտնի դուռ-դարպասից ներս...
 Իբրև ծերունի մի թերթավաճառ՝
 Հուշիկ քայլերով և համարյա կույր,
 Կշրջի բոլոր տներն անպատճառ
 Ու կհայտնվի ամեն մի բակում:
 Ստվերի նման, սահած տնից-տուն,
 Կկանգնի անտես հյուրի պես մռայլ,
 Կկանգնի, ինչպես դժնի լռություն՝
 Տարածված ամբողջ քաղաքի վրա:
 Եվ համր մի պահ՝ գիշերվա կեսին,
 Բոլորի սրտում կկանգնի հանկարծ
 Անհաղորդ, ինչպես հեռավոր լուսին,
 Իմ դեմքը՝ արդեն հավիտյան հանգած:
 Եվ մարդիկ՝ երեկ կյանքիս անծանոթ,
 Եվ երբեք, երբեք դեմքս չտեսած,
 Եվ մարդիկ՝ միայն երբեմն ինձնով
 Իրենց ֆանտաստիկ առասպելն հյուսած,
 Եվ մարդիկ՝ անգամ երգերիս անգետ,
 Մարդիկ, որ թեև կյանքիս արծազանք՝
 Մնացել են լուկ վկա անտարբեր
 Եվ կարծել են, թե ես վաղուց չկամ,-
 Այդ բոլոր մարդիկ իմ մահվան բոթից,
 Որպես ընդհանուր արետից սարսած՝
 Ջարմացած կզգան ինձ այնքան մոտիկ
 Եվ հանկարծ այնքան թանկ ու հարազատ...
 Եվ երկրում, ինչպես բարձրանա փոշին,
 Եվ հոգիներում, ինչպես հուշ հառնի,-
 Ելնելով անցած օրերիս նաչից,
 Իմ ուրվականը պիտի սավառնի:
 Եվ քաղաքներում, և գյուղերում խուլ,

A heavy silence will descend
 The day when my life will end
 Like a gloomy cloud or ancient sadness
 Or unexpected news written in papers.
 Widow, unhappy like a familiar face
 Like a kinswoman with a sorrowful face
 The news will wander about the streets
 Then it will enter through doors and gates.
 Like an old man newspaper-selling
 Well-nigh blind and slow moving,
 In every house it will emerge
 It will appear in every yard.
 Slipping in every street like a shade
 It will stand like an invisible guest
 Will stand like a pale silence
 Widespread in every heart and place.
 For a moment at silent midnight
 In every heart it will suddenly rise
 Like a frozen moon in the distance
 My suffering face already lifeless.
 And people to whom I was unknown
 Who had never heard about my person,
 And people sometimes in their free time
 Inventing fanciful legends of mine.
 People being unaware of to my works
 People who had echoed to my life
 But indifferent witnesses of my mind
 And thought that I had already died.
 From the evil news about my death
 A shivering feeling will envelop them
 Astonished they'll feel me very near,
 And suddenly close to them and dear.
 Covering the earth with a thick powder
 Rising as memoirs in souls which wander
 Coming from the past life's unhappy corner
 My tormented ghost will bravely hover.
 In remote towns and countries

Անցորդներն՝ իրար անծանոթ անգամ,
 Աչքերում իրար և հայացքներում
 Պիտի միևնույն թախիծը կարդան...
 Եվ դեմքով տխուր, և լուռ աչքերով
 Պիտի միևնույն սուգը հաղորդեն,
 Երգերիս հանդեպ անսահման ներող,
 Սոռազած բոլոր հանցանքներս արդեն...
 Կբանան ո՞նանք իմ գիրքը գուցե,
 Կթերթեն դանդաղ, կկարդան տողեր,
 Տարտան շարժումով գիրքը կգոցեն,
 Եվ թախիծը խոր հուշս կողողե:
 Եվ գուցե միայն սենյակում մի խուլ,
 Գլուխը թեքած պատկերիս վրա՝
 Կնայի մի կին աչքերիս տխուր,
 Եվ կարցունքնտվեն աչքերը նրա:-
 Եվ ինչպես կյանքում տարիներ առաջ
 Գուշերում հանկարծ անցյալը բուրի,
 Երազանքներում գուցե իմ անցած
 Եվ արդ իմ հառնած գրկում հուշերի:
 Այն, որ ես էի, որ իմն էր առաջ,
 Արդեն չի հառնի և ոչ մի գրքում,
 Եվ ոչ մի գրքում՝ աշխարհում գրած
 Եվ ոչ մի գրքում, և ոչ մի գրքում...

People who even don't know each other,
 In their glances and amazed eyes
 Will read the familiar sadness.
 With sorrowful face and with silent eyes
 About the same mourn they'll tell us
 That are very proud of my writings
 And have forgotten all my past sins.
 Maybe some of them will open my book
 Turn over pages, read some of my works
 Then uncertainly they will close it,
 And the grief will sink deep in my heart.
 Maybe only in one gloomy room
 Bowing the head on my sad picture
 A woman will look at my wistful eyes
 And her face will be washed with tears.
 And like years ago in her early life
 Suddenly memories of past will come alive
 Or in dreams which I have already passed,
 And in thoughts brought up in my arms.
 The one I used to be before
 Will not be mentioned already at all,
 And in any book all over the world,
 Never and never all over the world...

ՊԱՐՈՒՅՐ ՍԵՎԱԿ

PARUYR SEVAK

Չկաս ու չես լինելու

You are not here and won't be

Դու չկա՛ս, չկա՛ս...
 Եվ առավոտը
 Այնպես աղոտ է,
 Ասես ցավոտ է:
 ... ու չե՛ս լինելու:

You are not here...
 The morning is so full of fear
 That I can' bear
 You won't be near.

Եվ հորիզոնն է փակվում իմ առջև:
 Նրան փակում է ո՛չ ամպի ճոթը,
 Այլ քո զգեստի ամպեղեն փոթը:

And the sky-line is closed to me.
 It's not clouds that closes
 But the cloudy fold of your cloth.

Դու չկա՛ս, չկա՛ս...
 Եվ օդ է դարձել
 Այս համատարած անտեր կարոտը:
 ... ու չե՛ս լինելու:

You are not here...
 And this universal anguish
 Has vanished
 You won't be near...

Ու թվում է, թե լուցկի մոտեցնեմ՝
 Պիտի բռնկի ինքը վառ օդը:

And it seems if we bring a match,
 The air will blaze with a bright color.

Դու չկաս, չկաս...
Ինչո՞ւ եմ, սակայն քեզ զգում այնպես,
Այնպե՛ս եմ զգում, ինչպես երկի
Ոտից նոր զրկվածն զգում է ոտը,

Որ նոյնպես չկա
Ու չի՛ լինելու...

You are not here...
But why do I still feel in this way?
The way, one feels when loses his foot
But he still feels it

Which doesn't exist
And will never be...

ՊԱՐՈՒՅՐ ՍԵՎԱԿ

PARUYR SEVAK

ՎԱՐԾՈՒՄ ԵՄ

I consider

Ես կարծում եմ. երբ խոր վերքից
Մարդ ժպտում է համառությամբ,
Այդ ժպիտը վերջ ի վերջո
Փոխարկվում է ծամածռության ...

I consider when you smile
Because of your heavy pain,
That smile finally alters
Into a profound mien...

Ես կարծում եմ, երբ որ ջուրը
Վարարում է, ելնում ափից,
Թույլտվություն չի վերցնում
Իրեն հսկող նեղ քարափից ...

I consider when the water
Overflows from its bank
It doesn't ask for permission
From its guarding narrow bank...

Ես կարծում եմ. պաղն ավելի
Լավ ես զգում ամռան շոգին,
Դողն ավելի լավ ես զգում
Ձմռան բքին ...

I consider the sense of cold
Is much better in hot weather,
The sense of trembling is stronger
During snow-storm winter...

Դողն ավելի լավ ես զգում
Այն ժամանակ,
Երբ նա հանկարծ տատանվում է
Քո ոտքի տակ ...

You feel the earth very well
When it suddenly starts to quiver...

ՎԱԳՆՆ ՏԵՐՅԱՆ

Իմ գերեզմանին դուք չըմոտենաք

Իմ գերեզմանին դուք չըմոտենաք,
Հանկարծ կըզարթնի ջերմ լալու փափագ,
Իմ գերեզմանը թող լինի հեռվում,
Թող շուրջըս փռվի ամանց լռություն,
Իմ գերեզմանին դուք չըմոտենաք,

Հարկավոր չէ ինձ ոչ ծաղիկ, ոչ սուգ.
Սիրտըս չի գտնի ոչ մի արտասուք:
Ուր մահացել եմ շշուկ, երգ ու ձայն.
Թող ինձ չըհիշեն, թող ինձ մոռանան:
Թողեք, որ հանգչի իմ սիրտը հոգնած,
Թողեք, որ լինեմ հեռավոր, մենակ,—
Չըզգամ, որ կա սե՛ր, և ցնորք, և լա՛ց...

VAHAN TERIAN

Do not approach to my grave

Do not approach to my grave	I need neither flowers nor grief ,
All of a sudden a warm lasting cry will appear	My heart will not find any calm tear.
Let my grave be far away,	Where all the songs and whispers have passed away
Let me be consumed with eternal quiet,	Let me not remember, let them quite forget.
Do not approach to my grave,	Let my weary heart lightly wave,
Let me be away, be always alone	Do not feel the existence of fancy, cry and love...

ՎԱՀԱՆ ՏԵՐՅԱՆ

Տխուր գրույց

Կապույտ երկնքի ոսկեղեն աստղեր,
 Ձեր հեռվից դուք միշտ տեսնում եք նրան.
 Ասացե՛ք, արդյոք նա էլ թախծո՞ւմ էր,
 Արդյոք տրտո՞ւմ էր նա էլ ինձ նըման:
 Խորհրդագետներ, դուք տեսնում եք միշտ.—
 Արդյոք մենա՞կ էր նա էլ ինձ նըման,
 Թե ղնկեր գտած ժպտում էր անվիշտ,
 Եվ փայփայուն էր, և՛ սիրում նրան:
 Խորհրդագետներ, դուք ժպտում եք լուռ,
 Դուք լուռ ժպտում եք իմ ցավի վըրա.—
 Նա քեզ մոռացած՝ վաղուց ամենուր
 Ծաղրում է քո խենթ խոսքերը հիմա...

VAHAN TERIAN

Sad conversation

Golden stars of the blue heaven,	You always see her at a distance
Tell me whether she also yearns,	Whether she is crestfallen.
My advisors you everyone watch	Whether she was lonely like me,
Or with her new lover smiling, carefree	Loving and fondling him crazily.
My advisors you silently smile,	You silently smile at my heavy cry
Forgetting your face she has long ago	Mocking at your endless words of sorrow...

Հովհաննես Թումանյան
ՀՐԱՃԵՇՏ

Այստեղ ահա կըբաժանվենք.
 Մնաս բարյավ, սիրելի.
 Այսպես ես չեմ ցավել երբեք
 Դառնությունով սիրտս լի:

Hovhannes Tumanyan
Farewell

Right here we will fall apart
 Good luck to you my darling,
 I've never felt so hurt
 In my heart full of pain.

Այստեղ ահա քեզ թողնում եմ
Եվ չգիտեմ, ուր կերթաս.
Կասկածներից ես դողում եմ...
Թող պահպանե քեզ աստված:
Ա՛խ, առանց քեզ տխուր կյանքիս,
Օրը տարի կդառնա,
Բայց ուր լինիս, դարձյալ հոգիս
Շուրջդ պիտի թրթռա:
Մնաս բարյավ, բայց միշտ հիշիր,
Որ քեզ շատ եմ կարոտել.
Եվ տեսության ժամի համար
Չընոռանաս աղոթել:

I am leaving you right here
And don't know where you'll go.
From the fear I tremble,
Hope God will always save you.
Oh, without you the day of my life
Will seem to be a whole year,
But where you'll be, my soul again
All round you will quiver.
Good luck to you, but don't forget
I have missed you so much,
And for our next coming date
Do not forget and always pray.

Հայերենից թարգմանեց
~~ԱՆՆԱ ԱՎԵՏԻԿՅԱՆԸ~~

ԼԻԼԻԹ¹

(Հրեական առասպել)

Աստված՝ երկինք ու երկիր և բոլոր կենդանիներն ու բույսերը իր արարչական մի սոսկ խոսքով ստեղծելուց հետո՝ առավ անասունների ոտքի տակ ընկած հողից մի կտոր և նրանից ստեղծեց մարդուն:

Ստեղծեց նրան, որ սա սքանչանա իր վեհ գործերի վրա և փառավորե աստվածային անունը:

Եվ բնակավայր տվեց նրան Եդեմի դրախտը:

Նորաստեղծ Ադամը հիացավ Աստծու հրաշալիքների վրա: Մեկ-մեկ նայեց անասուններին, թռչուններին և զանազան բույսերին, զարմացավ և փառաբանեց մեծ վարպետի անունը:

Եվ իրեն զգալով մենակ ու անընկեր՝ սկսեց ծանծրանալ, սաստիկ ծանծրանալ:

Աստված տեսնելով Ադամի մենակությունը՝ խոսեց ինքն իր հետ.

«Եկեք՝ ստեղծենք Ադամի համար մի քնքուշ ընկեր, որ մարդը միայնակ չվայելե դրախտի հրապույրները»:

Եվ բռնեց դեպի վեր սուրացող կրակը, և նրա թեկեկուն, ճախրուն բոցերից ստեղծեց անդրանիկ կնոջը՝ Լիլիթին:

Եվ նայելով իր ստեղծածի վրա՝ հիացած ասաց. «Բարի է, որովհետև գեղեցիկ է»:

Ապա կոչեց Ադամին իր մոտ: Լիլիթի փոքրիկ ձեռքը դնելով նախամարդու ափի մեջ՝ ասաց.

– Ադամ, ահա քեզ ընկեր՝ գեղեցիկ Լիլիթը: Իրար աչքերի մեջ տեսեք ձեր պատկերը և իրար սրտերի մեջ սիրեցեք միմյանց: Աճեցեք և բազմացե՛ք:

---

¹ Ավետիք Իսահակյանի «Լիլիթ» առասպելի անգլերեն թարգմանությունը հրատարակվել է թարգմանչական բաժնի ուսանող Ադասի Սերոբյանի կողմից «Աստղիկ» գիրք թարգմանչացի 19-րդ տարեգրքում: Այժմ նպատակահարմար համարում ներկայացնել բնագիրը, Հակոբ Բայրասյանի թարգմանությունը, որը կատարվել է տասնամյակներ առաջ, և Ադասի Սերոբյանի 2009 թվականի թարգմանությունը:

Ադամ, քո բոլոր օրերիդ մեջ հետևիր Լիլիթին, և դո՛ւ, Լիլիթ, հնազանդ եղիր Ադամին:

Լիլիթ ուշի-ուշով նայեց Ադամին, և կավի հոտ զգաց իր հոտոտելիքը: Եվ զգաց, որ Ադամի հայացքը հողի ծանրությամբ իջավ իր մազերի և ուսերի վրա: Ու հապճեպով ձեռքը դուրս քաշեց Ադամի ափի միջից:

Ադամ նայեց Լիլիթին. և գեղեցկության մի անհուն ծավալվեց ու խորացավ իր առջև, որ դյուրում էր ու քաշում իր հոգին դեպի ահավոր անդունդը՝ ոչնչացնելու համար:

Եվ հիազարհուր աչքերը գոցեց:

Եվ երբ աչքերը նորից բացեց՝ շրթները հազիվ կարողացան իրարու գալ:

– Փա՛ռք քեզ Աստված, դու ստեղծեցիր ամենագեղեցիկը և կատարյալը քո արարածների մեջ:

Դու հյուսեցիր պսակը քո հրաշագործ տիեզերքի:

Փա՛ռք քեզ անսահման և հավիտյան:

Երբ Լիլիթ լսեց նրա խոսքերը՝ գլուխը քնքուշիկ թեքեց դեպի աջ ուսը, և առաջին գոհունակ ժպիտը փայլեց չքնաղ դեմքի վրա:

Ադամ՝ մղված մինչ այդ իրեն անծանոթ մի զգացումից, ուզեց կրկին բռնել Լիլիթի ձեռքը: Սակայն Լիլիթ բոցի պես խույս տվեց Ադամի մոտից:

Ադամ զգաց, որ իր սիրտը կապված է Լիլիթի լուսաշող կրունկներին՝ անբաժան ու անմեկին: Եվ հետևելով Լիլիթին՝ տեսավ նրան կանգնած ոսկեվառ լճակի ափին, ուր նազում են ձյունափետուր կարապները:

Լիլիթ հիացումով դիտում էր գեղանի կարապներին: Նրանց ճկուն, սլացիկ պարանոցները կախարդել էին իրեն:

Եվ քաղցր ձայնով կանչեց կարապներին, ու երբ Լիլիթ ծունկի եկավ նրանց փայփայելու, հանկարծ ջրերի վրա տեսավ մի հրաշալի, մի հրաբորոջ պատկեր. և երբ հասկացավ, որ այդ իր ցուլքն է, սքանչացավ իրենով և հպարտացավ:

Կրծքի վրա թափփված մազերը հյուսեց և թողեց, որ հյուսերը ծփան ուսերի և թիկունքի վրա: Եվ հիացած ու նորից հիացած նայում էր իր պատկերին և չէր հագեցնում:

Կապույտ երկինքն իր արևով և դրախտից մի կտոր ցուլացած էին լճակի հայելու մեջ:

Եվ տեսավ Լիլիթ, որ արևը այնքան հրեղեն չէ, ինչքան իր աչքերի կրակը, և երկինքը այնքան խորունկ չէ, ինչքան իր աչքերի հունը: Ինքն

է ամենակատարյալը դրախտի մեջ, և լիճն ու դրախտը լցված են իր դեմքի լույսով:

Մինչ այդ՝ մի զույգ հակինթե թիթեռներ՝ ադամանդե թևերով, եկան և նստան նրա քաղցրաբույր մագերի վրա: Լիլիթ նայեց և ժպտաց:

– Ի՞նչ գեղեցիկ կլիներ, եթե սրանք միշտ մագերիս վրա մնային...

Եվ իսկույն ծաղիկներ քաղեց, որ հազար գույներով փայլում էին ու բուրում իր շուրջը, և շարեց վարսերի մեջ:

Ադամ, որ հեռուն կանգնած՝ հափշտակված դիտում էր ընկերին, մեկեն սիրտ առավ մոտենալու նրան:

Լիլիթ երբ տեսավ, որ Ադամի ցուքը խառնվեց իր պատկերին, զայրացած ոտքի ելավ և աչքերի ցասկոտ հուրը վառեց նրա վրա:

– Լիլիթ, հրեշտակներից չքնաղս,- թոթովեց Ադամ,- այդ ի՞նչ ծաղիկներ էին, որ դու քաղեցիր...

– Սրա՞նք,- հրաշալիքներ են սրանք, դու չես հասկանում,- Ադամի խոսքը արհամարհանքով կտրեց Լիլիթ:

– Ո՛չ, հոգիս, ես գիտեմ եղենում այնպիսի վայրեր, ուր ստեղծողն անգամ տակավին ոտք չի դրել: Այնպիսի աննման ծաղիկներ, անպատմելի բույրերով ու գույներով, այնպիսի լուսատերև ծառեր՝ ամենահամեղ պտուղներով զարդարուն:

Չէի՞ր կամենա՝ հիմա երթայինք շրջեինք այն վայրերը...

Ադամ այնպիսի փաղաքուշ ծայնով ասաց, որ մի պահ մեղմացավ Լիլիթի զայրույթը:

– Լա՛վ, Ադամ, կերթանք, բայց ոչ այսօր, հետո, հետո:

– Լիլիթ, նագելիս, այո՛, երբ որ կամենաս, սակայն գիշեր է գալու հիմա, գնանք իմ տաղավարը, որ շինել են հրաշագեղ սոխակների բներին կից, ամենաշքեղ ծաղիկներով պարուրված: Քնի՛ր այնտեղ, իսկ ես կհսկեմ քո անուշ քունը:

– Ո՛չ, ո՛չ, թող ինձ մենակ: Ես այսօր շատ հոգնած եմ,- և թեթևասահ քայլերն ուղղեց պուրակների խորը:

Ադամ չզիտցավ՝ ի՞նչ պատասխաներ: Լուռ և գլխաքարշ հետևեց նրան:

– Ադամ, թո՛ղ ինձ մենակ, խնդրում եմ...

– Բայց, Լիլիթ, հազար ցանկալի՛ Լիլիթ, ե՞րբ տեսնենք իրար, և ե՞րբ...

– Վաղը,- Ադամի խոսքը հրամայաբար կտրեց Լիլիթ և ակնթարթի մեջ սուզվեց թփերի մեջ:

Լիլիթ աղբյուրի մոտ նստած, ականջը դրած նրա բյուրեղյա նվագին՝ նայում էր դրախտի աստղազարդ երկնքին, և աստղերի հրաբորբ ողկույզները արբեցնում էին նրա սիրտը մի խորհրդավոր տենչանքով:

Եվ Լիլիթ աստղերով հարբած՝ քուն մտավ ծաղիկների վրա և զարթնեց սոխակների սիրահույզ դայլայներից:

Ցնորագեղ շնորհներով ծագեց արշալույսը և ծավալվեց դրախտի վրա՝ թաթախելով ամեն չնչին գուղձն իսկ շողերի և գույների անճառ կախարդանքի մեջ:

Ադամ զամբյուղը լցրած պտուղներով ու ծաղիկներով՝ քայլեց դեպի Լիլիթի տաղավարը և հեռվից ձայնեց Լիլիթին:

Պատասխան չառավ:

Նորից ձայնեց, նորից ոչ մի պատասխան:

Անհամբեր մի քանի անգամ անցավ ու դարձավ աղբյուրի շուրջը, հայացքը ամեն կողմ լարած: Լիլիթ չերևաց:

Գնաց լճափ, թափառեց պուրակներում, պրպտելով ամեն թուփ ու մացառ: Կրկին դարձավ աղբյուրի մոտ: Լիլիթ չկար ու չկար:

Ի՞նչ է պատահել նրան, Լիլիթին,- մտածում էր Ադամ.- երևի անծանոթ շավիղներ բռնելով մխրճվել է հեռավոր պուրակների մեջ և մոլորվել:

Պիտի որոնել, որոնել նրան:

Եվ զամբյուղը թողնելով աղբյուրի մոտ, ուր Լիլիթի տաղավարն էր, գնաց որոնելու:

Ամբողջ օրը թափառեց Ադամ՝ բարձր ձայնելով Լիլիթի անունը: Սակայն ոչ մի արդյունք:

Երեկո եղավ և իջավ գիշերը:

Ադամ անկարող լինելով խավարի մեջ գտնել դարձի արահետները՝ հոգնած քնեց մի ծառի տակ:

Եվ միայն լուսադեմին, երբ կաթնալույսով ողողված էր երկինք ու դրախտ, Ադամ կարողացավ վերագտնել եկած ուղին:

Վազ տալով, շնչասպառ և դեռ չհասած աղբյուրին, հեռվից ձայն տվեց.

– Լիլիթ, բարի լույս:

– Սակայն մի՛ եկ մոտս, դեռ չեմ լվացվել:

Ադամ լսելով Լիլիթի ձայնը, երեկվա բոլոր կրած տանջանքը նույն սրությամբ նորից ապրեց: Սրտում գայրույթը ոտքի կանգնեց: Ուզեց Լիլիթին խիստ կշտամբել, սակայն զսպեց իրեն:

– Ո՞ւր էիր երեկ, ամբողջ օրը: Այնքան որոնեցի, այնքա՞ն որոնեցի...– մեղմ եղանակով ասաց Ադամ:

– Երե՞կ, երեկ ես եկա լիճը, քեզ չտեսա, դու չեկար,- պատասխանեց Լիլիթ.- ապա մի քիչ վազվզեցի այծյամների հետևից, ընկա նոր անծանոթ վայրեր: Աքանջելի սոխակներ կային, նրանց երգով տարված՝ մնացի մինչև երեկո:

– Բայց զարմանալի է: Դու ե՞րբ եկար լիճը, մի ոտքս այստեղ էր, մյուսը՝ այնտեղ: Եվ վերջապես դրախտում այնքան թափառեցի: Ո՞ւր էիր, որ քեզ չգտա:

– Սակայն ես սպասեցի քեզ թե՛ այստեղ, թե՛ լճափում, իսկ դու չկայիր ո՛չ այստեղ, ո՛չ այնտեղ,- կտրուկ ծայնով պատասխանեց Լիլիթ:

Ադամ մի պահ լռեց: Ադամ մտածում էր՝ մի՞թե չնկատեց Լիլիթին, անկարելի է, բայց... – Եվ համակերպված հաշտ սրտով ասաց.

– Գեղեցիկ Լիլիթ, հիանալի պտուղներ են բերել նախաճաշիդ համար:

– Սակայն սպասիր, մազերս դեռ չեն հարդարել:

– Եվ չքնաղ մազերիդ համար արշալույսի ցողերով թաթախում ծաղիկներ են բերել:

– Շնորհակալ եմ, ես էլ ունեմ: Մի քիչ էլ սպասիր, հիմա կգամ:

Եվ սպասեց Ադամ:

Լիլիթ, բոցերի պես թռվռում, եկավ կանգնեց Ադամի առջև՝ ոտքը հագիվ գետին առած:

– Ո՛հ, նորից նույն հիանալի պտուղները, որ գտա տաղավարիս առաջ:

– Միշտ նույն գեղեցիկ տեղերիցն են բերել: Հիմա պիտի գնանք, չէ՞, հոգիս:

– Կերթանք, դեռ ժամանակ կա,- ասաց Լիլիթ և նստեց նախաճաշիկի:

Ադամ տեղ բռնեց Լիլիթի ձախ կողմը և սրտի զեղումին ազատ ելք տալով.

– Ախ, Լիլիթ,- ասաց,- իրավ որ դու անգուր ես: Մենակությունը հոգիս հանեց:

Եվ կարոտով գրկեց Լիլիթի մեջքը, և բուրբ հոգով սեղմեց Լիլիթին իր կարոտած կրծքին:

Լիլիթ փախավ Ադամի գրկից և հեռուն կանգնած՝ լացի ծայնով ասաց.

– Ադամ, շատ կոպիտ ես գրկում, կողերս քարոզեցիր:

Եվ թիկունքը դարձնելով Ադամին խռոված կանգնեց Լիլիթ:

Եվ նրա թիկունքը ավելի ոսկեբոց էր, քան արշալույսի շքեղահյուս ծիրանին, որով զարդարվում է դրախտը:

Ադամ նայեց և հոգին նվաղեց, և փափկությամբ բռնեց Լիլիթի ձեռքը և նրա աչքերի մեջ հալվելով խոսեց.

– Լիլիթ, կյանքս, ներիր ինձ: Լիլիթ, հոգուս հոգի, այդպես լուռ և տխուր մի՛ նայիր ինձ. ժպտա՛, խոսի՛ր: Ա՛խ, ինչպես կուզենայի հազար ականջ ունենայի, որ քաղցր ձայնիկդ հազար անգամ լսեի և նորից չհագեճայի:

Լիլիթ նստավ: Ձգվեց մի լարված լռություն:

– Ադամ,- խզեց լռությունը Լիլիթ,- Աստված քեզ վաղուց է ստեղծել:

– Այո՛, նազելիս:

– Ի՞նչ էիր անում դրախտում:

– Թափառում էի մեն-մենակ և ինձ համար ընկեր էի որոնում անբան անասունների մեջ:

– Մի՞թե չգտար քեզ նմանը,- հարցրեց, աչքերի խորամանկ խաղով զննելով Ադամին:

– Ո՛չ Լիլիթ: Դրա համար էլ Աստված քեզ ստեղծեց ինձ համար:

– Ինձ քեզ համար ստեղծե՞ց... հա՛, հա՛, հա՛...- ծիծաղեց Լիլիթ բարձր ու զվարթ:

Ադամ վիրավորվեց: Իջավ մի դառն լռություն:

– Այո՛, այո՛,- սրտաբեկ խոսեց Ադամ,- Աստված քեզ ստեղծեց, որ մենակ չապրեմ, որ ընկեր լինիմք... կյանքս հատնում է քեզ համար, իսկ դո՞ւ... դու չես իմանում, որ առանց քեզ դրախտն անտանելի է ինձ համար, և կյանքը միայն տառապանք... Աստծուն հաճելի չէ այս. եթե լսե, սաստիկ կբարկանա:

Եվ դողաց նրա ձայնը, արցունքները թրթռացին ձայնի մեջ:

Լիլիթ նայեց Ադամի խղճալի դեմքին և լիահնչուն քրքիջ արծակեց: Սակայն մի պահ: Ապա հայացքը նրա քաղցրացավ, Աստծու անունը զգաստացրեց նրան:

– Բայց, Ադամ, ինչո՞ւ ես լալիս, ինչո՞ւ ես այդպես խոսում: Չէ՞ որ միշտ բարի եմ եղել քեզ հետ:

Եվ հրացայտ մատներով փայփայեց Ադամի անկարգ մորուքը:

Անծայր զորովով լցվեց Ադամի սիրտը: Պատրաստ էր ընկնելու Լիլիթի ոտները և թողություն խնդրելու:

– Լավ, Ադամ, սիրելի՛ս,- փաղաքուշ ձայնով դիմեց Լիլիթ,- բռնի՛ր այս թռչող ծաղիկը ինձ համար:

– Սա թիթեռ է, ծաղիկ չէ:

– Միևնույն է, բռնի՛ր:

Աղան վազեց թիթեռի հետևից և չկարողացավ բռնել:

- Ուզո՞ւմ ես բռնեմ իսկույն,- ասաց Լիլիթ և, ճախր առնելով օդում, ակնթարթի մեջ բռնեց թիթեռին:
- Տեսա՞ր, Աղան: Բայց ի՞նչ դանդաղաշարժն ես եղել դու:
- Օդի միջով քեզ պես չեմ կարող ուստուտել,- պաշտպանեց իրեն վիրավորված շեշտով Աղան,- բայց շատ արագ կարող եմ վազել:
- Այդ էլ չես կարող,- հակառակեց Լիլիթ,- մի՛ պարծենար:
- Կարող եմ,- պնդեց Աղան,- արի փորձենք:
- Չուր մի՛ հոգնիր:
- Աղան նորից պնդեց:
- Շատ լավ,- ասաց Լիլիթ,- եթե ինձ բռնես, դրախտի ամենից քաղցր պտուղը կտամ քեզ:
- Ո՞րն է այդ, որ դու գիտես, ես՝ ո՛չ, թեև դրախտի բոլոր պտուղները ճաշակել եմ արդեն,- զարմացած հարց տվեց Աղան,- ի՞նչ է անունը:
- Համբույր:
- Համբո՞ւյր,- զարմացական ու հարցական կրկնեց Աղան:
- Այո՛, համբույր,- շրթների հատնումը ուրիշ շրթների վրա: Չգիտե՞ս: Աղան խորհում էր, թե ո՞րտեղից այդ գիտեր Լիլիթ, ե՞րբ և ինչպե՞ս... Եվ վարանոտ նայեց Լիլիթին: Իսկ Լիլիթ անխոս նայում էր Աղամի աչքերին, և սակայն նրա բոցալեզու հայացքը կրակե ճառագայթներով անցավ Աղամի բիբերի միջով և բռնեց Աղամի հոգին մորեմու պես:
- Հասկացավ Աղան և սրտական համաձայնեց: Վազում էր Լիլիթ կայտառ ու թեթև, Աղան ոգևորված վազում էր հեփհև:
- Թաքչում էր Լիլիթ թփերի տակ, ապա ցատկում էր վեր, կանգնում էր մի պահ և հնչուն ծիծաղով ասում.– «Արի՛, արի՛, բռնիր, սպասում եմ»: Եվ կարմիր շրթները համբույրի բողբոջ կազմած սպասում էր:
- Աղան խելակորույս կանգ առավ:
- Աղան, Աստված քեզ ինչի՞ց ստեղծեց,- հարց արավ Լիլիթ նրան մոտենալով:
- Հողից, բայց իր պատկերի նման:
- Հողի՞ց, հողի՞ց... հա՛, հա՛, հա՛,- ծիծաղում էր ու ծաղրով ծիծաղում,- դրա համար այդպես ծանրաշարժ ես, հաստ ու կոպիտ:
- Աղան բորբոքվեց ու բարկացավ, և բոլոր ուժերը հավաքած՝ վազ տվեց, վազեց Լիլիթի վրա, և քիչ մնաց բռներ նրան ու ճմլեր իր գրկում, սակայն մատները միայն դիպան մազերին: Իսկ Լիլիթ ակնթարթի մեջ, արտույտի պես նետվեց վեր ու սլացավ թավուտների մեջ զվարթ ծիծաղով ու բարձր ձայնելով.
- Աղան, վաղն արի գնանք դրախտը շրջելու:

Ադամ հաղթված և ամոթահար՝ երկար ժամանակ մնաց բևեռված և աչքերը անթարթ ծովացած՝ Լիլիթին պարփակող թավուտների վրա:

* * *

Արշալույսին Ադամ եկավ և դեգերեց աղբյուրի շուրջը: Ապասեց, մինչև Լիլիթ ծաղիկներով պճնված, հագար նագանքներով երևաց:

– Ուրեմն ասում ես՝ գնանք քո գոված վայրերը,– անփույթ ասաց Լիլիթ:

– Ո՛հ, աննման Լիլիթ, գովքը ոչինչ հնչյուն է. պիտի աչքովդ տեսնես այն գերահրաշ պուրակները, աղբյուրները, լճակները, որ հասկանաս դրախտի շքեղությունը:

Եվ Ադամ ցույց տվավ գնալիք ուղին:

– Ո՛չ, այսպես գնանք,– ասաց Լիլիթ՝ մատնանշելով Ադամի ցույց տվածի հակառակ կողմը:

– Ներհիր, նագելիս, սա՛ է ճանապարհը,– մեղմով առարկեց Ադամ:

– Այսպես գնանք,– կրկնեց Լիլիթ:

– Անգին Լիլիթ, այդ ճանապարհը լավը չէ այնքան: Ես գիտեմ բոլոր շավիղները, և ցույց տվածս է ամենագեղեցիկը: Ներհիր, որ ասեմ, թե դու չգիտես:

– Ո՛չ,– զայրացած ասաց Լիլիթ,– և վերջապես ես այս եմ ուզում, եթե չես գալիս, ես մենակ կերթամ:

Եվ ոտք դրեց իր կամեցած ուղին: Ադամ հլու հետևեց նրան: Մի պահ գնալուց հետո Ադամ համարձակվեց ասելու.

– Չքնա՛ղ Լիլիթ, աղաչում եմ. հիմա էլ փորձիր իմ ասած ճանապարհը:

– Շատ լավ,– զիջեց Լիլիթ,– թող քո ասածը լինի: Արդեն միշտ քո ասածն է լինում:

Ճանապարհի ավերին, հագարաբույր ու հագարաթույր ծաղիկները բյուր-բյուր ձևերով պճնագարդել էին բուրաստանները: Երագանման թիթեռների բույլերը ճախր էին առնում կանաչի ու կակաչի մեջ Լիլիթի շուրջը: Պուրակներում բանաններն ու անանասները բլուրիել էին լճակները, ուր ցլացայտ ձկներն էին խայտում նուրմուֆարների և լոտոսների հույլերի մեջ:

Սաղարթախիտ ստվերների տակ արծաթյա և ծիածանավառ սիրամարգներն էին ճեմում գմբուխտահավերի և ձիրանահավերի հետ: Մարգից մարգ ոստոստում էին դրախտահավերն ու քնարահավերը:

Դարաստանների վրա, բուրալից օդում, անուրջների պես, ցանու-

ցիր, թափառում էին երփնավառ թռչունները և երգում էին հազար դայ-
լայլներով, հոգեհմա գեղոններով իրենը սերն ու տենչերը:

Ոսկեկեղև ծառերից կախված էին հեշտագրգիռ պտուղները կա-
խարդիչ գույներով ու ձևերով:

Լիլիթ պոկում էր սիրտն ուզածը և հիացած ճաշակում: Հափշտակ-
ված էր Լիլիթ դրախտի տեսարաններով, անթարթ նայում էր շուրջը, ետ
դառնում և նորից նայում:

– Չոզյակս,- ասաց Ադամ,- ահա այնտեղ է իմ տաղավարը:

Սակայն Լիլիթ անուշադիր՝ չլսեց Ադամին և քայլում էր զմայլած ու
վերացած:

Նա թռչունների պես ուտոստում էր, քան թե քայլում, լուսակաթ
ոտները գետնին չէին հպում:

Իսկ Ադամ ծանր ու հաստատուն քայլերով հետևում էր նրան,
աչքերը չհեռացնելով նրա կրակե բոցերի պես ծփփող, ճաճանչագեղ
մազերից:

Զգացումի հղոր ու անգուսպ մի ալիք մղում էր Ադամին գնալու և Լի-
լիթի ոտների տակ փշրվելու, և Ադամ արագացնելով իր քայլերը՝ մոտե-
ցավ Լիլիթին, վախով բռնեց նրա հրեղեն արմունկից և հոգեսպառ ասաց.

– Ի՛մ չքնաղ ընկերս, նայիր հեռուն, ի՛նչ վսեմ է:

Լիլիթ աչքի ծայրով անտարբեր նայեց հեռուն:

Եվ հեռուն երկնաձիգ լեռներն էին սուզվել կապույտ լռության մեջ,
արծաթացու ձյունապսակներով: Սյունաբարձ ապառաժներից գլխի-
վայր նետվում էին ջրերը և ահագնագոչ դղորդով լեցնում անձավները,
ուր խարտյաշ այծյամներն էին հանգիստ առնում:

Լեռների ոտների տակ սնդուսի ծովն էր հեռվում, ուր լուսափետուր
որորները քնքշորեն խփում էին իրենց կուրծքը ոսկեծայր կոհակներին և
սուրում էին դեպի հեռավոր գմբուխաշող կղզիները: Այնտեղ երփնա-
թերթ ծաղիկներն էին խնկում և բարձրուղեշ արմավենիներն էին օրոր-
վում գուրգուրող հովերի մեջ:

– Տեսա՞ր, հոգիս, ինչ գեղեցիկ է: Ես չէի՞ ասում,- շշմջաց Ադամը և
գորովով գրկեց Լիլիթի մեջքը:

– Վատ չէ, բայց իմ ասած ճանապարհը նույնպես լավն էր,- ասաց
Լիլիթ և ոստում անելով՝ թռավ Ադամի գրկից դուրս և կանգնեց ափին
մոտակա առվակի, որ գվարթ ծիծաղով թավալվում էր խայտաբղետ
ավազահատիկների վրա:

– Ո՛հ, ի՛նչ սիրուն են այս մանր քարերը, ի՛նչ սիրուն գույներ ունեն,
կարմիր, կապույտ, կանաչ, ոսկե... Ադամ, տուր ինձ այդ խիճերից մի
քանի հատ:

– Լիլիթ, այս ի՞նչ են որ: Ես գիտեմ այնպիսի խիճեր, որոնք փայլուն են արևի պես, թափանցիկ են ջրերի պես և կարծր են ու շատ գեղեցիկ:

– Ա... Ո՞ւր են նրանք, Ադամ, սիրելիս, ո՞ւր են հիմա:

– Նրանք շատ հեռու տեղ են գտնվում, խորունկ, անհուն ծորերի մեջ, ժայռերի ծերպերում, հեռու հեռուներում:

– Ե՞րբ կբերես, ասա՛, Ադամ,- և Լիլիթ քնքշությամբ ձեռքը դրեց Ադամի ձեռքի վրա:

– Եթե հաճելի է քեզ, նազելիս, այսօր կգնամ, և վաղը կբերեմ,- ասաց Ադամ ուրախացած, որ առիթ ունեցավ Լիլիթին հրճվանք պատճառելու:

– Գնա՛, Ադամ, հիմա իսկույն գնա. ի՞նչ լավն էս, Ադամս,- և ավի հակադարձ կողմով փափկությամբ շոյեց Ադամի ճակատը:

Ադամ սրտի տրոփյունով մեղմիկ առավ Լիլիթի շուշանագեղ ձեռքը և դրեց շոթների: Համբույրի անուշությունը ծորեց Ադամի սրտի մինչև հատակը...

Ապա կարոտի հայացք ձգելով Լիլիթի վրա՝ արագ վազ տվեց, մինչդեռ Լիլիթ աչքերի հրեղեն խաղով, ուր անուշ խոստումներ կային, երթաս բարև մաղթեց Ադամին:

Լիլիթ սակավ ինչ հանգչելուց հետո՝ ուրիշ շավիղներով ուղի ընկավ դեպի իր տաղավարը: Հանկարծ գլուխը ցից բռնած մի օձ հանդիպեց նրան:

Լիլիթ նայեց օձի աչքերին, օձը՝ Լիլիթի: Եվ երկուսն էլ կանգնած մնացին, երկուսն էլ թովված էին մեկ մեկով:

Լիլիթին այնպես հրապուրիչ էր օձի վետվետուն, գալարուն մարմինը՝ ողորկ, սուր և նետվող: Նրան այնպես թվաց, թե այդ թափանցեց իր մարմնի միջով:

Երկար և երկար նայում էր Լիլիթ, սակայն օձը վախեցած նրա հայացքի կայծակից, սուլեց և ակնթարթի մեջ անհայտացավ կարկառների մեջ:

Մինչդեռ Ադամ շնչասպառ վազում էր շուտով հասնելու գեղեցիկ քարերի ծորը: Երբ հասավ, եռանդով սկսեց հավաքել երփներանգ խիճերը:

Առանց հոգնելու և վիատելու մագլցում էր ժայռերը, և ծերպերից ատամներով պոկում էր քարերը՝ վիրավորելով մատներն ու ոտքերը, բայց ոգի առած այն հեռապատկերով, թե ինչպիսի հաճույք պիտի ընծայե չքնաղ Լիլիթին:

Ինքնին զարմանում էր, որ Լիլիթին տեսնելու վայրկյանից սիրտը լցված է մի հեշտալի և քաղցր զգացումով, և դրախտն այն օրվանից

հազար անգամ ավելի գեղեցիկ է դարձել, և իր ամեն ապրած վայրկյանը իմաստ ունի և անարտահայտելի հրապույր...

* * *

Աղան բռնավորված ծանրալի զամբյուղով վերջալույսին հևիև հասավ լճակը, ուր Լիլիթ անհամբեր սպասում էր Աղամին:

Նա գրկած ուներ մի թավշամորթ կատու, որին շոյում էր անընդհատ՝ ժամանակը կարճելու համար:

– Լիլիթ, հոգեթո՛վ Լիլիթ, ահա եկա և բերի,- գոչեց Աղամ:

Լիլիթ, որ Աղամի ցուքը տեսել էր ջրի վրա, իբրև թե հանկարծի եկած՝ ետ դարձավ դեպի նա:

– Աղամ, դո՞ւ ես:

– Ների՛ր, հոգիս, որ ավելի շուտ չկարողացա գալ: Շատ հեռու էր: Վաղո՞ւց է՝ սպասում ես ինձ:

– Ո՛չ, Աղամ, նոր եկա: Չէի ուզում գալ, գլուխս ցավում էր, հենց այնպես եկա: Բերի՞ր քարերը, տեսնենք:

Եվ զսպած անհամբերությամբ աչքերը նետեց զամբյուղի մեջ.

– Ո՛հ, ի՞նչ գոհարներ են, ի՞նչ շքեղ են, ի՞նչ շքեղ,- հիացած ձայնեց Լիլիթ:

– Գոհա՞ր է սրանց անունը: Դու ո՞րտեղից գիտես,- զարմանքով հարցրեց Աղամ:

– Այո՛, այդպես է, ես գիտեմ. Աղամ, սիրելիս, ե՛կ համբուրեմ քեզ, ինչքան բարի ես:

Եվ Լիլիթ չկարողանալով զսպել ուրախությունը, կատուն բաց թողեց գրկից, թռավ և համբուրեց Աղամի ճակատը:

Աղամ խելքը կորցրած փռվեց Լիլիթի ոտների տակ և ապշած դիտում էր նրան, որը քնքուշ մատները խրելով զամբյուղի մեջ՝ խաղում էր գոհարների հետ, առնում էր ավիի մեջ, անհագ նայում, ժպտում էր ինքնին, նորից լցնում էր զամբյուղը և նորից վեր առնում:

– Ի՞նչ հրաշալի աղամանդներ են՝ սպիտակ հիանալի ճառագայթներով: Ի՞նչ կարմիր հակիճներ են. ի՞նչ մաքուր կանաչ զմրուխտներ են, ի՞նչ սուտակներ, ի՞նչ շափուղներ, ո՞րն ասեմ, ո՞րն ասեմ, և ինչքա՛ն շատ են, շա՛տ են,,.

Եվ Լիլիթ խաղում էր գոհարներով, սփռում էր վարսերի մեջ և նորից հավաքում, մինչև լիալուսինը բարձրացավ ծառերի հետևից և լուսավորեց դրախտի ամեն մի թուփ ու մացառ, ծիլ ու տերև:

Լիլիթ նստել էր նռնենու տակ: Լուսնյակի նուրբ շողերը լուսեղեն քո-
ղերի պես ծրարել էին նրա դեմքը: Ադամի սիրտը թռչունի պես թրթռում
էր կրծքի տակ և ուզում էր բերանից դուրս թռչել:

– Լիլիթ, անճաման Լիլիթ, դու իմաստուն ես. ասա՛ ինձ, այս ի՞նչ
զգացում է, որ բույն է դրել հոգուս մեջ, քեզ տեսնելու վայրկյանից:
Ուզում եմ հալչել լույս ոտներիդ տակ, ուզում եմ համբուրել կոխածոյ
հողը, ուզում եմ արևը պսակ դնել գլխիդ վրա և աստղերով սալարկել
քո ուղին:

Լիլիթ լսում էր Ադամին, և մեղմ ծիծաղը հավաքվում էր իր շրթների
շուրջը:

– Ասա՛, անենաչքնա՛ղ Լիլիթս, ի՞նչ է այս զգացումը, որ երբ մոտոջ եմ
լինում, դրախտը ավելի չքնաղ է դառնում և կյանքը ավելի անուշ, իսկ
երբ հեռու եմ լինում քեզնից՝ դրախտը դառնում է տգեղ և ամայի, և
կյանքը՝ դառն ու ծանր: Քնած թե արթուն՝ երազներս միայն քեզնով եմ
լցված: Դու ապրում ես սրտիս և աչքերիս մեջ:

Լիլիթ ծիծաղելով, սակայն ցուրտ ձայնով ասաց.

– Սե՛ր է, Ադա՛մ, սե՛ր է դրա անունը:

– Սե՞ր,, որտեղի՞ց գիտես դու...

– Ես վաղուց գիտեմ, Ադամ:

– Սեր, նվիրական և ահավոր անուն: Սեր, այո՛, Աստված էլ նույնն
ասաց՝ սիրեցեք իրար: Եվ ես սիրում եմ քեզ, Լիլիթ, հազար-հազար
սիրելի Լիլիթ. ես քեզ սիրում եմ:

Եվ ինչպե՞ս կարող եմ քեզ չսիրել դու չքնաղ ես, հրաշագեղ,
հրաշագեղ, բյուր անգամ հրաշագեղ:

Եվ գիտեմ հիմա, որ սե՛րն է բոլոր իրերի հոգին, սերն է, որ թռչուն-
ների բերանը հովերի ու աղբյուրների անուշ մրմունջն է դրել: Սիրուցն է,
որ քո անցած շավիղներից մեխակի և խնկածաղիկների բուրմունքն եմ
առնում:

Եվ գիտե՛ս, Լիլիթ, փոթորկով բռնկված ծովը, որ լեռնաչափ ալիքնե-
րով ծեծում է երկրի ժայռերը, ավելի թույլ է ու թալուկ, քան իմ սերը, որ
անզուսպ ուզում է ոտներիդ տակ ծունկի գալ և լռության մեջ հատնել:

Ուզում եմ քեզ օծել համբույրներովս, և հոգվույս համբույրների մեջ
դալկանամ ու չքանամ: Ա՛խ, այնպե՛ս, այնպե՛ս սիրում եմ քո հոնքերը,
նազելի՛, ցանկալի՛ Լիլիթ:

Քո հոնքերը ծիածանի պես կամար են. ծիածանի պես կամար են
կապել քո հոնքերը աչքերիդ երկնքի վրա:

Քո աչքերի երկնքի մեջ ծիր-կաթիններ եմ տեսնում, ուր հազար-
հազար արևներ են հրդեհում:

Հազար-հազար արևներով բոցավառ աչքերդ կիզում են հոգիս, հոգիս կիզում են: Թող աչքերիդ մեջ նայելով մոռանամ ինձ. մոռանամ դրախտն ամբողջ աչքերիդ մեջ նայելով:

Եվ համբուրեց Լիլիթի աչքերը և համբուրեց հոնքերն ու թարթիչները:

Լիլիթ անտարբեր էր Ադամի գուրգուրանքի հանդեպ: Լիլիթ մտազբաղ էր:

– Ադամ, ի՞նչ կա դրախտից այն կողմը:

– Այնտեղ երկիրն է՝ չոր ու տատասկոտ: Թող կորչի երկիրը. ես սիրում եմ քո պարանոցը, Լիլիթ: Քո պարանոցը բարձր է ու սպիտակ, ավելի բարձր ու սպիտակ, քան ցարասիները, որ նուրբ ու քնքուշ հասակով կանգնել են դրախտի դռների վրա:

Եվ Լիլիթ աչքերի ծիծաղով՝ երկարացրեց պարանոցը, և Ադամ համբուրեց պարանոցը և նորից համբուրեց տենչանքով:

– Ադամ, ո՞վ է ապրում երկրի վրա:

– Սատանան է ապրում, Լիլիթ. սակայն թող կորչի սատանան: Ես սիրելով սիրում եմ քո բերանը, Լիլիթ: Դրախտի հրաշալիքն է քո բերանը, Լիլիթ...

– Ադամ, ո՞վ է սատանան, - ընդհատեց Լիլիթ նրա սրտի զեղումը:

– Աստծո հակառակորդն է նա: Հրեշտակ էր նա, հրեղեն և՛ իմաստուն, և՛ գեղեցիկ, սակայն ըմբոստացավ Աստծու դեմ. ուզեց նրան հավասարվեր: Եվ Աստված պատժեց նրան, երկնքից ներքև թռթափեց նրան իր ընկերներով՝ հավիտյան նզովելով նրանց: Եվ թող նզովված լինեն նրանք:

Ես սիրում եմ քո բերանը. անսպառ և անհուն հրապույրների, անանուն վայելքների նեկտարն է քո բերանը, ուսկից ոսկի մեղուն ամենաքաղցր մեղրն է շինում:

Քո լեզուն բոլոր սոխակների սիրատարփի երգերն ունի, և բոլոր թռչունների ճռվողյունից ավելի անուշ է քո լեզուն: Քո շրթների մի քաղցրանուշ համբույրով ես ողջ դրախտը վայելած կլինեմ, լիաճոխ ճաշակած կլինեմ ողջ տիեզերքն ու հավիտենականը քո շրթների միմիակ համբույրով...

Եվ Ադամ տարփակեզ շրթները կարկառեց Լիլիթի բերանը համբուրելու, սակայն Լիլիթ ձեռքով գոցեց Ադամի բերանը և, ուժգին ետ մղելով նրան, իսկույն մի ցունցով ոտքի ելավ:

Ադամ թալկացած ընկավ գետին:

– Քունս տանում է,- ասաց Լիլիթ,- վաղը կսպասես ինձ լճափին:

Եվ թռչունի քայլերով թռավ սուզվեց գիշերային ստվերների մեջ:

Ադամ խավարած աչքերով հետևում էր հեռացող, կայծկտող, փայլուն Լիլիթին:

Ադամ առավոտ աչքերը բացեց, տեսավ գլուխը գետնին, և Լիլիթ չկար: Կարծեց թե՝ երագի մեջ էր: Աչքերը նորից գոցեց, սակայն Լիլիթ նորից չկար:

Չանկարծ միտքն ընկավ Լիլիթի վերջին խոսքերը:

Արագ քայլերով շտապեց լճափ և, աչքերը սևեռած դրախտի բոլոր շավիղներին, սկսեց սպասել:

Ամեն մի եղնիկի քայլով սիրտը թունդ էր ելնում, ամեն մի զեփյուռով, որ թփերը իրար էր բերում, ալեկոծվում էր նրա սիրտը: Այսպես անհամբեր սպասեց մինչև վերջալույս – և Լիլիթ չեկավ:

Ադամ հուսաբեկ փռվեց սեզերի վրա՝ թարթիչները գոցած, որ Լիլիթին երագե:

Լսեց մի մրմունջ ափի եղեգների մեջ. կարծեց թե մի սիրտ մորմոքում էր այնտեղ:

Շտապով ոտքի ելավ, կտրեց մի եղեգ, մի երկու ծակեր բացեց ցողունի վրա և սկսեց նվազել:

Այս նվազ չէր, այլ Ադամի սիրավառ սերն էր ինքնին, որ շիթ-շիթ ծորում էր եղեգնափողի միջից՝ դարձած արցունք ու տենչանք, տենչանք ու տրտունջ:

Եվ երգում էր նա,

– Լիլիթ, Լիլիթ, դու իմ ճակատագիր:

Առանք քեզ ի՞նչ է անմահությունը:

Դու հեշտանքի դրախտն ես, Լիլիթ,

Չրաշքների և հմայքների միակ դրախտն ես դու:

Երագն ես դու, հիացքն ու դյութանքը, Լիլիթ,

Դու չճաշակված գաղտնիքն ես, Լիլիթ,

Արևադժյուրն ես դու, Լիլիթ,

Բոլոր տանջող և ապրեցնող հրապույրների արևադժյուրը:

Անհաղթելի կինն ես դու, Լիլիթ,

Լիլիթ, հավիտենական Լիլիթ...

* * *

Գիշերն անքուն թափառեց Ադամ՝ երգելով իր ցավագին կարոտը, որ կիզում էր նրա սիրտը: Եվ մյուս օրն ամբողջ Լիլիթ նույնպես չերևաց: Օրն ամբողջ թափառում էր Ադամ ու հառաչում: Այրվում էր ու պապակում, և դրախտի ոչ մի սառն աղբյուր չէր կարող զովացնել նրան:

Ադամ որոշել էր, երբ Լիլիթին տեսնի, ծանր խոսքերով կշտամբե նրան, հանդիմանե կոպիտ ձևով և նույնիսկ սպառնա Աստծու ամուսնով: Այնպես տառապած էր Ադամի հոգին, այնպես խիստ տառապած:

* * *

Վերջալույսին, հանկարծ թփուտների խորքից երևաց Լիլիթ բյուր սեթևեթներով, իր մարմնի բոլոր շնորհներով պերճացած:

Ադամ խենթի պես ցատկեց դեպի Լիլիթ, վայրկյանի մեջ մոռանալով ամեն քեն ու որոշում:

Եվ տեսավ Լիլիթին աշխույժ ու կայտառ, վազում էր մի գալարուն ու սևափայլ օձի հետևից, աչքը չհեռացնելով օձի վրայից:

Ադամ բոլոր շնչով ձայնեց և հետապնդեց նրան.

– Լիլիթ, կանգնի՛ր, ո՞ւր ես գնում, կանգնի՛ր:

– Քեզ ի՞նչ, ուր եմ գնում, ինչո՞ւ ես հետևում ինձ,- բարկացայտ պատասխանեց Լիլիթ:

– Ինչպե՞ս թե՛ քեզ ինչ: Չէ՞ որ Աստված ուզեց, որ հետևեմ քեզ, և դու հնազանդիս ինձ...

– Ես քեզ հնազանդ: Դու ո՞վ ես, ո՞վ: Կորի՛ր աչքիցս, կո՛շտ հողի կտոր,- արհամարհոտ գոչեց Լիլիթ և բոցերի պես օդի միջով սուրաց, անհայտացավ:

* * *

Ադամ համբերությունը հատած՝ ուղղակի գնաց Աստծո մոտ գանգատի:

– Տեր իմ, այս ի՞նչ ընկեր տվիր ինձ,- ասաց Ադամ զսպած բարկությամբ.- քո հրամանին երբեք չամսաց նա. չհնազանդեց ինձ: Հրապուրում է ինձ, տոչորում և ապա ծարավ թողնում, հեռանում: Այրվում եմ, երբ հեռու եմ լինում նրանից, այրվում եմ նորից, երբ մոտն եմ լինում նրա: Չար կրակ է նա, կիզող-կրակի կտոր, տանջվում եմ, հատնում եմ ես...

Աստված հանգստացնելով Ադամին՝ ճանապարհ դրեց: Եվ կոչեց Լիլիթին իր մոտ: Սակայն Լիլիթը չեկավ Աստծու ձայնի վրա: Աստված սրտմտած՝ ուղարկեց Սենոյի և Սանսենոյի հրեշտակներին, որ գտնեն բերեն իր աթոռքը անհնազանդ Լիլիթին:

Լիլիթին բերին: Նա աչքերը խոնարհած կանգնել էր Աստծու առաջ: Արարիչը սաստեց նրան ասելով:

– Ես ստեղծեցի Ադամին հողից և քեզ կրակից, որ իրար լրացնեք: Պիտի սիրես և մանավանդ հնազանդ պիտի լինես նրան, քո ամուսնուն,

որովհետև ես քեզ նրա համար ստեղծեցի: Եթե չհնազանդես, գիտցիր, որ խիստ կպատժեմ... Գնա հիմա Ադամի մոտ, այդպես եմ կամենում ես...:

Վտակի ափին, ուռենու տակ, տխուր նստել էր Լիլիթ: Թախծանուշ դեմքը մարգարիտի պես գունատ, ճակատը բազուկին հենած: Եվ մազերը պճնող դրախտավարդերի պսակը թառամել էր արդեն...

Ադամ, որ սպասում էր նրա դարձին, եկավ նստավ նրա կողքին և վախով բռնելով նրա ցուրտ ձեռքը, ամբողջովին գուրգուրանք դարձած՝ շշմջաց մեղմիկ

– Լիլիթ, հոգու՛ս հոգի, ինչո՞ւ ես տխուր, ինչո՞ւ ես այդպես տխուր: Ինչո՞ւ չես ժպտում, ի՞նչ գեղանուշ:

– Ախ, արևափայլ իմ Լիլիթ, ինչո՞ւ ես լուռ: Մի՞թե չգիտես, որ քո սիրով եմ միայն ապրում, եթե սիրոս քամես, սերդ կժողոթ այնտեղից, միայն քո սերը և ուրիշ ոչինչ: Տիեզերքի չափ սիրում եմ քեզ, տիեզերքի չափ...

Եվ բյուր փափագով համբուրեց Լիլիթի մազերի ծայրը և փաղաքշանքով համբուրեց մազերն ու աչքերին քսեց նրա ոսկեհուր մազերը:

Սակայն Լիլիթ լուռ էր և անտարբեր՝ անթարթ աչքերի հայացքը հեռուն ցրված:

– Լիլիթ, նազելիս, գնանք իմ տաղավարը, ամենահամեղ պտուղներից սեղան եմ պատրաստել: Ծաղիկներից սքանչելի նեկտար եմ հավաքել և մեղուններից քաղցրագին մեղր: Եվ վարդերից մնջարան եմ հարդարել քեզ համար: Գերերջանիկ անուրջներով պիտի քնես, և ես մինչև լույս պիտի հսկեմ քո ոտների տակ:

Արշալույսից առաջ սրինգս նվազեմ պիտի, որ թռչեն գամ քնքուշ սոխակներն ու դեղձանիկները, թիթեռներն ու դրախտակաքավները: Երգեն ու պարեն և զվարճացնեն քեզ:

Սակայն Լիլիթ լուռ էր և անտարբեր:

Ադամ գրկեց նրա նուրբ մեջքը, ոտքի կանգնեցրեց և թևերի վրա առած՝ տարավ իր տաղավարը:

Հոգնած էր Լիլիթ սրտի հուզմունքից: Նրա վրա ազդել էր Աստծո բարկացայտ հայացքը: Եվ կամազուրկ պառկեց ծաղկահյուս մնջարանում:

Ադամ նրա գլուխը դրեց իր ծունկերին և հիացած ու հափշտակված՝ դիտում էր նրա բյուրեղային մերկությունը՝ ծիրանավառ վարդերի թերթերի վրա ընկողմանած:

Լիլիթ գոցել էր աչքերը, և՛ հեզ էր, և՛ խոնարհ, ինչպես վիթերը, որ երկնչում են ծաղիկների սոսափյունից անգամ: Եվ գունատ էր մարգարիտի պես:

Ադամ փայփայում էր Լիլիթի մարմինը և ինքնին մրմնջում:

– Սիրելիւմ, սիրելիւմ սիրում եմ քո մարմինը, որովհետև չքնադա-
կերտ է քո մարմինը:

Եվ լուսացայտ է քո մարմինը, ավելի լուսացայտ է, քան կայծակի
բռնկումը գիշերների մթության մեջ:

Եվ բոլոր անթերի շնորհների սափորն է քո մարմինը, և աննման
պարտեզն է քո մարմինը, բոլոր սարսուռների և տենչերի հրեղեն:

Բայց մանավանդ բուրումնավետ է քո մարմինը, քան եղեմի
այծյամների մուշկը, բուրումնավետ է ու երազաբեր, քան հասնիկներն
ու հակինթները բոլոր, նարգիզներն ու նարդոսները բոլոր, քան նրանց
բոլոր անուշաբուրումները, որ խնկում են և անուրջների մեջ սուզում
դրախտի արահետները:

Եվ նորից ավելի բուրումնավետ է քո կուրծքը, քան երկնացող
բրաբիոնները և քան բալասանն ու ստաշխը, որ ծորում են դրախտի
ծառերից օծելու համար Աստծո քայլափոխները:

Եվ կրակոտ շրթներով համբուրում էր Ադամ Լիլիթի մարմինը և
հոտոտում էր նրա կողերի անուշաբույր թարմությունը, որ ավելի թարմ
էր, քան ստեղծման օրվա անդրամիկ ցողը՝ սեզերի և սաղարթների
վրա:

Եվ հրաբորբոք մատներով շոյում էր Ադամ Լիլիթի ստինքները և
հոգու սրտով խոսում էր:

– Սիրելիւմ, սիրելիւմ սիրում եմ քո ստինքները, հրեշտակներից գե-
րազանց Լիլիթ: Քո ստինքները երկու լուսաբույր փունջեր են՝
շահպրակների շահոքրամների լուսաբույր փունջեր՝ կնքված կույս
վարդերի զույգ կոկոններով, երկու ցնորական-խենթացուցիչ փունջեր,
որ հարբեցնում են հոգիս և հոգիս մարմնիցս բաժանում...

Եվ համբուրեց Ադամ Լիլիթի ստինքները և սարսուռն շրթներով
համբուրեց կնիքները ստինքների:

Լիլիթ գոցել էր աչքերը, անտարբեր էր և անուշադիր և չէր լսում
Ադամի ձայնը:

– Լիլիթ, աստվածային Լիլիթ, թույլ տուր համբուրեմ քո շրթները:
Քո շրթների միայն մի անհուն համբույրով ես ողջ դրախտը վայելած
կլինեմ: Լիաճոխ ճաշակած կլինեմ ողջ տիեզերքի հավերժությունն ու
անեզրությունը քո շրթների անանուն, անգին, աննման համբույրովը
միմիակ...

Ադամ մոռացել էր ինքն իրեն, և ոչինչ բան գոյություն չունեի այլևս
իրեն համար: Եվ կային Լիլիթի շրթները միայն, որ համբուրում էր Ադամ,
համբուրելով անհագ ու անդուլ, ծծելով, ծծելով Լիլիթի քաղցրությունը

բոլոր, էութունը ողջ չէր հագնում Ադամ, և սպառվում էր Ադամի հոգին՝ համբույրների անհունի մեջ հատնելով...

Եվ հանկարծ թափով գալարվեց Լիլիթ՝ ազատելով իրեն Ադամին հյուժող, արյունոտող համբույրներից, ցատկեց և թռավ տաղավարից դուրս և անհայտացավ գիշերային դրախտի բավիղների մեջ:

* * *

Ադամ ընկել էր ուշաթափ մինչև լույս:

Երբ ուշքի եկավ, հիշեց, որ Լիլիթ փախավ գիշերվա մթին:

Սրտաբեկ ոտքի կանգնեց:

Փորձեց նորից գտնել Լիլիթին, մի անգամ էլ աղերսելու, որ իրեն չլքե:

Ցավալիւն և պաղատագին կոչեց Լիլիթի քաղցր անունը, և լսեց միայն իր ծայնի ունայն արձագանքը:

Ամենուրեք որոնեց նրան լճափներում և աղբյուրների շուրջը, պուրակներում և այրերի մեջ: Եվ ո՛չ մի տեղ չգտավ, չգտավ Լիլիթի հետքը:

Երկար պահերով դեգերում էր Լիլիթի անցած արահետներով՝ կարոտագին համբուրելով սեգերն ու հողերը, ուր դիպել էին Լիլիթի քայլերը:

Երկար պահերով նստում էր Լիլիթի ապրած վայրերում և աչքերը զոցում էր՝ Լիլիթին տեսնելու համար:

Եվ իր տեսիլների մեջ Լիլիթն ավելի ցանկալի էր ներկայանում, ավելի ցանկալի և աննվաճ փափագելի:

Եվ տեսիլների միջից սթափվում էր Ադամ սրտի կսկիծով, և խենթի պես վազում էր ու վազում... Արդեն հասել էր դրախտի սահմաններին, որտեղից այն կողմ՝ ծավալվում էր ամայի և խոպան երկիրը:

Հոգնած էր շատ: Նստեց հանգստանալու:

Եվ գլուխն առած ափերի մեջ՝ ողբում էր իր տառապալից վիճակը և խորհում էր այրող հուշերով Լիլիթի անմոռաց և խուսափուն հրապույրների մասին, երբ, ինչպես թե երագի միջից, լսեց Լիլիթի ուրախ լուսածիծաղը, որ գարնան ողջույնի պես թունդ հանեց նրա սիրտը:

Աչքերը հույսով դարձրեց ծիծաղի կողմը... Եվ տեսավ մի ահավոր պատկեր, որ սև շանթի պես խավարեցնելով ու կիզելով՝ անցավ իր հոգու խորքով:

Տատասկոտ և մռայլ երկրի կողմից, դրախտի ցանկապատի վրա տեսավ նա սատանայի գլուխը սևափայլ աչքերով՝ չար ու նենգ:

Տեսավ սատանայի պարանոցից կախ ընկած Լիլիթին՝ տարփաբույր մեկոններով վարսերը պսակված:

Եվ անհուն ցանկությամբ համբուրում էր Լիլիթ սատանայի շրթները: Եվ ծիծաղում էին միասին գոհ ու երջանիկ:

Ադամ նախանձից խելագար՝ մռնչաց կատաղի.

– Լիլիթ, Լիլիթ, Լիլիթ, այդ դո՞ւ ես...

Լսեց սակայն հաղթական սատանայի ահեղ քրքիջը, որ ամպի պես որոտալից ճայթեց իր գլխին:

Եվ տեսավ նույնպես, որ սատանան գրկած Լիլիթին մխրճվեց երկրի մեջ...

Եվ կուրացան Ադամի աչքերը, այլևս ոչինչ չտեսան...

* * *

Խենթացած թափառում էր Ադամ, առանց դադարի, դրախտի մեկուսի վայրերը:

Ամայի էր դարձել դրախտը, և թռչունների երգերը ձանձրացնում էին նրան:

«Լիլիթ, Լիլիթ, ա՛խ Լիլիթ», - հառաչով ու լալով կոչում էր նա և հառաչելով անցնում էր նրա լացը ծառերի տերևների միջով, կիզելով ծառերի տերևները:

Գիշերները խռովահույզ երազների մեջ տեսնում էր շարունակ դավաճան Լիլիթին՝ միշտ սատանայի գրկում:

Անհույս էր Ադամի հոգին, և նզովելով Աստված ու անմահություն մահ էր տենչում:

Եվ Աստծուն լսելի եղան Ադամի հառաչանքները, կարեկցեց նրան, և ինքն իր մեջ սուզված խորիեց, որ անկարելի էր վերև սլացող հուրը ընկերացնել երկրին կառչող հողին:

Եվ թմրություն բերեց Ադամի վրա և նրա կողից ստեղծեց մի նոր ընկեր՝ Եվային, որ իր ծագումի բերումով հնազանդ լինի Ադամին, կարողանա սիրել միայն նրան և մխիթարել մանավանդ:

Ադամ, երբ աչքերը բացեց, տեսավ իր մոտ նստած մի նոր ընկեր, ո՛չ Լիլիթի պես կատարյալ և հրեղեն գեղեցիկ, սակայն դարձյալ գեղեցիկ, բայց հողաբույր, բայց մարդկորեն:

Եվան մոտեցավ Ադամին, գլուխը դրեց նրա ուսին և մեղմիկ ժպտաց նվիրված աչքերով նայելով Ադամի տխուր, երազուն աչքերին:

Սակայն Ադամ՝ նստած Եվայի կողքին, երբ լսում էր վարդենիների շրշունը նրա մեջ Լիլիթի շունչն էր առնում: Դրախտի բույրերի մեջ Լիլիթի բույրն էր զգում և սոխակների երգերի մեջ՝ Լիլիթի ձայնը:

Երբ բարի Եվան զգվում էր Ադամին և իր սև մազերով ծածկում էր Ադամի դեմքը, Ադամ տեսնում էր սակայն Լիլիթի ոսկեհուր վարսերը միայն, որ ծածկում էին բոլոր հորիզոնները:

Երբ փոթորիկ էր լինում և մրրիկ, նա տեսնում էր Լիլիթին իր մոտով շեշտակի անցնելիս, և երբ կայծակն էր ճեղքում երկինքը – Լիլիթի հրեղեն սերն էր այդ, որ ճեղքում էր Ադամի հոգին:

Երբ գոցում էր բիբերը՝ իր սրտի մեջ տեսնում էր Լիլիթի անհուն գեղեցիկ պատկերը, երբ նայում էր աստղերին – աստղերի մեջ տեսնում էր Լիլիթի աչքերը և անհուն արևի մեջ – ամբողջ Լիլիթին...

«Եվա» էին հնչում նրա շրթները, սակայն «Լիլիթ» էր արձագանքում նրա հոգին:

Եվ երբ ճիգ էր անում Լիլիթին մոռանալու, գրկում էր հավատարիմ Եվային, կրծքին սեղմում և համբուրում – նա այդ ժամանակ Լիլիթին էր սեղմած տեսնում իր կրծքին, Լիլիթին համբուրում, Լիլիթին զգում, միայն Լիլիթին...

Եվ ապրեց Ադամ սպասելով ու տենչալով միշտ Լիլիթին, և մեռավ Ադամ հառաչելով ու երազելով միմիայն Լիլիթին:

1921, Վենետիկ

AVETIK ISAHAKIAN

LOVERS IN HEAVEN

After God created with one of his almighty words, the Earth and Heaven, animals and plants, he took a handful of dust from under an animal's hoof and created the first man.

He created the man so that he might admire the lord's sublime power, to glorify his divine name; and the Lord gave him Heaven as a dwelling place.

The recreated Adam admired the Lord's power; one by one he looked at the different animals, birds and plants; he wondered, and glorified the Great Master's name.

But when he could not find anyone like himself, he became very tired of his lonely life. The Lord, seeing Adam's loneliness, said to himself:

"I must create a beautiful companion for him, so that both will enjoy the beauties and wonders of Heaven".

He caught the fire which was rushing upward toward the skies, and of its refracted flames erected the first woman and called her Lilit; and the Lord looking at his creation said, "It is good, because it is beautiful".

Then he called Adam, and putting Lilit's little hand in his palm said,

"Adam, here is the beautiful Lilit, your companion; see your pictures in each others eyes, and love each other in your hearts. Adam, you follow her through all the days of your life, and you Lilit, be obedient to him".

She looked at him carefully, and she felt, she smelled clay on him; the glance of Adam fell on her hair and shoulders like the heaviness of sand. Soon she drew her hand through Adam's palm.

Adam looked at her, and an immense beauty spread and deepened before him, which was enchantive, and pulled Adam's soul toward the horrible precipice to be annihilated. Adam enrapturedly closed his eyes.

And when he opened them again, his lips could hardly come together and he said:

"Thank thee my Lord; thou created the most beautiful and complete of all your creatures; thou weareth the crown of your wonderful Universe; glory to thee unlimited and forever".

When she heard Adam's words, she bent her head toward her right shoulder, and the first happy smile shone on her beautiful face.

Adam perplexed, wanted again to hold Lilit's hands, but she flew away from him like a flame.

Adam felt that his heart was tied to Lilit's shining heels, and following her, he saw Lilit standing by the bank of the golden lake, where the swans danced with snow-white feathers.

She was looking at the beautiful swans with wonder; their graceful necks had charmed her.

She called them with her sweet voice; they came near the bank, and when she knelt to caress them, suddenly she saw a charming angel-like picture in the water, and when she understood it was her reflection she was fascinated and filled with vanity.

She braided the hair which had fallen on her face and shoulders; she admiringly looked and looked at her picture.

The blue sky with its sun and a part of Eden were reflected in the mirror of the lake.

She saw the sun was not as fiery as her eyes; neither the Heaven as deep as the pools of her eyes; she was the most perfect creation in Eden, the lake and paradise were filled with the light of her face.

And lo a pair of hyacinthine butterflies, with diamond wings came and sat on her sweet smelling hair. She looked and smiled.

"How beautiful it would be if they always stayed in hair".

Soon she picked bright, fragrant flowers of a thousand colours around her and arranged them in her hair.

Adam who was watching her enchanting beauty from a distance, at once took courage and came close to her picking the most beautiful roses for her.

When she saw her reflection mixing with his she angrily turned back, looked at him with displeasure and went and hid herself into the bushes and trees.

Adam sat by an oak tree and secretly looked at her with a broken heart.

While Lilit was wandering lonely in the paths of paradise with great interest, occasionally she caressed the silver winged birds flying around, and sitting on her shoulders and arms. Then she caressed the manes of roebucks and lions; embraced the necks of horses and rode on backs of tigers.

When it darkened, she looked with wonder at the stars, which were coming out of the depths of the sky, and shining in the water; she reached to pick them but they were rolling in the waves.

Adam thought Lilit might be hungry, so he picked the most delicious fruits of Heaven and piled them in the basket which he had woven with his own hands, came near her and said in a wheedling voice, "Lilit, my charming companion, I have brought for you the most delicious fruits from Eden's shining leaves".

She speechlessly looked in the basket, took a few of them and ate indifferently.

"Yes they are delicious. Where did you pick them?", asked she without looking at his face.

"Lilit! my angel, I know such places in Heaven where even the Maker has not set foot. When do you wish to go and see them?"

"Well, we'll go and see them, but not so soon, later on".

"Lilit! my soul, whenever you wish, but now it is getting dark. I have built a place in the nests of beautiful nightingales, and covered it with most beautiful roses and flowers; you sleep in there and I shall watch your sweet sleep".

"No, no, leave me alone, I am very, very tired today".

Adam did not know what to answer, while she directed her steps toward the nearest fountain, where she sang and shone like crystal.

Adam confusedly followed her.

"Adam, please leave me alone..."

"But, my angel, when shall we see each other?"

"To-morrow morning come here". She stopped him in a commanding tone and sank in the bushes.

Adam could not move from his place for a while, and looked at her with eager eyes, as she shone and sparkled in the darkness.

* * *

Lilit was sitting near the fountain and was listening to its crystal music, looking at the blue sky of heaven, and the burning clusters of the stars were attracting her with a mysterious desire.

She admired the beauties of the stars, then she slept a while and woke up to the warbling of the nightingales; the lovers of those dreamy roses sang until dawn, when the sun shone with all its majestic graces over the Heaven, charming the whole of Nature,

Adam who was not asleep all the night, and was watching her around the fountain observed her awakening, took the basketfull of pearl-like flowers and fruits, and came close to the fountain.

"Good morning, my beautiful Lilit", said he from the distance.

"Adam do not come here, I am not washed".

“I have brought the most delicious fruits of Heaven for your breakfast”.

“But wait, I have not arranged my hair”.

“My beautiful companion, I have brought roses with the dew of the dawn upon them for your hair”.

“Thank you, I have them too; but wait, I’ll be there...”

Adam waited and waited.

She, oscillating like flames, came and hardly had she stepped when she said:

“Oh! again the same beautiful fruits!”

“I always bring them from the same lovely places. Now we shall go and see them, shall we not, my dear?”

“Wait, well go later on”, said she and sat for breakfast.

“Did God create you long ago?” she asked.

“Yes, my dear, long ago”.

“What were you doing in Heaven?”

“I was wandering lonely and seeking for a comrade in these mute animals”.

“Did you not find anyone like yourself?” she asked cunningly.

“No, my dear, that is why the Lord created you for me”.

“... Created me for you! Ha, ha, ha, she laughed loud and gayly.

Adam was aggrieved, and they kept silent.

“Adam”, she broke the silence, “catch that flying flower for me”.

“That is butterfly, not a flower”.

“Never mind, catch it”.

Adam ran after it, but he could not catch it.

“You want me to catch it at once?” she said, and pressing a Heavenly fruit in her hand threw it to the butterfly with the right hand and caught it with the left hand.

“Adam, you see how slow you must have been”.

“I cannot hop in the air like you”, Adam protected himself in an aggrieved voice, “but I can run very fast”.

“You cannot do that either”, said she, “do not boast”.

“I can”, he assured her, “Let us try it”.

“Very well”, said she, “if you catch me I shall give you the sweetest fruit in Paradise”.

“What is its name? Which is it, that you know but I don’t, although I have already tasted all the fruits in Eden”.

“Kiss”.

“Kiss!” Adam exclaimed.

“Don’t you know? putting lips on each other”.

Adam was wondering how she knew it, from where and when. Hesitatingly he looked at her, and she was looking at Adam’s face. Her charming face inflamed Adam’s soul like the brier, with its firey thorns. He understood and willingly agreed.

She ran gaily and swiftly, Adam encouraged her and ran after her gaspingly; she was hiding under the bushes, then would jump up, stand a while and say “Come on! Come on! Catch me! I am waiting”.

Adam wildly jumped to catch her, but she flew away in a second, filling Eden with her laughter.

Adam waited breathlessly.

“Adam, from what did the Lord make you?” asked she coming near him.

“From dust; but in His image”.

“From dust! from dust!.. Ha, ha, ha, that is why you are so slow, fat and rough”.

Adam became angry, and jumped with all his strength to catch her, and press her in his arms; but she in a second soared in the bushes like a sky-lark, and laughed.

“Adam, come to-morrow. We shall go and wander in Eden”.

Adam was defeated; he stood long in the same position, then he directed his steps toward the paths which she had gone.

* * *

At dawn Adam came near the fountain, and waited until she came adorned with roses in her hair.

Adam ran forward with a basket full of new fruits, which he had picked at night for Lilit.

When she tasted a few, she said: “Let us go to those places which you extol so much”.

“Oh! my angel, words cannot describe them; you must see those charming places, fountains, lakes and understand the immense beauty of Heaven”.

And Adam showed her the path.

“No, this way”, she said pointing out another road and said, “Follow me”.

“But my dear, that way is not so good; I know all the paths, and the one I show you is the best; forgive me if I say that you do not know”.

“No, no, I know”, she said angrily, “anyhow I want this path. If you do not come I will go alone”. So she walked on in the opposite path.

Adam followed her obediently; after a while he dared to say: "My dear, please, now let us try my road".

"Well, well, let us go that way; you always insist upon what you say." She complained, and they took the path which Adam proposed and stepped forward.

By their sides flowers of a thousand colours and perfumes adorned the orchards; colourful bands of butterflies were flying in the green and blue around her. In the woods, bananas and pineapples were surrounding the lake, where golden fishes were leaping among the lotus plants.

Under foliage shadows silvery and colourful peacocks were promenading with emerald and cardinal birds; Paradise and lyre birds were playing from meadow to meadow. Colourful birds were wandering dispersed like visions in the perfumed air of orchards singing and warbling their love and inspired ballads.

Under the trees of golden barks, strange fruits hung with fascinating shapes and colours. She picked and tasted those she liked. She was enchanted by the views of Eden and wondered at them,

"My darling", said Adam, "this is my tabernacle".

But she, inattentive did not hear him, but was walking lost to the beauty. She was more hopping like the birds than walking, her snow-white feet were not touching the ground. While Adam kept on following her with slow and firm steps he always kept looking at her snow-white back on which her sparkling hair was floating like the flames of fire.

A powerful and uncontrollable feeling was pushing Adam to seize and hold her in his arms. Adam stepped faster, held her charming elbow and said with all his heart.

"My beautiful comrade, you see the majestic mountains?"

Lilit looked at the distance indifferently.

And afar the high mountains were sunk in the blue silence with silvery snow. Streams of water were hurling down from the sublime rocks and were filling the caves with frightful shocks where tawny roedeers were resting.

Under the feet of the mountain the silvery lake was sleeping, where the gulls with their snow-white feathers were breasting the shining waves and swimming toward far islands, where colourful roses perfumed the air and tall date-trees were reflected in the waves.

"You see, my darling, how beautiful it is, did I not say it was?" whispered Adam and tenderly embraced her.

"It is not bad, the one I said is as good", and turning toward Adam she said, "you hurt my back".

She jumped through his arm and stopped near the brook where she smiled cheerfully and played in the sand.

“Oh! How beautiful are these stones, what beautiful, red, blue, gold colors! Adam give me a few”.

“Lilit, you call these pebbles beautiful! I know pebbles that are shining, transparent, hard and very beautiful”.

“Oh! where are they? Dear Adam, where are they now?”

“They are found in very far places, in the immense big valleys, in the bottom of the rock”.

“When will you bring them, Adam?” she said, and tenderly put her hands on Adam’s hand.

“If you wish, my dear, I shall go to-day and bring them to-morrow”, said he rejoicing at a chance to make her feel happy.

“Go, right now, how kind of you, Adam”, she said tenderly and caressed his forehead.

Adam tremblingly took her lily-like hand to his lips; the sweetness of the kiss flew to the bottom of Adam’s heart, and throwing an appealing look at Lilit, he ran, while Lilit’s rosy lips said goodbye to him.

* * *

She was left alone. After a little rest, she got up and continued her way, and immediately a snake met her holding its head straight.

They looked at each other’s eyes; both stood a while charmed. The smooth, lithe and sinous body of the snake was so charming it seemed that she liked it.

She looked long and long; but the snake fearful of her shining glances whistled and in a second disappeared in the brush.

She again continued her way to the far ends of the Heaven, while Adam was running breathlessly to get to the place of the beautiful stones, when he got there he began with eagerness to pick the colourful stones and filled the basket. He was climbing the rocks and was scrambling with his feet and hands, wounding his fingers and toes, but he hoped it would please her very much.

He wondered. From the moment he saw Lilit, his heart had been filled with a tender and sweet feeling; and from that day on, the Heaven was a thousand times more beautiful, and every moment he lived had meaning and charm to him....

Adam returned panting under the heavy basket and reached the lake, where Lilit was waiting impatiently. She was caressing and playing with a velvet skinned cat, to shorten the time.

“My charming Lilit, here I come with the beautiful stones”.

She had already seen Adam’s coming, but as if she suddenly saw him, turned toward him and said:

“Adam, did you come?”

“Forgive me, my dear, for my being late! It is very far. Have you been waiting very long?”

“No, I just came; I had a headache, I did not want to come, just came to see them”. She looked at the basket with restrained patience.

“Oh, what beautiful jewels, how charming they are!” she said admiringly.

“How do you know their name is jewel? Who told you?” asked Adam.

“Yes, it is jewel, I know it. Let me kiss you. How kind you are”. And being unable to repress her joy, she released the cat and sprang to Adam and kissed his forehead. While Adam, like one who loses his reasoning, stretched at her feet, and admiringly looked at her, while she put her fingers in the basket and played with pearls and diamonds, taking them in her palms, looking at them and smilingly emptying them in the basket.

“How beautiful these diamonds are, with white and wonderful rays; red, hyacinth, and green emeralds, beautiful rubies, sapphires, they are all, all beautiful and plenty!”

She played with them, spread them over her hair and again picked them up until the full moon rose on the canopy of Heaven and lighted every leaf, bush and green.

She was sitting under the pomegranate tree; the gleaming rays of the moon had covered her face; Adam’s heart was vibrating under his chest, and wanted to come out of it like a bird.

“My lovely, my fair Lilit, you are wise, tell me, what feeling is it which has made a nest in my heart from the moment I saw you; I want to die under your shining feet; I want to kiss the sand which you step on; I would love to make the sun a crown for you, and pave your path with stars”.

She heard Adam and a smile gathered around her lips.

“Say, my angel, what is it? When I am near you life becomes sweeter and the Heaven more beautiful; but when I am far from you, life becomes bitter and the Heaven an ugly Desert. Asleep or awake, my dream is of you; you live in my

heart, in my eyes. Oh! Lilit, when you speak sweetly and smile, I love to glorify God, but when you get angry, I want to hate him”.

“Love, Adam, love is its name”.

“Love! How do you know it?”

“I knew it long, long ago, Adam”.

“Love: sacred and horrible name, yes, love. God also said so, love each other. I love you, my precious Lilit, I love you, and why shouldn’t I? You are charming, delightful and very, very beautiful”.

“Do you know the stormy sea which beats the shore and the rocks and is softer and weaker than my love, which is uncontrolled, and yet wants to kneel under your feet and rest in silence”.

“I love to anoint you with my kisses and to embrace you”.

“Oh! I love your arch-like eyebrows, which have formed rainbows over the sky of your eyes; I see thousand-leaved galaxies on the sky of your sunlike flaming eyes that burn my soul. Let me forget the Heaven and myself by only looking into your eyes. And Adam kissed her eyes, eyebrows and lashes. She was indifferent to Adam’s caresses, she was restless.

“Tell me, Adam, what is there on the other side of Heaven?”

“It is the world, dry and sandy; let the world go, I love your white neck, it is higher and more slender than the birch trees which stand on the doors of Heaven, with their beautiful heights”.

She smilingly stretched her neck, and Adam kissed it again and again.

“Who lives in the world?” she asked.

“The devil lives there; let the devil perish, I love your mouth; your lips are the wonders of Heaven”.

“Who is the devil?” interrupted she.

“He is God’s antagonist. He was a beautiful and wise angel, but he disobeyed God, wanted to be equal to the Lord, and God punished, anathematized and threw him and his friends out of Heaven forever. Let them be accursed. I love your mouth; it is the nectar of inexhaustible, indefinable and nameless enjoyment, from where the golden bee makes her sweetest honey”.

“Your tongue has the amorous song of nightingales, and is sweeter than the warbling of the birds”.

“With only one sweet kiss of your lips, I taste, I enjoy the whole universe and eternity with one single kiss”. Then Adam offered his lips to kiss Lilit’s mouth, but she closed Adam’s mouth with her hands, pushed him back, and jumped up, while Adam fell.

“I am sleepy”, she said, “to-morrow wait for me near the lake”, and she vanished into the shadow of darkness.

* * *

In the morning when Adam opened his eyes, Lilit wasn't there; he thought he was dreaming; again he closed his eyes, but Lilit wasn't there.

Immediately he recalled Lilit's last word. He ran to the lake and directing his eyes toward all the roads in turn, waited for her. With every footfall of roedeers his heart leaped; with every zephyr which moved the leaves, stormed his heart. So, impatiently he waited until dark, but she didn't come.

He hopelessly tried to sleep on the grass hoping to dream of her; he heard a murmur in the reed-canes near the shore. He got up, opened a few holes in its stem and began to chant.

But it wasn't music; it was Adam's love-burning heart flowing drop by drop through the reed-cane turning to tears and desire; desire and grumbling. He sang: “Lilit, Lilit. You are my fatality. Life is nothing without you; you are the only charm and delight of Heaven; you are the dream, the wizard and enchanter. You are the untasted joy, the chief fountain of all deadly and living beauties; you are the unconquered woman, heartless Lilit, beautiful Lilit!”

Sleepless he wandered on all the paths of paradise, singing his need which was burning his heart. She was not seen even the next day. Adam sighed and wandered the whole day; he was feverish and none of the icy fountains could cool him.

He had decided, if he found her he would reproach her harshly; his soul had suffered and he was very angry.

* * *

At evening she came out through the bushes, adorned and beautified with all the graces and gorgeousness of her body, pigeons on her arms and shoulders. Adam immediately forgetting all his decisions said:

“My dear Lilit, where have you been these two days? I have searched for you every place”.

“I came to the Lake yesterday, but you were not here”, she said, “Then I ran after roedeers and found unknown spots of Heaven. There were many lovely nightingales and I listened to their songs all the night”.

“When did you come, that I did not see you?” I have always been here”.

“But I came”, she said decidedly, though she had never come.

“Oh, Lilit! You really are cruel. Loneliness kills me. Don’t you know that I live only for your love? If you press my heart, only your love will flow of it; my love for you is as great as the Universe”, and Adam embraced her. She escaped from him and said in a sobbing voice:

“Oh, Adam, you embrace me too roughly, you hurt me’.

She turned her back to Adam and stood agitated. Her back was more shining than the magnificent rainbow of the daybreak which adorned Heaven every morning.

Adam looked and his soul was faint. He asked forgiveness with all his heart and tenderly took her hands and looking into her eyes, he spoke.

“Oh, Lilit, my love, God created you so that I would not live alone. We love each other, and are inseparable. I am dying for you, only you. It isn’t pleasing to God if he hears, he will be very angry. Lilit, have pity, be good to me; without you life is unbearable to me, complete hell and my life is a torment”.

And tears smothered Adam’s voice. At his crying she laughed loudly; but after a minute either she pitied Adam, or God’s name restrained her to say kindly:

“Adam, why do you cry? Why do you speak so? I have always been kind to you”, she said as she caressed his disordered beard with her snow white fingers.

Boundless love filled Adam’s heart; he was even ready to fall under her feet and ask forgiveness but restraining himself, he embraced her and murmured with all his heart.

“Lilit, my life, let us sit under this apple-tree; I am very anguished, tired, sleepless; let me put my head on your knees. Caress me. Spread your golden hair on my face. Oh! My soul, speak, speak! Oh! I wish I had a thousand ears to hear your sweet voice”.

And he kissed Lilit’s hair, and put it on his eyes.

“I love your fragrant hair which is woven like nets over your shoulders. Your hair has netted my heart. Your hair is soaked in the blood of my heart, and is shining like the blood of my heart. Your hair is the gold winged butterflies which vibrate over your shoulders, more shiny than the golden sun rays.”

“Lilit, my angel, I know now that love is the soul of everything; it is love which has taught birds the bubbling of the fountains; it is love which I smell in cloves, sweet marjoram from your paths. Love me, look at me sweetly, smile to me. Oh! I wish I had a thousand eyes, for looking at your shining face. Let my heart fray, sleep, dream under your floating, undulating eyes”.

And Adam slept, his head on her knees. While she slowly put his head on the ground, and, like a bird, sprang away, again leaving him alone.

Early in the morning Adam opened his eyes. His head was on the sand and she wasn't there.

He, like a crazy man, sprang up and sought her in the leaves and hushes. He saw her crowned with colorful roses and dancing vivaciously and joyously running after a small cat.

Adam called her loudly and followed her.

"Wait., Lilit wait, where are you going...?"

"It is nothing to you where I am going. Don't follow me," she exclaimed angrily.

"Didn't God tell me to follow you, and you to obey me?"

"I obey you! Who are you? Get away! You made of rough and dry sand", she sneered and like flames disappeared through the air.

Adam could not hear any more, and went directly to God to complain.

"My Lord, what a wife you gave me!" said Adam with restrained anger. She neither obeyed your orders, nor mine. She endears herself to me, inflames me, and keeps me thirsty and goes away. She is like a burning piece of fire, torments me, kills me".

The Lord quieted Adam and sent him away; then He called Lilit. But she did not come. The Lord sent two angels to bring the disobedient Lilit to His throne.

They brought her; she, bowing her head, stood before the Lord; the Maker angrily spoke to her, saying:

"I created Adam from dust and you from fire, so that you would complete each other. You shall love and especially obey your husband, because I created you for him. If you do not obey, I shall punish you. Go to Adam now. That is my order".

* * *

Near the brook under the willow tree, she was sitting sadly. Her charming face was pale like pearl, she leaned her head on her arm. Adam who was waiting for her return came and sat by her. He, fearfully holding her hand fondly, murmured to her softly.

Lilit, my angel, let us go to my hut. I have set a table of most delicious fruits for you. I have fixed a bed of flowers for you. You will sleep with happiest dreams and I shall watch you till morning, I shall play my flute before the day break for you, so that delicate nightingales and canary birds, butterflies and paradise-birds will come and sing and dance and amuse you".

But she was silent and indifferent. Adam embraced her and carried her to his hut and kissed the leaves and sand which her feet had touched.

He slept in the places where she had lived and closed his eyes to see her; in his vision she appeared more desirable and unattainable, he awoke from his dream, ran and ran, with grief in his heart like madness.

He had already reached the boundaries of Heaven, from where it was only waste and sandy world. He was very tired and holding his head in his hands, lamented his tormented condition and thought with burning emotion about Lilit's unforgettable and elusive attractions; he heard as if in his dream, Lilit's happy laugh and his heart resounded like the first thunder of spring.

Hopefully he turned his eyes toward the place where the sound had been heard, and saw a horrible picture, which like a thunderbolt passed through his soul burning and darkening his whole being. From the sides of the dry and sandy world, he saw the devil's head, on the edge of Heaven, with his bad and evil dark eyes; he saw Lilit hanging on the neck of the devil and kissing his lips with love and passion, both were laughing contentedly and happily.

Adam shouted in jealousy: "Lilit! Lilit! where are you?"

But he heard only the devil's victorious and horrid chuckle which burst on Adam's head like a cloud. He saw also the devil embracing her, plunged into the world; and Adam's eyes blinded; they saw nothing else.

Like a madman he wandered in all parts of Paradise. Heaven was changed to a desert to him, and the singing of birds annoyed him.

"Lilit, Lilit! Oh Lilit!" he was sighing and crying, and his weeping passed through the bushes and trees, burning their leaves.

In turbulent dreams he always saw the faithless Lilit in the arms of the devil.

His soul was hopeless, and anathematizing God and immortality, he wanted to die. The Lord heard Adam's sigh and decided it was impossible to make the fire in the air the companion of dry dust of Earth. The Lord brought drowsiness to Adam and from his rib God made the humble Eve, so that she be obedient to love and comfort Adam.

When Adam opened his eyes he saw a new companion standing near him. Although not as wonderful and beautiful as Lilit, still she was charming, graceful and especially obedient to him. Eve came near him, put her head kindly and with devoted eyes looked at Adam's sorrowful and dreamy eyes.

Although Adam sat by Eve, when he heard the noise of prayers, he heard Lilit's breath in them; in the perfumes of Paradise he smelled Lilit, in the songs of nightingales Lilit's voice.

When Eve caressed Adam, covering his face with her black hair, Adam only saw Lilit's golden hair which covered all the horizon.

When there was tempest and storm he saw Lilit passing by him; when the lightening cracked the Heaven, that was Lilit's fiery love which impassioned Adam's soul.

When he closed his eyes, he saw Lilit's matchless picture of beauty; opening his eyes to the stars he saw Lilit's eyes; in sunshine, fiery Lilit.

His lips spoke of Eve, hut his heart echoed Lilit, and when he tried to forget Lilit, he pressed the faithful Eve to his heart and kissed her. But even then he was seeing Lilit, kissing the vanished Lilit; and Adam, lived, always waiting, "burning for her", died always dreaming and sighing for Lilit and Lilit only.

Հայերենից թարգմանեց
Հակոբ Բաղսասյանը

AVETIK ISAHAKIAN

**LILIT
(A HEBREW MYTH)**

After creating the heaven and the earth and all the animals and plants with His single creating word, He took a piece of earth from the ground lying under the hooves of animals and created the man out of it.

He created him, so that he would admire His noble deeds and praise God's Name. And as an abode He gave him the Garden of Eden.

The newly-created Adam was enraptured with God's wonders. He, one by one, looked at the animals, birds, and various plants; he was amazed and glorified the Maker's Name.

And feeling lonely and friendless, he became bored, terribly bored.

When God saw Adam's solitude, He spoke to Himself. "Let's create a loving friend for him, so that he would not enjoy the fruits of heaven alone".

And He caught hold of the flames dashing up and from their shivery, fluttering blazes created Adam's first wife - Lilit.

And looking at His creation, He said in delight. "She is kind because she is beautiful".

Then He called Adam and said, putting Lilit's little hand into the forefather's palm.

"Adam, here is a friend for you, beautiful Lilit. See your pictures in one another's eyes and love each other in your hearts. Reproduce and proliferate.

Adam, follow Lilit in all your days and you, Lilit, be obedient to Adam".

Lilit looked at Adam very attentively and she smelt something like clay. She felt Adam's glance falling heavily like earth down at her hair and shoulders. And she hastily pulled her hand out of Adam's palm.

Adam looked at Lilit, and an abyss full of beauty reared and deepened before him, which was luring and pulling his soul down into the dreadful chasm to destroy it.

And he closed his eyes, appalled by her charm.

And when he opened them again, his lips could hardly tremble.

“Glory to You, God, You created the most beautiful and the most perfect among Your creatures.

Everlasting life and eternity to You”.

When Lilit heard his words, she daintily bent her head to her right shoulder, and the first gratifying smile beamed on her charming face.

Being incited by a feeling unknown to him before, Adam wanted to hold Lilit’s hand once again. But Lilit fled away from Adam like a blaze.

Adam felt that his heart was inseparably and ineffably attached to Lilit’s light-shedding heels. And following Lilit, he saw her standing on the bank of a golden-glittering lake, where snow-feathered swans were wafting.

Lilit was watching, with rapture, the graceful swans. Their willowy and slim necks fascinated her. And she called out to them in a sweet voice, and when Lilit knelt to fondle them, suddenly she beheld a wonderful, fire-sprouting image on the waters; when she understood that it was her reflection, she grew proud and admired herself.

She plaited her hair dragging on her breasts and left them rippling on her shoulders and back. She looked at her own reflection in admiration over and over again and couldn’t get quenched.

The sun shining through the blue sky with a piece of Eden mirrored on the glass of the lake.

And Lilit saw that the sun wasn’t as fiery as the fire in her eyes, and the sky wasn’t as deep as the depth of her eyes. She was the most perfect one in the paradise; both the lake and the heaven were washed by the light of her face.

Before them a couple of hyacinth-colour butterflies with diamond wings came and sat on her sweet-smelling hair. Lilit looked and smiled.

“How beautiful it would be if these would always stay on my hair...”

And she immediately picked up flowers which sparkled with a thousand colours and gave of a pleasant fragrance, and then she arranged them in her hair. Adam stood far away watching his friend captivated; all of a sudden he took heart to draw up to her. When Lilit saw Adam’s reflection commingling with hers, she stood up angrily and directed the wrathful fire of her eyes to him.

“Lilit, my most beautiful of all angels”, prattled Adam, “what flowers were they that you picked up?”

“These ones? They are marvels, you don’t understand”, interrupted Lilit Adam with contempt.

“No, my darling, I know such places in Eden where even the creator hasn’t set foot on yet. Such incomparably beautiful flowers with unrivalled fragrance

and colour, such trees with luminescent foliage and adorned with the most luscious fruits.

“Wouldn’t you like to go and stroll in those places?” Adam said it in such a dotting voice that Lilit’s anger yielded for a moment.

“All right, Adam, we will go but not today, later”.

“Lilit, my graceful, yes, whenever you want, but now night is falling, let’s go to my hovel which I have built next to the nest of ravishing nightingales covered with the most opulent flowers. Sleep there and I will guard your sleep”.

“No, no, leave me alone. I am very tired today”, she said and directed her light steps towards deep groves.

Adam didn’t know what to reply. He followed her tacitly, with his head lowered.

“Adam, leave me alone, please!”

“But Lilit, thousand times desired Lilit, when can we see each other? Say when...”

“Tomorrow”, cut Lilit Adam’s talk imperiously and in a blink flitted into the bushes.

* * *

Sitting near the spring and giving an ear to its crystalline euphony, Lilit was looking at the heaven’s starlit sky, and the fire-glowing clusters of stars were intoxicating her heart with a mysterious craving.

And Lilit, intoxicated with the stars, fell asleep on the flowers and woke up from the heart-thrilling warbling of nightingales.

Dawn broke with its delusively beautiful graces and stretched upon the heaven steeping every pint-sized clod in its rays and in the speechless magic of colours.

Adam, with a hamper full of fruits and flowers, was walking to Lilit’s hovel and hailed her from afar. There was no response. He hailed again, and again no response.

Impatiently he was walking here and there around the spring with a strained look at every side. Lilit was nowhere to be seen.

He went to the shore of the lake, roamed in the groves, rummaging in every shrub and bush. He again returned to the spring. Lilit was nowhere to be found, absolutely nowhere.

“What has happened to her, to Lilit”, thought Adam. “Maybe she has taken a strange path and stuck in some far-off groves, all lost. I must search, search for her”.

And leaving the hamper beside the spring where Lilit's hovel was, he went to look for her.

Adam wandered all day long loudly shouting Lilit's name. But it was of no use.

Then evening came and night fell. Adam, being tired and unable to find the path back in darkness, fell asleep under a tree.

And only at dawn, when the sky and Eden were filled with twilight, Adam was able to find his way back.

Running, breathless and yet far off the spring, he called. "Lilit, good morning".

"Don't come close to me. I haven't washed myself yet".

Hearing Lilit's voice, Adam suffered the whole agony of the previous day with the same poignancy. Anger rose up in his heart. He wanted to reproach Lilit severely but restrained himself.

"Where were you yesterday, the whole day? I searched for you day and night..." said Adam softly.

"Yesterday? Yesterday I came to the lake and I didn't see you, you didn't come", answered Lilit. "Then I ran a little after roes, and discovered new, alien places. There were wonderful nightingales, and fascinated by their song, I stayed there till evening".

"Yet, it is surprising! When did you come to the lake? I was here and there. At last I roamed about the heaven so much. Where were you that I didn't find you?"

"Yet, I waited for you both here and there, by the lake, and you were nowhere to be found", answered Lilit sharply.

Adam was silent for a while. He was thinking: "Could it be that I hadn't noticed her? But it's impossible..."

He reconciled, and with a calmed heart said:

"Beautiful Lilit, I have brought wonderful fruits for your breakfast".

"Wait! I haven't done my hair yet!"

"And for your marvellous hair I have brought flowers steeped in morning dews".

"I am thankful, but I also have flowers. Wait a little and I'll be back in a moment".

And Adam waited.

Lilit fluttering like flames came and stood before Adam, her feet hardly touching the ground.

“Oh! You’ve brought the same wonderful fruits that I found in front of my hovel”.

“I have always brought them from the same beautiful places. Now we can go, can’t we?”

“We will go, there is still time”, said Lilit and sat down to have breakfast.

Adam took a place on the left side of Lilit and gave a free vent to his heart’s effusion.

“Ah! Lilit”, said Adam. “You’re indeed relentless. Loneliness has trodden my heart”.

And with yearning he embraced Lilit’s waist and with his whole heart squeezed her tightly to his craving chest.

Lilit ran away from Adam’s arms and standing afar she said in a weeping voice.

“Adam, you’re holding very bluntly, you’re smashing my ribs”.

And turning her back to Adam, she stood resentful.

Her back was more golden-blazing than the luxuriously woven purple of the dawn by which the heaven was adorned.

Adam looked and sighed; he held Lilit’s hand tenderly and staring at her, said, “Lilit, my dear, forgive me, Lilit, you’re the meaning of my life, don’t look at me so tacitly and sadly, smile, please, talk! Ah! How I would like to have a thousand ears to hear your sweet voice a thousand times and even then I wouldn’t be sated”.

Lilit sat. A strained silence prolonged.

“Adam”, Lilit broke the silence, “Did God create you long ago?”

“Yes, my graceful Lilit”.

“What were you doing in the paradise?”

“I was roaming all alone and I was looking for a friend for me among the idle animals”.

“Didn’t you find any like you?” she asked observing Adam with the sly play of her eyes.

“No, Lilit. That’s why God created you for me”.

“Created me for you? Ha! Ha! Ha!” laughed Lilit loudly in a lively manner.

Adam got insulted. A bitter silence fell.

“Yes, yes”, spoke Adam broken-heartedly, “God created you for me, so that I wouldn’t live alone, so that we would be friends... My life is fading away because of you and you...? You don’t know that the paradise is unbearable for me without you, and life is just a torment... It’s not agreeable to God; if He finds out, He will get awfully angry”.

And his voice quivered with tears.

Lilit looked at Adam's piteous face and let out a sonorous chuckle, but for a moment only. Then her look mellowed; God's name sobered her.

"But Adam, why are you snivelling? Why are you talking in such a way? I have always been kind to you, haven't I?"

And she caressed Adam's shaggy beard with her fire-spilling fingers.

Adam's heart filled with endless affection. He was ready to fall down at Lilit's feet and ask for mercy.

"Good, Adam, my deer", said Lilit in a caressing voice. "Catch this flying flower for me".

"This is a butterfly, and not a flower".

"It's all the same, catch it!"

Adam ran after the butterfly, but was not able to catch it.

"Do you want me to catch it at once?" said Lilit, and soaring in the air, she caught the butterfly in a wink.

"Did you see, Adam? What a sluggish man you are!"

"I can't frisk through the air like you", protested Adam, offended, "but I can run very fast".

"Even that you can't", objected Lilit, "don't boast".

"I can", insisted Adam, "let's try".

"Don't, you'll get tired in vain".

Adam insisted again.

"All right", said Lilit, "If you catch me, I'll give you the sweetest fruit of the paradise".

"Which one it is you know, but I don't, though I have already tasted all fruits of the paradise?" asked Adam astonished. "What's its name?"

"A kiss".

"A kiss?" repeated Adam amazed and inquisitive.

"Yes, a kiss - the plunging of lips on other lips. Don't you know?"

Adam was wondering how she came to know that, when and how...? And he looked vacillatingly at Lilit. While the latter was looking tacitly into Adam's eyes.

And yet her tongue-flame look with its fiery beams swooped down through Adam's eye-pupils, and grasped Adam's soul like a raspberry.

Adam understood and willingly assented. Lilit was running swiftly and lightly, Adam was panting inspired by her.

Lilit hid herself in the shrubs, then leaped up, stopped for an instant, and said with a resounding laughter.

“Come on, come on, catch me, I’m waiting. And she stood waiting with her ruby lips contracted like a bud of a kiss. Adam stopped mind-scattered.

“Adam, what did God create you from?” asked Lilit moving close to him.

“From earth, but just like His image”.

“From earth? Earth...? Ha! Ha! Ha!” she laughed and laughed scoffingly. “That’s why you’re so laggard, large and crude”.

Adam was fermented and angry, and gathering all his strength, he ran at Lilit, and was about to catch her and to squeeze her in his arms, but his fingers only tipped her hair.

And Lilit, in a blink, dashed above like a lark and swept away into the thickets with a jolly laughter and loudly hailing:

“Adam, come tomorrow to go round the paradise”. Adam defeated and ashamed remained riveted for a long time and did not blink his eyes at the thickets encircling Lilit.

* * *

At dawn Adam came and roamed around the spring. He waited until Lilit appeared smartened up with flowers and a thousand graces.

“So, you suppose we go to your praised places”, said Lilit carelessly.

“Oh! Peerless Lilit, praising is nothing but a sound; you should see those superb groves, springs of water, lakelets with your own eyes in order to perceive the fathomless splendor of the paradise. And Adam showed the way they should take. “No, Adam, let’s go this way”, said Lilit, pointing the side opposite to Adam’s.

“Excuse me, my graceful, but this is the way”, objected Adam gently.

“Let’s go this way”, repeated Lilit.

“My precious Lilit! That way is not so good. I know all the footpaths, and the one I showed you is the most beautiful. I am sorry, if I said you don’t know”.

“No!” said Lilit angrily, “I said I want this one; if you’re not coming, I’ll go alone”.

And she set her foot on the way she wanted.

Adam followed her obediently. After walking for a while, Adam dared to say, "Admirable Lilit, I’m begging you, now try the way I said”.

“All right”, agreed Lilit, “Let it be so, as you said. Already it always occurs what you’re saying”.

On both sides of the road thousand-scented and thousand-coloured flowers with myriad shapes had embellished the flower garden. The swamps of dreamlike butterflies hovered over the verdure and poppies around Lilit. In the

groves bananas and pineapples had girdled all the lakelets where glittering fishes were playing among the clutches of lotuses and nenuphars.

Under the verdant shadows silvery and rainbow-vivid peafowl's were sauntering with firebirds and red starlings.

Birds of paradise and lyre-birds were bobbing up and down from one meadow to another. On the worlds, in the odour-filled air iridescent birds were hovering sparsely like reveries and were liting their love and longing with a thousand thrills and soul-enchanting twitters.

Luscious fruits of bewitching colours and shapes were hanging from golden-barked trees.

Lilit picked the one her heart wished and tasted. She was fascinated by the scenes of paradise and, without blinking an eye, she looked round and round over and over again.

"My darling, look! My arbour is there", said Adam.

But Lilit was heedless and didn't hear what Adam was saying and was only walking delighted and carried away.

She was rather skipping like birds than walking; her light-dripping feet didn't touch the ground.

Adam was following her with heavy and steady steps, not taking his eyes off her refulgent hair rippling like flames of fire.

A rough and turbulent wave of a feeling surged Adam forward, to go and crash at Lilit's feet and Adam hastening his paces came near to Lilit held her fiery elbow with fear and breathlessly said:

"My marvellous friend, look there far away, how lofty!"

Lilit apathetically looked out of the tail of her eye. And in the far corner, sky-stretching mountains had pierced in the blue silence with silver-glittering snow-coronets.

From column-like crags waters were falling away head-down, and with a roaring rumble were filling the caves where flaxen roes were having a rest.

At the foot of mountains, far away Satin Sea was where bright-feathered gulls tenderly hit their breasts to the golden-tipped billows and flitted to the distant emerald isles. There motley-petal flowers incensed and heaven-kissing date-palms fluctuated in the stroking breezes.

"Do you see, honey, how beautiful it is? I didn't expect", whispered Adam and affectionately held Lilit's waist.

"That's not bad, but my way was also good", said Lilit, and leaping up she bounced out of Adam's arms and stood on the bank of the nearest brooklet which, with a cheerful laughter, was tumbling about the motley grits.

“Oh! How beautiful these tiny stones are, how pretty colours they have: red, blue, green... Adam, give me a few of these gravels”.

“Lilit, what are these to give you? I know such gravels which are as bright as the sun is, as limpid as the water is and are hard and very beautiful”.

“Ah! Where are they, Adam, my dear? Where are they now?”

“They are lying very far away, in the deep and fathomless ravines, in the crevices of rocks, far, very far off”.

“When will you bring them, Adam?” and Lilit tenderheartedly put her hand on Adam’s hand.

“If you are pleased, my graceful, I’ll go today and I’ll bring them tomorrow”, said Adam gladly as he had an opportunity to cause rejoices to her.

“Go, Adam, go now, immediately. How good you are, my Adam”, and with the inside of her palm she softly stroked Adam’s forehead.

With the throbbing heart Adam mildly took Lilit’s hand; daintly like a lily and put it on his lips. The lusciousness of the kiss dribbled down till the bottom of Adam’s heart...

He glanced yearningly at Lilit, and then dashed off quickly while Lilit, with the blazing play of her eyes where sweet promises lay, wished Adam good luck.

After a little reposing, Lilit made her way to her arbour on other paths. Suddenly a serpent with its head stuck up met her.

Lilit looked into the serpent’s eyes, and the serpent-into Lilit’s. And they both remained still; they both were enraptured by each other. The serpent’s rippling, wriggling body, sleek, pointed and flinging, was so fascinating to Lilit. It seemed to her so as if penetrated through her body.

Lilit was looking for a long, long time, but the serpent feared the bolt of her look, hissed and in an instant disappeared into the peaks. Adam was breathlessly running to reach the ravine of the beautiful stones earlier while that time. When he reached, he fervently began to gather multicoloured gravels.

Without getting tired and despondent, he climbed up the cliffs, and from the crevices with the help of the teeth, he was plucking up the stones, injuring his fingers and feet, but getting courage from the prospect what a pleasure he was going to endure heavenly Lilit.

He himself was wondering that from the moment he saw Lilit his heart was filled with a serene and sweet feeling, and since then the paradise had become a thousand times more beautiful, and every moment lived by him had a meaning and an inexpressible charm...

By dusk, Adam, loaded with a heavy frail, breathlessly reached the lake where Lilit was impatiently waiting for him.

She had in her arms a plushy kitten which she was continuously petting in order to while away the time.

“Lilit, ravishing Lilit, I am here and I have brought them”, exclaimed Adam.

Lilit who had seen Adam’s reflection on the water, turned her back to him as if taken aback. “Adam, is that you?”

“Forgive me, my soul, I couldn’t come earlier. I was very far away. Has it been long since you are waiting for me?”

“No, Adam, I’ve just come. I didn’t want to come, I had a headache, and I came for no particular reason. Have you brought the stones? Let’s see!” And with a restrained patience, she cast her eyes into the hamper.

“Oh, what gems! How luxurious they are!” cried put Lilit delighted.

“Is the name of these a gem? How did you know?” asked Adam with surprise.

“Yes, it is so, I know it. Adam, my darling, come, I’ll kiss you, how kind you are!”

And Lilit couldn’t help her joy, let the cat off from her arms, jumped and kissed Adam’s forehead.

Adam, having lost his mind, prostrated himself at Lilit’s feet and was watching her astonished as she was sinking her fragile fingers into the frail, playing with gems, taking them into her palm, looking at them insatiably, smiling herself, again filled them back into the frail, and again taking them back.

“What wonderful diamonds they are with white admiring rays! What red hyacinths! What pure green emeralds! What rubies! What sapphires! Which one to name? Which one? And they are so, so many...”

And Lilit was playing with gems, was strewing them in her hair and again was gathering them together until the full moon climbed from behind the trees and lightened every bush and shrub, every leaf-blade and sprout in the paradise.

Lilit was sitting under a pomegranate tree. The subtle moonshine had enwrapped her face like luminous veils. Adam’s heart was fluttering like a bird under his chest and wanted to fly out from his mouth.

“Lilit, peerless Lilit, you are wise; tell me, what feeling is this which has built its nest in my soul from the moment I saw you. I want to melt away under your lit-up feet, I want to kiss away the soil trodden upon by you, I want to put the sun as a crown in your head, and to pave your way with stars”.

Lilit was listening to Adam, and a mild laughter was rounding up her lips.

“Tell me, my most wonderful Lilit, what is this feeling? When I am by you, the paradise becomes more marvellous and life-sweeter, and when I am far away from you, the paradise becomes ugly and desolate, and life - bitter and hard.

Both awake and asleep all my dreams are filled only by you. You are living in my heart and in my eyes”.

Laughing, but with a cold voice, Lilit said:

“It’s love, Adam, it’s called love”.

“Love? How do you know...?”

“I’ve known it long since, Adam...”

“Love an innermost and hideous name. Love, yes! Even God said the same - love each other. And I love you, Lilit; I love you...”

How can I not love you? You’re ravishing, charming, myriad times charming.

And now I know that Love is the soul of all things; it’s love that has put the sweet murmur of breezes and seeps into birds’ mouths. It’s because of love that from the footpaths you have stepped on I smell a fragrance of pinks and marjorams.

You know, Lilit, the sea burnt with the storm, which with mountain-sized waves it beating against the land’s crags, is weaker and brittle than my love that impetuously wants to kneel down to your feet and fade away in the silence.

I want to gild you with my kisses and to droop and wear off in the kisses of my soul.

Ah! So, so much I love your eyebrows, graceful, desired Lilit. Your eyebrows are so arched like a rainbow. Like a rainbow your eyebrows have built a vault over the sky of your eyes.

In the sky of your eyes I see the Milky Way where thousands of suns are shining.

Your eyes burnt with thousand of suns are scorching my soul; they are scorching my soul. Let me forget myself looking into your eyes; forget the whole paradise, looking into your eyes.

And he kissed Lilit’s eyes, and kissed her eyebrows and eyelashes.

Lilit was indifferent to Adam’s endearments. Lilit was pensive.

“Adam, what’s there beyond the paradise?”

“There is the earth - parched and thorny. Let it be down with the earth; I love your neck, Lilit. Your neck is lofty and white, loftier and whiter than the birches of a fine and gentle height that are standing on the doors of paradise.

And with the glittering eyes, Lilit craned her neck and Adam kissed her neck again and again with lust. "Adam, who lives on earth?"

"Satan does, Lilit, but let it be down with Satan. I lovingly love your mouth, Lilit. Your mouth is the heaven's wonder, Lilit..."

"Adam, who's Satan?" interrupted Lilit his heart's outpourings.

"He was the adversary of God. He was a fiery angel - both wise and beautiful, but he rebelled against God, he wanted to become like Him. And God punished him. He threw him off down from the heavens and his friends, execrating them for ever. And let them be damned.

I love your mouth; your mouth is the nectar of inexhaustible and unfathomable charms, of nameless enjoyments from which the gold-bee makes the sweetest honey. Your tongue has the love-soaked songs of all nightingales and your tongue is sweeter of all birds' twitters. With one sweet-smelling kiss of your lips I will have relished the whole paradise, will have amply savoured the whole universe and perpetuity with your one sole kiss...

And Adam protruded his lustful lips to kiss Lilit's mouth, but she, with her hand, closed Adam's mouth and strongly pushed him; back, immediately with a bounce she stood up.

Adam fell down to the ground swooned.

"I want to sleep", said Lilit, "tomorrow wait for me on the bank of the lake".

And at a bird's pace she flew and sank into the shades of the night.

With blurred eyes Adam was following leaving, sprinkling, shining Lilit.

* * *

In the morning Adam opened his eyes, found his head on the ground and Lilit was not there. Adam thought he was dreaming. He closed his eyes again, but Lilit was not there again.

Suddenly he remembered Lilit's last words.

At a quick pace he hurried to the bank and with eyes fixed on all the footpaths of the paradise, he began to wait.

With the gait of every deer his heart was bitterly throbbing; with every zephyr that was sighing the bushes, his heart was being ruffled.

So impatiently he waited till twilight, but Lilit didn't come.

Adam desperately stretched out on the ferns with closed eyelashes in order to dream about Lilit.

He heard a murmur in the reeds of the bank; it seemed to him that a heart was grieving there.

Hastily he stood up, cut a reed, opened a few slits on the stalk and began to sing. That wasn't a melody but Adam's blazing love itself which, trickle by trickle, was leaking through the reedy pipe, turned into tears and desires, desires and laments. And he was singing:

"Lilit! Lilit! You're my destiny.
Without you what is immortality?
You're the heaven of leisure, Lilit.
Of all delights and glammers you're the only heaven.
Its reverie you are, its rapture you are,
Its capture, Lilit.
You're an unknown secret, Lilit,
You're a seep in the sun.
The seep in the sin of all tormenting and reviving lures.
You're an invincible woman, Lilit,
Lilit, perpetual Lilit..."

* * *

All night long Adam was sleeplessly wandering, singing his sorrowful, yearning which was scorching his heart. Through the whole next day Lilit didn't appear either. All day long Adam was roving and raving. He was burning and parching and none of the cold seeps in the paradise could cool him.

Adam had decided to scold her with rude words, to scold roughly and even to threaten her by God's name when he saw Lilit.

Adam's soul was so wearied, so severely wearied.

* * *

At dusk, suddenly from the deep bushes Lilit appeared with thousands of coquetries, smartened up in her body's all graces.

Adam, like a mad, bounced towards Lilit in an instant forgetting every spite and decision. And he saw Lilit lively and skittishly running after coiling black-glance snake, not taking her eyes off the snake.

Adam, all in a breath, was calling out and chasing her.

"Lilit, stop! Where are you going? Stop!"

"Is it your business where I am going? Why are chasing me?" replied Lilit irately.

"Why so? Is it your business? God wanted me to follow you and you to obey me, didn't He?"

“I obey you? Who are you? Who? Out of my sight! You rough clod of earth!” shouted Lilit disdainfully and like flames rushed through the air and disappeared.

* * *

With an expired patience Adam went directly to God to complain.

“My Lord, what a friend did you give me?” said Adam with a stifled wrath. “She never followed Your Commandments, never obeyed me. She allures me, smoulders and then leaves me thirsty, runs away. I’m burning when I’m far from her; I’m burning again when I’m near her. She’s an evil fire, a piece of a scorching fire, I’m suffering, I’m expiring...”

Having calmed Adam down God saw him home. And He ordered Lilit to come. But Lilit didn’t obey God’s order. With a troubled heart God sent the angels of Senoy and Sansenoy to find and bring disobedient Lilit to His Throne. Lilit was brought. She was standing before God with eyes cast down. God forewarned her saying:

“I created Adam from earth and you from fire so that you would complete each other. You must love him, and especially you must be obedient to him, your husband, because I created you for him. If you don’t, you must know, I’ll severely punish you...Now, go to Adam; that’s My will...”

* * *

On the bank of a rivulet, under a willow, Lilit was sitting in sadness. Her dolefully sweet face was pale like a pearl and her forehead rested on her arms. The wreath of paradise roses rigging out her hair has already wilted...

Adam, who was waiting for her return, came and sat by her and holding her cold hand with fear and wholly turned into fondness, he whispered softly.

“Lilit, my love, why are you sad, why are you so sad? Why aren’t you smiling, my sweet-beauty”.

“Ah! My sunshiny Lilit, why are you silent. Don’t you know I’m living only by your love? If you squeeze my heart, your love will ooze out from it, only your love and nothing more. My love is as big as the universe is, as big as the universe... And with myriad cravings he kissed the tips of Lilit’s hair and then caressingly kissed her hair and touched her golden-glowing hair into his eyes.

But Lilit was silent and apathetic with her glance dispersed in the distance. “Lilit, my graceful, let’s go to my arbour, I have laid a table with the most succulent fruits. I have gathered delicious nectar from flowers and the sweetest honey from bees. And I have bedecked a hammock of roses for you. You should

sleep with ever happy dreams and till dawn I will watch over you under your feet.

Before the daybreak I should play my pipes. So that sweet nightingales and canaries, butterflies and partridges of paradise will flit about, sing and dance and amuse you. But Lilit was mute and apathetic; Adam held her frail waist, raised her to her feet and in arms took of heart to his arbour.

Lilit was tired of heart emotions. She was affected by God's ireful glare. And spinelessly she lay in the bedding woven with flowers.

Adam put her head on his knees and he was watching her crystalline nudity delighted and captivated, recumbent on the petals of purple vivid roses.

Lilit had closed her eyes; she was both docile and humble like gazelles that quail even from the flower rustling. And she was pale like a pearl.

Adam was fondling Lilit's body and murmuring to himself. "I lovingly, caringly love your body because your body is gorgeous. And your body is light-flashing, more light-flashing than the flash of a lightning in the darkness.

And your body is the ewer of all pure graces, and your body is the peerless garden, the furnace of all shudders and lusts.

However, especially your body is more redolent than the pelt of Eden's is, it is more redolent and reminiscent of reveries than all jasmines and hyacinths, all narcissi and spikenards, than all their aromas that smell of thurifer and submerge the paths of the paradise in dreams.

And again your breast is more redolent than the up-craning tuberoses and the balsam and frankincense which are oozing off from the trees of paradise to scent God's steps".

And with burning lips Adam was kissing Lilit's body and smelling the sweet-smelling freshness of her hips and ribs which were refresher than the prime dew of the Creation Day on coughgrasses and leafages.

And with his blazing finders Adam was stroking Lilit's breasts and with heart's soul he was speaking:

"I lovingly, lovingly love your busts, you're the most excellent of all angels. Your busts are two light-smelling bunches, light-spilling bunches of matthiolas and sweet Williams, christened with a couple of buds of maiden roses; two entranching, seducing bunches that intoxicated my soul and separates my soul from my body"...

And Adam kissed Lilit's breasts and with shivering lips he kissed the seals of her breasts. Lilit had shut her eyes, she was indifferent and inattentive and she wasn't listening to Adam's voice.

“Lilit, heavenly Lilit, let me kiss your lips. Only with a single deep kiss of your lips I will have savoured the whole paradise. I will amply have relished the eternity of the whole paradise and the endlessness of your lips with their only nameless, priceless, matchless kiss...”

Adam had forgotten himself and nothing more existed for him. And there existed only Lilit’s lips which Adam was kissing, kissing insatiably and indefatigably; sucking up and sucking up Lilit’s all sweetness, her whole essence. Adam wasn’t satiated and Adam’s soul was being depleted, fading away in the depth of her kisses...

And suddenly Lilit swiftly coiled herself from Adam’s exhausting, blood-spilling kisses; she sprang up and bounced out of the hovel and vanished into the right-mazes of the paradise.

* * *

Adam lay unconscious till dawn. When he came round, he remembered that Lilit slipped away in the gloom of the night.

He stood up broken-hearted.

Then he tried to find Lilit again to entreat her once more not to leave him.

Pain-tortured and imploringly he called Lilit’s sweet name and heard only the vain echo of his voice.

He searched for her everywhere; on the lake-banks and around the seeps, in the groves and in the caves. And he found Lilit’s track nowhere.

For long periods of time he was rambling through the paths Lilit had stepped on, yearningly kissed the ferns and the spoil Lilit’s steps had trodden upon.

For long periods of times he was sitting in the places Lilit had lived and was shutting his eyes to see Lilit.

And in his allusions Lilit appeared more desirable, more desirable and unachievably more craved-for.

And in his illusions Adam was recovering himself with remorseful heart and was running and running like a mad...

He had already reached the borders of the paradise from where the desolate and arid land was stretching forth.

He was very tired. He sat down to relax.

And with his head in his palms he was wailing over his sorrowful condition and with burning memories was pondering over Lilit’s unforgettable and elusive charms when, as if from a dream, he heard Lilit’s jolly mirthful chuckling which like a spring salute stormed his heart.

With a hope he turned his eyes towards the chuckling... And he saw a dreadful scene which, like a black bolt, passed through the depth of his soul darkening and scorching it.

From the sides of the thorny and gloomy land, on the paradise hedge he saw Satan's head with blackishly-glittering eyes, evil and sly.

He saw Lilit hanged over Satan's neck with her hair wreathed with lust-smelling poppies.

Lilit was kissing Satan's lips with a deep desire. And they were laughing together cheerfully and gleefully.

Enraged out of envy, Adam roared frantically.

"Lilit! Lilit! Is that you?"

But only he heard the triumphant Satan's tremendous giggling which thundering like a storm cloud cracked on his head.

And he even saw Satan with Lilit in his arms piercing deep into the earth...

Adam's eyes blinded and saw nothing any longer...

Maddened and without a rest Adam was roving through the solitary places of the paradise.

The paradise had become desolate and the songs of birds bored him.

"Lilit! Lilit! Ah! Lilit!" he was calling her name with a groan and moan and his wail was passing through the leaves of the trees lamentingly, parching the leaves of the trees.

At nights in his stirred nightmares he was constantly seeing the traitor Lilit always in Satan's arms.

Adam's soul was hopeless cursing God and immortality: he was craving for death.

And Adam's groans were heard by God. He compassionated, him and absorbed in Himself, He considered that it was impossible to mingle the up-soaring fire with the earth adhered to the ground.

And God span a yawn over Adam and from his flank He created a new friend; Eve, so that by her origin she would obey Adam, would be able to love only him and console especially him.

When Adam opened his eyes, he saw a new friend sitting by him, not so perfect and fierily beautiful as Lilit, but also beautiful, though earth-smelling, though fleshly.

Eve came closer to Adam, put her hand on his shoulder and softly smiled, with her devoted eyes looking into Adam's doleful and dreamy eyes.

However, when Adam sitting by Eve heard the rustle of rose-trees, inside he felt Lilit's breath. Among all scents of the paradise he felt Lilit's scent and among the warbling of nightingales - Lilit's voice.

When kind Eve fondled Adam and with her black hair covered Adam's face, however Adam saw only Lilit's golden-glowing hair which covered all the horizons.

When there raged a tempest and a gale, he saw Lilit rapidly rushing by him, and when the lightning cracked the sky, that was Lilit's burning love which was splitting Adam's heart.

When he closed his eyes, he saw Lilit's deeply beautiful image in his heart, when he was looking at the stars, among them he was beholding Lilit's eyes and in the deep sun - Lilit in full body...

His sounded "Eve", but his soul resounded "Lilit".

And when he made an effort to forget Lilit, he was embracing his faithful Eve, snuggling her up to his breast and kissing - at that time he was seeing Lilit pressed to his breast, kissing Lilit, feeling Lilit, only and exclusively Lilit...

And lived Adam waiting and craving always for Lilit, and died Adam groaning and dreaming only and only for Lilit.

Հայերենից թարգմանեց
Աղասի Սեդրաչյանը

D. H. LAWRENCE

Sun

‘Take her away, into the sun’, the doctor said.

She herself was skeptical of the sun, but she permitted herself to be carried away, with her child, and a nurse, and her mother, over the sea.

The ship sailed at midnight. And for two hours her husband stayed with her, while the child was put to bed, and the passengers came on board. It was a black night, the Hudson swayed with heavy blackness, shaken over with spilled dribbles of light. She leaned on the rail, and looking down thought: This is the sea; it is deeper than one imagines, and fuller of memories. At that moment the sea seemed to heave like the serpent of chaos that has lived for ever.

‘These partings are no good, you know’, her husband was saying, at her side. ‘They’re no good. I don’t like them’.

His tone was full of apprehension, misgiving, and there was a certain note of clinging to the last straw of hope.

‘No, neither do I’, she responded in a flat voice.

She remembered how bitterly they had wanted to get away from one another, he and she. The emotion of parting gave a slight tug at her emotions, but only caused the iron that had gone into her soul to go deeper.

So, they looked at their sleeping son, and the father’s eyes were wet. But it is not the wetting of the eyes which counts, it is the deep iron rhythm of habit, the year-long, life-long habits; the deep-set stroke of power.

And in their two lives, the stroke of power was hostile, his and hers. Like two engines running at variance, they shattered one another.

‘All ashore! All ashore!’

‘Maurice, you must go!’

And she thought to herself: For him it is *All ashore!* For me it is *Out to sea!*

Well, he waved his hanky on the midnight dreariness of the pier, as the boat inched away; one among a crowd. One among a crowd! *C’est ça!*

The ferry-boats, like great dishes piled with rows of lights, were still slanting across the Hudson. That black mouth must be the Lackawanna Station.

The ship ebbed on between the lights, the Hudson seemed interminable. But at last they were round the bend, and there was the poor harvest of lights at the Battery. Liberty flung up her torch in a tantrum. There was the wash of the sea.

And though the Atlantic was grey as lava, they did come at last into the sun. Even she had a house above the bluest of seas, with a vast garden, or vineyard, all vines and olives dropping steeply, terrace after terrace, to the strip of coast-plain; and the garden full of secret places, deep groves of lemon far down in the cleft of earth, and hidden, pure green reservoirs of water; then a spring issuing out of a little cavern, where the old Sicules had drunk before the Greeks came; and a grey goat bleating, stabled in an ancient tomb, with all the niches empty. There was the scent of mimosa, and beyond, the snow of the volcano.

She saw it all, and in a measure it was soothing. But it was all external. She didn't really care about it. She was herself, just the same, with all her anger and frustration inside her, and her incapacity to feel anything real. The child irritated her, and preyed on her peace of mind. She felt so horribly, ghastly responsible for him: as if she must be responsible for every breath he drew. And that was torture to her, to the child, and to everybody else concerned.

'You know, Juliet, the doctor told you to lie in the sun, without your clothes. Why don't you?' said her mother.

'When I am fit to do so, I will. Do you want to kill me?' Juliet flew at her.

'To kill you, no! Only to do you good.'

'For God's sake, leave off wanting to do me good.'

The mother at last was so hurt and incensed, she departed.

The sea went white – and then invisible. Pouring rain fell. It was cold, in the house built for the sun.

Again a morning when the sun lifted himself naked and molten, sparkling over the sea's rim. The house faced south-west. Juliet lay in her bed and watched him rise. It was as if she had never seen the sun rise before. She had never seen the naked sun stand up pure upon the sea-line, shaking the night off himself, like wetness.

So the desire sprang secretly in her, to go naked in the sun. She cherished her desire like a secret.

But she wanted to go away from the house – away from people. And it is not easy, in a country where every olive tree has eyes, and every slope is seen from afar, to go hidden and have intercourse with the sun. But she found a place: a rocky bluff, shoved out to the sea and sun and overgrown with a large cactus, the flat-leaved cactus called prickly bear. Out of this blue-grey knoll of cactus rose one cypress tree, with a pallid, thick trunk, and a tip that leaned over,

flexible, up in the blue. It stood like a guardian looking to sea; or a low, silvery candle whose huge flame was darkness against light: earth sending up her proud tongue of gloom.

Juliet sat down by the cypress tree, and took off her clothes. The contorted cactus made a forest, hideous yet fascinating, about her. She sat and offered her bosom to the sun, sighing, even now, with a certain hard pain, against the cruelty of having to give herself: but exulting that at last it was no human lover.

But the sun marched in blue heaven and sent down his rays as he went. She felt the soft air of the sea on her breasts, that seemed as if they would never ripen. But she hardly felt the sun. Fruits that would wither and not mature, her breasts.

Soon, however, she felt the sun inside them, warmer than ever love had been, warmer than milk or the hands of her baby. At last, at last her breasts were like long white grapes in the hot sun.

She slid off all her clothes and lay naked in the sun, and as she lay she looked up through her fingers at the central sun, his blue pulsing roundness, whose outer edges streamed brilliance. Pulsing with marvelous blue, and alive, and streaming white fire from his edges, the sun! He faced down to her with his look of blue fire, and enveloped her breasts and her face, her throat, her tired belly, her knees, her thighs and her feet.

She lay with shut eyes, the colour of rosy flame through her lids. It was too much. She reached and put leaves over her eyes. Then she lay again, like a long white gourd in the sun, that must ripen to gold.

She could feel the sun penetrating into her bones; nay, further, even into her emotions and her thoughts. The dark tensions of her emotion began to give way, the cold dark clots of her thoughts began to dissolve. She was beginning to feel warm right through. Turning over, she let her shoulders dissolve in the sun, her loins, the backs of her thighs, even her heels. And she lay half stunned with wonder at the thing that was happening to her. Her weary, chilled heart was melting, and, in melting, evaporating.

When she was dressed again she lay once more and looked up at the cypress tree, whose crest, a flexible filament, fell this way and that in the breeze. Meanwhile, she was conscious of the great sun roaming in heaven.

So, dazed, she went home, only half-seeing, sunblinded and sun-dazed. And her blindness was like a richness to her, and her dim, warm, heavy half-consciousness was like wealth.

'Mummy! Mummy!' her child came running towards her, calling in that peculiar bird-like little anguish of want, always wanting her. She was surprised

that her drowsed heart for once felt none of the anxious love-anguish in return. She caught the child up in her arms, but she thought: He should not be such a lump! If he were in the sun, he would spring up.

She resented, rather, his little hands clutching at her, especially at her neck. She pulled her throat away. She did not want to be touched. She put the child gently down.

‘Run!’ she said. ‘Run in the sun!’

And there and then she took off his clothes and set him naked on the warm terrace.

‘Play in the sun!’ she said.

He was frightened and wanted to cry. But she, in the warm indolence of her body, and the complete indifference of her heart, rolled him an orange across the red tiles, and with his soft, unformed little body he toddled after it. Then immediately he had it, he dropped it because it felt strange against his flesh. And he looked back at her, querulous, wrinkling his face to cry, frightened because he was stark.

‘Bring me the orange’, she said, amazed at her own deep indifference to his trepidation. ‘Bring Mummy the orange’.

‘He shall not grow up like his father’, she said to herself. ‘Like a worm that the sun has never seen’.

2

She had had the child so much on her mind, in a torment of responsibility, as if, having borne him, she had to answer for his whole existence. Even if his nose were running, it had been repulsive and a goad in her vitals, as if she must say to herself: Look at the thing you brought forth!

Now a change took place. She was no longer vitally interested in the child, she took the strain of her anxiety and her will from off him. And he thrived all the more for it.

She was thinking inside herself, of the sun in his splendour, and her mating with him. Her life was now a whole ritual. She lay always awake, before dawn, watching for the grey to colour to pale gold, to know if clouds lay on the sea’s edge. Her joy was when he rose all molten in his nakedness, and threw off blue-white fire, into the tender heaven.

But sometimes he came ruddy, like a big, shy creature. And sometimes slow and crimson red, with a look of anger, slowly pushing and shouldering. Sometimes again she could not see him, only the level cloud threw down gold and scarlet from above, as he moved behind the wall.

She was fortunate. Weeks went by, and though the dawn was sometimes clouded, and afternoon was sometimes grey, never a day passed sunless, and most days, winter though it was, streamed radiant. The thin little wild crocuses came up mauve and striped, the wild narcissi hung their winter stars.

Every day she went down to the cypress tree, among the cactus grove on the knoll with yellowish cliffs at the foot. She was wiser and subtler now, wearing only a dove-grey wrapper, and sandals. So that in an instant, in any hidden niche, she was naked to the sun. And the moment she was covered again she was grey and invisible.

Every day, in the morning towards noon, she lay at the foot of the powerful, silver-pawed cypress tree, while the sun rode jovial in heaven. By now she knew the sun in every thread of her body, there was not a cold shadow left. And her heart, that anxious, straining heart, had disappeared altogether, like a flower that falls in the sun, and leaves only a ripe seed-case.

She knew that sun in heaven, blue-molten with his white fire edges, throwing off fire. And though he shone on all the world, when she lay unclothed he focused on her. It was one of the wonders of the sun, he could shine on a million people and still be the radiant, splendid, unique sun, focused on her alone.

With her knowledge of the sun, and her conviction that the sun *knew* her, in the cosmic carnal sense of the word, came over her a feeling of detachment from people, and a certain contempt for human beings altogether. They were so un-elemental, so un-sunned. They were so like graveyard worms.

Even the peasants passing up the rocky, ancient little road with their donkeys, sun-blackened as they were, were not sunned right through. There was a little soft white core of fear, like a snail in a shell, where the soul of the man cowered in fear of death, and in fear of the natural blaze of life. He dared not quite emerge: always innerly cowed. All men were like that.

Why admit men!

With her indifference to people, to men, she was not now so cautious about being unseen. She had told Marinina, who went shopping for her in the village, that the doctor had ordered sun-baths. Let that suffice.

Marinina was a woman over sixty, tall, thin, erect, with curling dark grey hair, and dark grey eyes that had the shrewdness of thousands of years in them, with the laugh that underlies all long experience. Tragedy is lack of experience.

‘It must be beautiful to go unclothed in the sun’, said Marinina, with a shrewd laugh in her eyes, as she looked keenly at the other woman. Juliet’s fair, bobbed hair curled in a little cloud at her temple. Marinina was a woman of

Magna Graecia, and had far memories. She looked again at Juliet. 'But you have to be beautiful yourself, if you're not going to give offence to the sun? Isn't it so?' she added, with that queer, breathless little laugh of the women of the past.

'Who knows if I am beautiful!' said Juliet.

But beautiful or not, she felt that by the sun she was appreciated. Which is the same.

When, out of the sun at noon, sometimes she stole down over the rocks and past the cliff-edge, down to the deep gully where the lemons hung in cool eternal shadow, and in the silence slipped-off her wrapper to wash herself quickly at one of the deep, clear green basins, she would notice, in the bare green twilight under the lemon leaves, that all her body was rosy, rosy and turning to gold. She was like another person. She was another person.

So she remembered that the Greeks had said a white, un-sunned body was fishy and unhealthy.

And she would rub a little olive oil in her skin, and wander a moment in the dark underworld of the lemons, balancing a lemon flower in her navel, laughing to herself. There was just a chance some peasant might see her. But if he did he would be more afraid of her than she of him. She knew the white core of fear in the clothed bodies of men.

She knew it even in her little son. How he mistrusted her, now that she laughed at him, with the sun in her face! She insisted on his toddling naked in the sunshine, every day. And now his little body was pink, too, his blond hair was pushed thick from his brow, his cheeks had a pomegranate scarlet, in the delicate gold of the sunny skin. He was bonny and healthy, and the servants, loving his red and gold and blue, called him an angel from heaven.

But he mistrusted his mother: she laughed at him. And she saw in his wide blue eyes, under the little frown, that centre of fear, misgiving, which she believed was at the centre of all male eyes, now. She called it fear of the sun.

'He fears the sun', she would say to herself, looking down into the eyes of the child.

And as she watched him toddling, swaying, tumbling in the sunshine, making his little, bird-like noises, she saw that he held himself tight and hidden from the sun, inside himself. His spirit was like a snail in a shell, in a damp, cold crevice inside himself. It made her think of his father. She wished she could make him come forth, break out in a gesture of recklessness and salutation.

She determined to take him with her, down to the cypress tree among the cactus. She would have to watch him, because of the thorns. But surely in that

place he would come forth from that little shell, deep inside him. That little civilized tension would disappear off his brow.

She spread a rug for him and sat him down. Then she slid off her wrapper and lay down herself, watching a hawk high in the blue, and the tip of the cypress hanging over.

The boy played with stones on the rug. When he got up to toddle away, she sat up too. He turned and looked at her. Almost, from his blue eyes, it was the challenging, warm look of the true male. And he was handsome, with the scarlet in the golden blond of his skin. He was not really white. His skin was gold-dusky.

‘Mind the thorns, darling’, she said.

‘Thorns!’ re-echoed the child, in a birdy chirp, still looking at her over his shoulder, like some naked cherub in a picture, doubtful.

‘Nasty prickly thorns.’

‘Ickly thorns!’

He staggered in his little sandals over the stones, pulling at the dry wild mint. She was quick as a serpent, leaping to him, when he was going to fall against the prickles. It surprised even herself. ‘What a wild cat I am, really!’ she said to herself.

She brought him every day, when the sun shone, to the cypress tree.

‘Come!’ she said. ‘Let us go to the cypress tree.’

And if there was a cloudy day, with the tramontana blowing, so that she could not go down, the child would chirp incessantly: ‘Cypress tree! Cypress tree!’

He missed it as much as she did.

It was not just taking sunbaths. It was much more than that. Something deep inside her unfolded and relaxed, and she was given. By some mysterious power inside her, deeper than her known consciousness and will, she was put into connection with the sun, and the stream flowed of itself, from her womb. She herself, her conscious self, was secondary, a secondary person, almost an onlooker. The true Juliet was this dark flow from her deep body to the sun.

She had always been mistress of herself, aware of what she was doing, and held tense in her own power. Now she felt inside her quite another sort of power, something greater than herself, flowing by itself. Now she was vague, but she had a power beyond herself.

The end of February was suddenly very hot. Almond blossom was falling like pink snow, in the touch of the smallest breeze. The mauve, silky little anemones were out, the asphodels tall in bud; and the sea was cornflower blue.

Juliet had ceased to trouble about anything. Now, most of the day, she, and the child were naked in the sun, and it was all she wanted. Sometimes she went down to the sea to bathe: often she wandered in the gullies where the sun shone in, and she was out of sight. Sometimes she saw a peasant with an ass, and he saw her. But she went so simply and quietly with her child; and the fame of the sun's healing power, for the soul as well as for the body, had already spread among the people; so that there was no excitement

The child and she were now both tanned with a rosy-golden tan, all over. 'I am another being!' she said to herself, as she looked at her red-gold breasts and thighs.

The child, too, was another creature, with a peculiar quiet, sun-darkened absorption. Now he played by himself in silence, and she hardly need notice him. He seemed no longer to know when he was alone.

There was not a breeze, and the sea was ultramarine. She sat by the great silver paw of the cypress tree, drowsed in the sun, but her breasts alert, full of sap. She was becoming aware that an activity was rousing in her, an activity which would carry her into a new way of life. Still she did not want to be aware. She knew well enough the vast cold apparatus of civilization, so difficult to evade.

The child had gone a few yards down the rocky path, round the great sprawling of a cactus. She had seen him, a real gold-brown infant of the winds, with burnt gold hair and red cheeks, collecting the speckled pitcher-flowers and laying them in rows.

He could balance now, and was quick for his own emergencies, like an absorbed young animal playing silent.

Suddenly she heard him speaking: '*Look, Mummy! Mummy, look!*' A note in his bird-like voice made her lean forward sharply.

Her heart stood still. He was looking over his naked little shoulder at her, and pointing with a loose little hand at a snake which had reared itself up a yard away from him, and was opening its mouth so that its forked, soft tongue flickered black like a shadow, uttering a short hiss. 'Look, Mummy!'

'Yes, darling, it's a snake!' came the slow, deep voice. He looked at her, his wide blue eyes uncertain whether to be afraid or not. Some stillness of the sun in her reassured him. 'Snake!' he chirped.

'Yes, darling! Don't touch it, it can bite'. The snake had sunk down, and was reaching away from the coils in which it had been basking asleep, and

slowly was easing its long, gold-brown body into the rocks, with slow curves. The boy turned and watched it in silence. Then he said: 'Snake going!'

'Yes! Let it go. It likes to be alone.'

He still watched the slow, easing length as the creature drew itself apathetic out of sight. 'Snake gone back', he said.

'Yes, it's gone back. Come to Mummy a moment'. He came and sat with his plump, naked little body on her naked lap, and she smoothed his burnt, bright hair. She said nothing, feeling that everything was passed. The curious soothing power of the sun filled her, filled the whole place like a charm, and the snake was part of the place, along with her and the child.

Another day, in the dry stone wall of one of the olive terraces, she saw a black snake horizontally creeping.

'Marinina', she said, 'I saw a black snake. Are they harmful?'

'Ah, the black snakes, no! But the yellow *ones*, yes! If the yellow ones bite you, you die. But they frighten me, they frighten me, even the black ones, when I see one'.

Juliet still went to the cypress tree with the child. But she always looked carefully round before she sat down, examining everywhere where the child might go. Then she would lie and turn to the sun again, her tanned, pear-shaped breasts pointing up. She would take no thought for the morrow. She refused to think outside her garden, and she could not write letters. She would tell the nurse to write.

4

It was March, and the sun was growing very powerful. In the hot hours she would lie in the shade of the trees, or she would even go down to the depths of the cool lemon grove. The child ran in the distance, like a young animal absorbed in life.

One day she was sitting in the sun on the steep slope of the gully, having bathed in one of the great tanks. Below, under the lemons, the child was wading among the yellow oxalis flowers of the shadow, gathering fallen lemons, passing with his tanned little body into flecks of light, moving all dappled.

Suddenly, high over the land's edge, against the full-lit pale blue sky, Marinina appeared, a black cloth tied round her head, calling quietly: '*Signora! Signora Giulietta!*'

Juliet faced round, standing up. Marinina paused a moment, seeing the naked woman standing alert, her sun-faded fair hair in a little cloud. Then the swift old woman came on down the slant of the steep track.

She stood a few steps, erect, in front of the sun-coloured woman, and eyed her shrewdly.

‘But how beautiful you are, you!’ she said coolly, almost cynically. ‘There is your husband.’

‘My husband!’ cried Juliet.

The old woman gave a shrewd bark of a little laugh, the mockery of the women of the past.

‘Haven’t you got one, a husband, you?’ she taunted. ‘But where is he?’ cried Juliet. The old woman glanced over her shoulder. ‘He was following me’, she said. ‘But he will not have found the path’. And she gave another little bark of a laugh.

The paths were all grown high with grass and flowers and nepitella, till they were like bird-trails in an eternally wild place.

Strange, the vivid wildness of the old places of civilization, a wildness that is not gaunt.

Juliet looked at her serving-woman with meditating eyes.

‘Oh, very well!’ she said at last. ‘Let him come’.

‘Let him come here? Now?’ asked Marinina, her laughing, smoke-grey eyes looking with mockery into Juliet’s. Then she gave a little jerk of her shoulders.

‘All right, as you wish. But for him it is a rare one!’

She opened her mouth in a laugh of noiseless joy. Then she pointed down to the child, who was heaping lemons against his little chest. ‘Look how beautiful the child is! That, certainly, will please him, poor thing. Then I’ll bring him.’

‘Bring him’, said Juliet.

The old woman scrambled rapidly up the track again. Maurice was standing grey-faced, in his grey felt hat and his dark grey suit, at a loss among the vine terraces. He looked pathetically out of place, in that resplendent sunshine and the grace of the old Greek world; like a blot of ink on the pale, sun-glowing slope.

‘Come!’ said Marinina to him. ‘She is down here.’

And swiftly she led the way, striding with a rapid stride, making her way through the grasses. Suddenly she stopped on the brow of the slope. The tops of the lemon trees were dark, away below.

‘You, you go down here’, she said to him, and he thanked her, looking up at her swiftly.

He was a man of forty, clean-shaven, grey-faced, very quiet and really shy. He managed his own business carefully, without startling success, but efficiently. And he confided in nobody. The old woman of Magna Graecia saw him at a glance: he is good, she said to herself, but not a man, poor thing.

‘Down there is the Signora’, said Marinina, pointing like one of the Fates.

And again he said ‘Thank you! Thank you!’ without a twinkle, and stepped carefully into the track. Marinina lifted her chin with a joyful wickedness. Then she strode off towards the house.

Maurice was watching his step, through the tangle of Mediterranean herbage, so he did not catch sight of his wife till he came round a little bend, quite near her. She was standing erect and nude by the jutting rock, glistening with the sun and with warm life. Her breasts seemed to be lifting up, alert, to listen, her thighs looked brown and fleet. Her glance on him, as he came, like ink on blotting-paper, was swift and nervous.

Maurice, poor fellow, hesitated, and glanced away from her. He turned his face aside.

‘Hello, Julie!’ he said, with a little nervous cough - ‘Splendid! Splendid!’

He advanced with his face averted, shooting further glances at her, as she stood with the peculiar satiny gleam of the sun on her tanned skin. Somehow she did not seem so terribly naked. It was the golden-rose tan of the sun that clothed her.

‘Hello, Maurice!’ she said, hanging back from him. ‘I wasn’t expecting you so soon.’

‘No’, he said, ‘No! I managed to slip away a little earlier.’

And again he coughed awkwardly.

They stood several yards away from one another, and there was silence.

‘Well!’ he said, ‘er – this is splendid, splendid! You are – er – splendid ! Where is the boy?’

‘There he is’, she said, pointing down to where a naked urchin in the deep shade was piling fallen lemons together.

The father gave an odd little laugh.

‘Ah, yes! there he is! So there’s the little man! Fine!’ he said. He really was thrilled in his suppressed, nervous soul. ‘Hello, Johnny!’ he called, and it sounded rather feeble. ‘Hello, Johnny!’

The child looked up, spilling lemons from his chubby arms, but did not respond.

‘I guess we’ll go down to him’, said Juliet, as she turned and went striding down the path. Her husband followed, watching the rosy, fleet-looking lifting and sinking of her quick hips, as she swayed a little in the socket of her waist. He was dazed with admiration, but also, at a deadly loss. What should he do with himself? He was utterly out of the picture, in his dark grey suit and pale grey hat, and his grey monastic face of a shy business man.

'He looks all right, doesn't he', said Juliet, as they came through the deep sea of yellow-flowering oxalis, under the lemon trees.

'Ah! - yes ! yes! Splendid! Splendid! - Hello, Johnny! Do you know Daddy? Do you know Daddy, Johnny?'

He crouched down and held out his hands.

'Lemons!' said the child, birdily chirping. 'Two lemons!'

'Two lemons!' replied the father. 'Lots of lemons.'

The infant came and put a lemon in each of his father's open hands. Then he stood back to look.

'Two lemons!' repeated the father. 'Come, Johnny! Come and say "Hello" to Daddy'.

'Daddy going back?' said the child.

'Going back? Well - well, not today'.

And he gathered his son in his arms.

'Take a coat off! Daddy take a coat off!' said the boy, squirming debonair away from the cloth.

'All right, son! Daddy take a coat off.'

He took off his coat and laid it carefully aside, then again took his son in his arms. The naked woman looked down at the naked infant in the arms of the man in his shirt sleeves. The boy had pulled off the father's hat, and Juliet looked at the sleek, black-and-grey hair of her husband, not a hair out of place. And utterly, utterly indoors. She was silent for a long time, while the father talked to the child, who was fond of his Daddy.

'What are you going to do about it, Maurice?' she said, suddenly.

He looked at her swiftly, sideways.

'Er - about what, Julie?'

'Oh, everything! About this! I can't go back into East Forty-Seventh.'

'Er -' he hesitated, 'no, I suppose not - not just now at least.'

'Never', she said, and there was a silence.

'Well - er - I don't know', he said.

'Do you think you can come out here?' she said.

'Yes! - I can stay for a month, I think I can manage a month', he hesitated. Then he ventured a complicated, shy peep at her, and hid his face again.

She looked down at him, her alert breasts lifted with a sigh, as if a breeze of impatience shook them.

'I can't go back', she said slowly. 'I can't go back on this sun. If you can't come here -'

She ended on an open note. He glanced at her again and again, furtively, but with growing admiration and lessening confusion.

'No!' he said. 'This kind of thing suits you. You are splendid. No, I don't think you can go back.'

He was thinking of her in the New York flat, pale, silent, oppressing him terribly. He was the soul of gentle timidity, in his human relations, and her silent, awful hostility after the baby was born, had frightened him deeply. Because he had realized she couldn't help it. Women were like that. Their feelings took a reverse direction, even against their own selves, and it was awful - awful! Awful, awful to live in the house with a woman like that, whose feelings were reversed even against herself! He had felt himself ground down under the millstone of her helpless enmity. She had ground even herself down to the quick, and the child as well. No, anything rather than that.

'But what about *you*?' she asked.

'I? Oh, I! - I can carry on the business, and - er - come over here for the holidays - as long as you like to stay. You stay as long as you wish'. He looked a long time down at the earth, then glanced up at her with a touch of supplication in his uneasy eyes.

'Even for ever?'

'Well - er - yes, if you like. For ever is a long time. One can't set a date.'

'And I can do anything I like?' She looked him straight in the eyes, challenging. And he was powerless against her rosy, wind-hardened nakedness.

'Er - yes! - I suppose so! So long as you don't make yourself unhappy - or the boy.'

Again he looked up at her with a complicated, uneasy appeal - thinking of the child, but hoping for himself.

'I won't', she said quickly.

'No!' he said. 'No! I don't think you will'.

There was a pause. The bells of the village were hastily clanging midday. That meant lunch.

She slipped into her grey crepe kimono, and fastened a broad green sash round her waist. Then she slipped a little blue shirt over the boy's head, and they went up to the house.

At table she watched her husband, his grey city face, his fixed, black-grey hair, his very precise table manners, and his extreme moderation in eating and drinking. Sometimes he glanced at her, furtively, from under his black lashes. He had the gold-grey eyes of an animal that has been caught young, and reared completely in captivity.

They went on to the balcony for coffee. Below, beyond, on the next podere across the steep little gully, a peasant and his wife were sitting under an almond tree, near the green wheat, eating their midday meal from a little white cloth spread on the ground. There was a huge piece of bread, and glasses with dark wine.

Juliet put her husband with his back to this picture; she sat facing. Because, the moment she and Maurice had come out on the balcony, the peasant had glanced up.

5

She knew him, in the distance, perfectly. He was a rather fat, very broad fellow of about thirty-five, and he chewed large mouthfuls of bread. His wife was stiff and dark-faced, handsome, sombre. They had no children. So much Juliet had learned.

The peasant worked a great deal alone, on the opposite podere. His clothes were always very clean and cared-for, white trousers and a coloured shirt, and an old straw hat. Both he and his wife had that air of quiet superiority which belongs to individuals, not to a class.

His attraction was in his vitality, the peculiar quick energy which gave a charm to his movements, stout and broad as he was. In the early days before she took to the sun, Juliet had met him suddenly, among the rocks, when she had scrambled over to the next podere. He had been aware of her before she saw him, so that when she did look up, he took off his hat, gazing at her with shyness and pride, from his big blue eyes. His face was broad, sunburnt, he had a cropped brown moustache, and thick brown eyebrows, nearly as thick as his moustache, meeting under his low, wide brow.

‘Oh!’ she said. ‘Can I walk here?’

‘Surely!’ he replied, with that peculiar hot haste which characterized his movement. ‘My padrone would wish you to walk wherever you like on his land.’

And he pressed back his head in the quick, vivid, shy generosity of his nature. She had gone on quickly. But instantly she had recognized the violent generosity of his blood, and the equally violent *farouche* shyness.

Since then she had seen him in the distance every day, and she came to realize that he was one who lived a good deal to himself, like a quick animal, and that his wife loved him intensely, with a jealousy that was almost hate; because, probably, he wanted to give himself still, still further, beyond where she could take him.

One day, when a group of peasants sat under a tree, she had seen him dancing quick and gay with a child - his wife watching darkly.

Gradually Juliet and he had become intimate, across the distance. They were aware of one another. She knew, in the morning, the moment he arrived with his ass. And the moment she went out on the balcony he turned to look. But they never saluted. Yet she missed him when he did not come to work on the podere.

Once, in the hot morning when she had been walking naked, deep in the gully between the two estates, she had come upon him, as he was bending down, with his powerful shoulders, picking up wood to pile on his motionless, waiting donkey. He saw her as he lifted his flushed face, and she was backing away. A flame went over his eyes, and a flame flew over her body, melting her bones. But she backed away behind the bushes, silently, and retreated whence she had come. And she wondered a little resentfully over the silence in which he could work, hidden in the bushy places. He had that wild animal faculty.

Since then there had been a definite pain of consciousness in the body of each of them, though neither would admit it, and they gave no sign of recognition. But the man's wife was instinctively aware.

And Juliet had thought: Why shouldn't I meet this man for an hour, and bear his child? Why should I have to identify my life with a man's life? Why not meet him for an hour, as long as the desire lasts, and no more? There is already the spark between us.

But she had never made any sign. And now she saw him looking up, from where he sat by the white cloth, opposite his black-clad wife, looking up at Maurice. The wife turned and looked, too, saturnine.

And Juliet felt a grudge come over her. She would have to bear Maurice's child again. She had seen it in her husband's eyes. And she knew it from his answer, when she spoke to him.

'Will you walk about in the sun, too, without your clothes?' she asked him.

'Why - er - yes! Yes, I should like to, while I'm here - I suppose it's quite private?'

There was a gleam in his eyes, a desperate kind of courage of his desire, and a glance at the alert lifting of her breasts in her wrapper. In this way, he was a man, too, he faced the world and was not entirely quenched in his male courage. He would dare to walk in the sun, even ridiculously.

But he smelled of the world, and all its fetters and its mongrel cowering. He was branded with the brand that is not a hall-mark.

Ripe now, and brown-rosy all over with the sun, and with a heart like a fallen rose, she had wanted to go down to the hot, shy peasant and bear his child. Her sentiments had fallen like petals. She had seen the flushed blood in the burnt

face, and the flame in the southern blue eyes, and the answer in her had been a gush of fire. He would have been a procreative sunbath to her, and she wanted it.

Nevertheless, her next child would be Maurice's. The fatal chain of continuity would cause it.

Դ. 3. ԼՈՐԵՆՍ

ԱՐԵՎ

1.

– Արև է պետք նրան, տարե՞ք արևոտ երկիր,- ասաց բժիշկը:

Կինն այնքան էլ չէր հավատում, որ արևն իրեն օգուտ կտա, բայց թույլ տվեց, որ իրեն, երեխային, դայակին ու մորը տանեն ծովափնյա երկիր:

Նավը ճանապարհ էր ընկնելու կեսգիշերին: Ուստի ամուսինը երկու ժամ մնաց կնոջ մոտ, մինչև երեխային պառկեցրին քնելու, և մյուս ուղևորները նավ բարձրացան: Խավար գիշեր էր, և այդ խավարում գալարվում էր Գուդոն գետը, որի զրկում, մեկ այստեղ, մեկ այնտեղ լույսի ցուլքեր էին երևում: Բագրիքին հենված՝ կինը դիտում էր խավարը ու մտածում. «Սա է ծովը: Անասելի խոր ու հուշերով լի»: Այդ պահին գետը գալարվում էր հավերժական քառսի օձի նման:

Կողքին կանգնած ամուսինն ասաց,

– Գիտես ինչ, այս բաժանումներից ոչ մի օգուտ չկա, ոչ մի օգուտ: Սրտովս չեն:

Ամուսնու ձայնի մեջ մի տեսակ վիատություն կար, տազնապ: Զգացվում էր, որ նա վերջին հույսով փրփուրներին է կառչում:

– Իմ սրտով էլ չեն,- առանց որևէ հույզի պատասխանեց կինը:

Կինը հիշեց, թե ինչքան էին ուզում հեռանալ միմյանցից ինքն ու ամուսինը: Բաժանումը թեթևակի խռովք առաջացրեց կնոջ սրտում, սակայն դրանից սիրտն ավելի խոցվեց այն սառնությունից, որ սայրի պես մխրճվել էր հոգու մեջ:

Ամուսինները նայում էին քնած որդուն, և հոր աչքերը թրջվեցին: Բայց թաց աչքերը կարևոր չեն, կարևոր է արմատացած սովորությի անկասելի ռիթմը, տարիների, ողջ կյանքի ընթացքում արմատացած, հոգում բույն դրած կենսական ռիթմը:

Իսկ նրանց երկուսի ներսում այդ ռիթմը թշնամական էր: Նրանք նման էին երկու շարժիչների, որոնք փշուր-փշուր էին անում միմյանց, քանի որ ներդաշնակ չէին շարժվում:

– Բոլոր ճանապարհողներն իջնեն, բոլորն ասի իջնեն:

– Մորիս, զնալու ժամանակն է,- ասաց կինը և ինքն իր մեջ մտածեց. «Նրա համար ափ իջնել է, ինձ համար՝ ծով դուրս գալ»:

Կեսգիշերային անդորրում նավամատույցին կանգնած ամուսինը թափահարում էր թաշկինակը, մինչ նավն աննկատ հեռանում էր ափից, բազմության մի մասնիկն էր նա, մի մասնիկ բազմությունից: Հենց այդպես, ուրիշ ոչինչ:

Հուդզոնի վրայով, մեծ սկուտեղների նման սահում էին լաստանավերը՝ հարկեհարկ լուսավորված պատուհաններով: Այդ սև խոռոչը պետք է որ Լաքավաննա կայարանը լինի:

Նավն առաջ էր ընթանում, իսկ Հուդզոնի վերջը չէր երևում: Վերջապես, ոլորանն անցնելուց հետո լույսերը նվազեցին, և կտրուկ վեր խոյացավ Ագատոթյան արձանի ջահը: Առջևում ծովն էր ծփում:

Ատլանտյան օվկիանոսի լավայանման գորշությունից հետո կինը վերջապես հասավ արևոտ երկիր: Նա տուն ուներ, որ նայում էր ծովի կապույտին, ընդարձակ պարտեզով, թե խաղողի այգով. խաղողի վազերն ու ձիթենիները ձգվում էին դարավանդներով ներքև, դեպի նեղ ափեզրը. այգին լի էր կողմնակի աչքից հեռու գողտրիկ անկյուններով, փոքրիկ ձորակներում թաքնված կիտրոնի ծառախմբերով և զուլալ, կանաչին տվող լճակներով. այս ու այնտեղ որևէ ճեղքից աղբյուր էր ցայտում, որից սիկուլները՝ կղզու հին տեղաբնակները, օգտվել էին նախքան հույների հայտնվելը: Մի դատարկ հինավուրց դամբարանում գորշ այծ էր մկկում: Օդը հագեցած էր պատկառուկի բույրով, իսկ այգուց անդին ձյունածածկ հրաբուխն էր:

Կինը տեսնում էր այս ամենը և ինչ-որ չափով սփոփվում: Բայց այս ամենն իր մեջ չէր, արտաքին աշխարհն էր, որը նրան բոլորովին չէր հուզում: Նա ամփոփված էր ինքն իր մեջ, ներսում կուտակված բարկությանը ու հուսախաբությանը համակված, և անկարող որևէ իրական բան զգալու: Երեխան ազդում էր նյարդերի վրա, խախտում մտքի անդորրը: Կինն ահավոր, սոսկալի պատասխանատվություն էր զգում երեխայի համար, նրան թվում էր, թե պատասխանատու է երեխայի ամեն մի շնչի համար: Իսկ դա տառապանք էր պատճառում կնոջը, երեխային, բոլոր նրանց, ովքեր առնչվում էին կնոջ հետ:

– Գիտես չէ՞, Ջուլիետ, բժիշկը քեզ խորհուրդ է տվել պառկել արևի տակ բոլորովին մերկ: Ինչո՞ւ այդպես չես վարվում,-ասաց մայրը:

– Երբ ի վիճակի լինեմ, կանեմ: Ուզում ես ինձ սպանե՞լ, ինչ է,- վրդովված վրա բերեց կինը:

– Սպանե՞լ, իհարկե ոչ: Միայն քո օգտի համար:

– Ի սեր աստծո, վերջ տուր իմ օգտի համար անհանգստանալուդ:

Ի վերջո մայրն այնքան վիրավորվեց ու բարկացավ, որ մեկնեց:
Ծովն սկսեց սպիտակին տալ, հետո անէացավ: Հորդ անծրև սկսվեց: Արևի համար կառուցված տանը ցուրտ էր:

Չետո նորից լույսը բացվեց, և ծովեզրին ցուլալով վեր ելավ Արևը՝ մերկ ու բոսոր: Տունը նայում էր դեպի հարավ-արևմուտք: Անկողնում պառկած՝ Ջուլիետը դիտում էր, թե ինչպես է Արևը ծագում: Թվում էր, թե կինը երբեք արևածագ չէր տեսել նախկինում: Չէր տեսել, թե ինչպես է մերկ Արևը ոտքի ելնում ծովեզրի վրա, ուսերից վայր նետելով գիշերվա թաց թիկնոցը:

Ու կնոջ մեջ մի գողունի ցանկություն առաջացավ՝ Արևի տակ մերկանալու ցանկություն, որ միայն նրա գաղտնիքն էր:

Նա ուզում էր հեռանալ տնից, մարդկանցից: Իսկ այժմից հեռու լինելն այնքան էլ հեշտ չէր մի վայրում, որտեղ յուրաքանչյուր ձիթենի այժքեր ունեւր, յուրաքանչյուր իջվածք երևում էր հեռվից:

Ի վերջո մի անկյուն գտավ՝ ժայռի ետևում, ծովի և Արևի մեջ մխրճված, մի հսկայական կակտուսով պատսպարված: Կակտուսի այս գորշակատավուն ապաստարանից բարձրանում էր միայնակ մի նոճի՝ զունատ, հաստ բնով և երկնի կապույտում թեթևակի խոնարված ճկուն զագաթով:

Նոճին նման էր ծովին նայող պահապանի կամ էլ արծաթավուն մոմի, որի հսկայական բոցը մթության պատնեշ էր դնում լույսի ճանապարհին. հողն իր խավարի հպարտ լեզվակն էր դուրս հանել:

Ջուլիետը նստեց նոճու տակ և հանեց հագուստը: Նրա շուրջը հսկա կակտուսն էր թավ ամտառի նման՝ երկյուղ առաջացնող, բայց և զայթակղիչ: Նա նստեց և կուրծքն ուղղեց Արևին՝ նույնիսկ այդ պահին ցավից հոգոց հանելով, որ ստիպված է տառապելով հանձնվել Արևին:

Իսկ Արևն արշավում էր կապույտ երկնքում՝ երկրին ուղարկելով իր շողերը: Կինն զգաց ծովի մեղմ շունչը ստինքների վրա, որոնք, թվում էր, երբեք չէին հասունանալու: Բայց նա գրեթե չէր զգում Արևի հպումը: Նրա ստինքները նման էին այն մրգին, որ չհասունացած թառամում է:

Սակայն շուտով կինն զգաց, որ Արևն իր ներսում է, կրծքի մեջ, և ջերմ է սիրո նման, կաթի նման, մանկան թաթիկների նման: Վերջապես, վերջապես, ստինքները նմանվեցին արևակիզվող խաղողի երկար ողկույզների:

Կինը դուրս սահեց ներքնազգեստից և մերկանդամ պառկեց Արևի տակ: Ապա մատների արանքից նայեց վեր, Արևի տրոփող, կապույտ սկավառակին, որի եզրերը շողարծակում էին: Այդ հիասքանչ կապույտը տրոփում էր, շնչում և եզրերից սպիտակ բոց ճառագում, գիրկն էր

առնում կնոջ կուրծքը, դեմքը, կոկորդը, նրա անզգայացած որովայնը, ծնկները, ազդրերն ու ոտնաթաթերը:

Կինը պառկած էր փակ աչքերով, բայց վարդագույն բոցը ներս էր թափանցում կուպերից: Դա արդեն չափից դուրս էր: Նա ձգվեց և տերևներով ծածկեց աչքերը, հետո նորից պառկեց Արևի տակ՝ երկար սպիտակ դղմիկի նման, որը հասունանալով ոսկեգույն է դառնում:

Նա զգում էր, ինչպես է Արևը թափանցում ոսկորների մեջ, նույնիսկ ավելի խոր, հույզերի ու մտքերի մեջ: Նրա ներսում բույն դրած լարումն սկսեց տեղի տալ, խորախորհուրդ մտքերի հանգույցներն սկսեցին տարրալուծվել: Սկսում էր ներսից ջերմանալ: Շրջվելով՝ Արևի կողմը դարձրեց ուսերը, կոնքը, ազդրերը, նույնիսկ կրունկները, որպեսզի նրանք էլ տարրալուծվեն: Պառկել էր ապշած այն ամենից, որ կատարվում էր իր հետ: Նրա ուժասպառ, սառած սիրտը հալվում էր, հալվելով՝ անէանում:

Երբ հագնվեց, կրկին պառկեց և նայեց վեր, նոճուն, որի ճկուն գագաթը տարուբերվում էր գեփյուռից: Այդ ընթացքում զգում էր, թե ինչպես է Արևը շրջում երկնքում:

Տուն գնաց ասես մշուշի մեջ, հագիվ տեսնելով, թե ուր է գնում՝ Արևից կուրացած, Արևից մշուշված: Բայց այդ կուրությունը կնոջ համար բարիք էր, նրա մշուշված, ջերմ, ծանրացած, կիսագիտակից վիճակը՝ հարստություն:

«Մամա, մամ», երեխան վազեց նրա մոտ՝ ճռվողելով վախվորած թռչնակի նման՝ միշտ ձգտելով, որ մոր կողքին լինի: Կինը զարմանքով նկատեց, որ նիրհող սիրտն այլևս չի տագնապում սիրո տառապանքից: Երեխային զրկեց ու մտածեց. «Ինչո՞ւ է այսքան ծանր: Եթե Արևի տակ մնար, կթեթևանար ու կցատկոտեր»:

Մի ակնթարթ կնոջը բարկացրեց պարանոցին փարված մանկական թաթիկների հպումը: Նա ընկրկեց: Չէր ուզում, որ իրեն դիպչեն: Երեխային մեղմորեն իջեցրեց:

- Վազիր, վազվզիր Արևի տակ:

Տեղնուտեղը նա հանեց երեխայի հագուստը և մերկ երեխային իջեցրեց Արևից ջերմացած դարավանդին:

- Արևի տակ խաղա՛:

Երեխան մի պահ վախեցավ և քիչ էր մնում լաց լիներ: Բայց կինը մի նարինջ գլորեց կարմիր սալիկների վրայով, և փոքրիկը՝ դեռևս չձևավորված թմբլիկը, անհաստատ քայլերով գնաց նարնջի հետևից: Չետո վերցնելուն պես՝ վայր զցեց, երբ զգաց նարնջի տարօրինակ

հայրենը մերկ մարմնին: Ետ նայեց մորը՝ նվալով ու լացակումած, վախեցած իր իսկ մերկությունից:

- Բեր, նարինջը,- ասաց կինը՝ ապշած երեխայի երկյուղի նկատմամբ իր անտարբերությունից:- Տո՛ւր: Բեր նարինջը մամային:

- Նա չպետք է նմանվի հորը,- ասաց ինքն իրեն:- Չպետք է մեծանա այն որդի նման, որը երբեք Արևի երես չի տեսել:

2

Կինն այնքան երկար ժամանակ էր մտածել երեխայի մասին՝ տառապելով պատասխանատվությունից, ասես, նրան ծնունդ տալով՝ պետք է կրեր նրա գոյության ծանրությունը: Նույնիսկ երբ երեխայի քթից հոսում էր, կնոջ ներսում տհաճ զգացողություն էր առաջանում, կարծես ասելիս լիներ. Տե՛ս, թե ինչ ես լույս աշխարհ բերել:

Այժմ ինչ-որ բան փոխվեց: Երեխան այլևս լարում չէր առաջացնում: Նա երեխային ազատեց իր կամքից, իր հոգսից, ու դրանից երեխան ծաղկի պես բացվեց:

Կնոջ մտքերը Արևի, նրա վեհության, նրա զուգընկերը դառնալու շուրջն էին պտտվում: Այժմ կնոջ կյանքը մի ողջ ծիսակատարություն էր դարձել: Լուսաբացից առաջ նա մշտապես պառկած դիտում էր, թե ինչպես է գորշությունը ոսկեգօծվում, ինչպես են ամպերը ծովեզրին իջնում: Նրան մեծագույն հրճվանք էր պատճառում Արևի մերկությունը, երբ վերջինս, ամբողջովին բոսորագույն, կապտասպիտակ բոց էր շողարձակում գունատ երկնքում:

Բայց երբեմն Արևը հայտնվում էր շիկնած, ինչպես մի հսկա ամաչկոտ էակ: Երբեմն էլ բարձրանում էր դանդաղ, ալ կարմիր՝ զայրացած հայացքով, դանդաղ հրելով մթությունը: Ժամանակ առ ժամանակ կինը չէր տեսնում նրան, մինչ նա շարժվում էր ամպերի ետևում, որոնք ոսկեգույն ու ալ կարմիր ցլքեր էին ուղարկում ներքև:

Կնոջ բախտը բերում էր: Շաբաթներն անցնում էին, ու թեև լուսաբացը երբեմն ամպամած էր և օրը՝ գորշ, ոչ մի օր չէր անցնում առանց Արևի, թեև ձմեռ էր, օրերը հիմնականում պայծառ էին: Փոքրիկ վայրի գաֆրանը ծաղկում էր ու կապտին տալիս, նարգիզները կախում էին իրենց ձմեռային աստղազլխիկները:

Ամեն օր կինը գնում էր կակտուսով պատսպարված նոճու մոտ, դեղնավուն քարափը: Այժմ նա ճիշտ էր հագնվում՝ աղավնու փետուրներ հիշեցնող գորշ խալաթ և սանդալներ: Այս կերպ հագնվելը հնարավորություն էր ընձեռնում ցանկացած խորշում վայրկենապես մերկանալ Արևի համար: Յենց որ հագնվում էր, դառնում էր գորշ ու անկատ:

Ամեն օր, առավոտից մինչև կեսօր, նա պառկում էր սլացիկ, արծաթավուն նոճու տակ մինչ բարեհաճ Արևն արշավում էր երկնքում: Կինն արդեն զգում էր Արևին մարմնի բոլոր բջիջներով, ոչ մի սառը ստվեր չէր մնացել նրա ներսում: Իսկ սիրտը, այդ անհամադաստ, լարված սիրտն անէացել էր որպես մի ծաղիկ, որի թերթիկները թափվում են Արևի տակ, և միայն հասուն սերմերն են մնում:

Կինը լավ էր ճանաչում Արևին՝ կապույտ, շիկացած, ճերմակին սվող բոցեղեն եզրերով, որը հուր էր ճառագում: Եվ թեև Արևը լուսավորում էր ողջ աշխարհը, նա կենտրոնանում էր կնոջ վրա, երբ վերջինս պառկում մերկանում էր իրեն ընդառաջ: Սա էր Արևի մեծագույն հրաշքը: Նա կարող էր շողալ միլիոնավոր մարդկանց համար, բայց և շարունակել լինել այն միակ ճառագող, փառահեղ Արևը, որը միմիայն կնոջ վրա էր սևեռվում:

Արևին ճանաչելու և այն համոզմունքի հետ, որ Արևն էլ իրեն է ճանաչում, բառիս տիեզերական, նյութեղեն առունով, կնոջը համակեց մեկուսանալու ցանկություն, արհարհանք բոլոր մարդ-արարածների նկատմամբ: Նրանք այնքան անիրական էին, այնքան չարահարված, այնքան նման գերեզմանոցի որդերին:

Նույնիսկ գյուղացիները, որ էշերով անցնում էին հին քարքարոտ, նեղ ճանապարհով, այնքան ներքուստ արևահարված չէին, թեև արտաքուստ թխացած էին Արևից: Կար վախի աննշան, փխրուն, անգույն միջուկ՝ նման պատյանի մեջ մտած խխունջին, որտեղ մարդու հոգին սոսկում էր մահվան շնչից, սոսկում բնական կյանքի բոցից: Մարդ միշտ մի ներքին վախ ունի և չի համարձակվում լրիվ դուրս գալ իր պատյանից: Բոլոր տղամարդիկ այդպիսին են:

Ինչո՞ւ ընդունել տղամարդկանց գոյությունը:

Մարդկանց, տղամարդկանց հանդեպ ի հայտ եկած անտարբերությունը թույլ էր տալիս, որ կինն առանձնապես չզգուշանա մերկ տեսնվելուց: Նա ասել էր Մարինինային, որը նրա գնումներն էր կատարում գյուղում, որ բժիշկն իրեն արևային լոգանք է նշանակել: Այդքանով թող բավարարվեն:

Մարինինան վաթսուներ անց կին էր, միհար, բարձրահասակ, ուղիղ կեցվածքով, գանգուր մուգ գորշավույն սպիտակ մազերով և մուգ գորշ աչքերով, որոնցում հազարավոր տարիների իմաստնություն կար և ծիծաղ, որը դարավոր փորձի ուղեկիցն է: Ողբերգությունը պարզապես փորձի պակասն է:

- Պետք է որ գեղեցիկ զգացողություն առաջանա արևի տակ մերկ գտնվելուց,- ասաց Մարինինան, և նրա իմաստուն աչքերում ծիծաղ

կար, երբ ուշադիր զննեց կնոջը: Ջուլիան կարճ սանրվածք էր կրում, և նրա շիկահեր մազերը քունքերի մոտ գանգուր ամպիկների էին մման: Մարինինան իմաստուն կին էր, և նրա հիշողությունները խոր, հեռավոր արմատներ ունեին: Նա կրկին նայեց Ջուլիային: - Բայց դու ինքդ պետք է գեղեցիկ լինես, եթե չես ուզում վիրավորանք հասցնել Արևին: Գիշտ չե՞մ ասում,- ասաց Մարինինան՝ անցյալից իմաստնացած կնոջը հատուկ անսովոր կտրուկ ծիծաղով:

- Ո՞վ գիտե, ես գեղեցիկ եմ, թե ոչ,- պատասխանեց Ջուլիան: Նա զգում էր, որ անկախ այն բանից, ինքը գեղեցիկ է, թե ոչ, Արևը գնահատում էր իրեն, որը նույն բանն էր:

Երբեմն, երբ Արևը չէր երևում, կեսօրին Ջուլիան կամացուկ իջնում էր քարերի վրայով, ացնում քարափի եզրով դեպի խոր ծորակը, որտեղ հավերժական զով ստվերում կիտրոնի ծառեր էին աճում, և լուռ, շտապով մի կողմ էր նետում խալաթը և լողում վճիտ, կանաչավուն խոր լճակներից մեկում, կիտրոնների կանաչ ստվերում և նկատում, որ մարմինը վարդագույն էր դարձել, իսկ վարդագույնն էլ իր հերթին ոսկեգույն էր դառնում: Նա այլ էակի էր մման: Նա այլ էակ էր դարձել:

Ու նա հիշում էր, որ հույներն ասում էին, որ չարևահարված մարմինը տհաճ է ու վատառողջ:

Նա սովորաբար մաշկը շփում էր ձիթեմու յուղով և շրջում էր կիտրոնների ստվերում որոշ ժամանակ՝ կիտրոնի ծաղիկը պորտի վրա պահած, խնդմնդալով: Յնարավոր էր, որ գյուղացիներից որևէ մեկը տեսներ նրան այդ պահին: Բայց եթե մման բան պատահեր, ավելի շուտ գյուղացին կվախենար նրանից, քան ինքը՝ գյուղացուց: Կինը տեղյակ էր վախի այն խամրած միջուկից, որ բույն էր դրել հագուստի մեջ պատուպարված տղամարդկանց մարմիններում:

Կինը տեսնում էր այդ վախը նույնիսկ փոքրիկ որդու մեջ: Ինչպիսի անվստահությամբ էր որդին վերաբերվում մորը, երբ վերջինս ծիծաղում էր երեխայի վրա, մինչ դեմքը շողում էր Արևից: Կինն ստիպում էր, որ երեխան մերկ վազվզի Արևի տակ ամեն օր: Եվ հիմա երեխայի փոքրիկ մարմինը նույնպես վարդագույն երանգ էր ստացել, խիտ շեկ մազերի տակից երևում էր վարդագույն ճակատը, իսկ այտերը ալ կարմիր նուռ էին հիշեցնում արևահար նուրբ ոսկեգույն մաշկի վրա: Մանկիկը լավիկն էր և առողջ, և ծառաները, հիանալով նրա կարմիր այտերով, ոսկեգույն մարմնով, կապույտ աչքերով, նրան երկնային հրեշտակ էին անվանում:

Բայց երեխան անվստահություն էր ցուցաբերում մոր նկատմամբ, իսկ մայրը ծիծաղում էր նրա վրա: Տղայի խոշոր կապույտ աչքերում

մայրը տեսնում էր այն վախի, տագնապի աղբյուրը, այն խռովքը, որը, կնոջ կարծիքով, բույն է դրել բոլոր տղամարդկանց աչքերում: Կինը դա անվանում էր վախ Արևի հանդեպ:

- Նա վախենում է Արևից,- հաճախ ասում էր ինքն իրեն՝ նայելով երեխայի աչքերի խորքը:

Եվ երբ Ջուլիան դիտում էր, թե ինչպես էր փոքրիկը անհաստատ քայլերով շարժվում, այս ու այն կողմ թեքվելով, գլորվելով ու ոտքի կանգնելով, ճշմարտություն թափանցում էր նրան, տեսնում էր, որ փոքրիկը լարվում էր ու ինքն իր մեջ պատսպարվում Արևից: Երեխայի հոգին նման էր պատյանի մեջ գտնվող խխուկի, որը թաքնվել էր սառը, խոնավ ճեղքում՝ ինքն իր մեջ: Եվ սա ստիպում էր կնոջը մտածել երեխայի հոր մասին: Որքան էր կինը տենչում, որ ամուսինն ընդառաջ գար իրեն, թոթափեր իր պատյանը՝ որևէ անխոհեմ արարք գործելով:

Ջուլիան որոշեց երեխային իր հետ տանել կակտուսի պատսպարանը՝ նոճու մոտ: Իհարկե հարկ կլինեի հետևել երեխային, որ փշերից հեռու մնար: Բայց այդտեղ երեխան կթոթափեր ներսից իրեն կաշկանդող փոքրիկ պատյանը: Այդ ճղճիմ քաղաքակիրթ վախն ի վերջո կանհետանար փոքրիկի ճակատից:

Ջուլիան գորգիկ փռեց գետնին և երեխային նստեցրեց: Յետո դուրս սահեց խալաթից և պառկեց երեխայի կողքին՝ հայացքը հառած գլխավերևի նոճու կատարին ու նրանից հեռու կապույտում սավառնող բազեին:

Փոքրիկը գորգի վրա խաղում էր քարերով: Երբ կանգնեց ու մի քանի անհաստատ քայլ արեց, գորգից հեռանալով, կինը նույնպես բարձրացավ, ապա նստեց: Երեխան շրջվեց, նայեց մորը: Մանկիկի կապույտ աչքերում մարտահրավեր նետող, ջերմ արտահայտություն կար, որ հատուկ է իսկական տղամարդուն: Նա գեղեցիկ էր՝ կարմրաթուշ, շիկահեր, ոսկեգույն մաշկով: Իրականում նրա մաշկը սպիտակ էր, բայց հիմա փայլատ ոսկի էր հիշեցնում:

- Զուլշաջիր փշերից, թանկագինս,- ասաց Ջուլիան: «Փշերից», արձագանքեց փոքրիկը ճշմոտյունով՝ ուսի վրայով կասկածանքով նայելով մորը, ասես նկարներում պատկերված մերկ քերովբե-իրեշտակ լիներ:

- Չար, ծակող փշեր են:

- Ծակող փշեր:

Մանկիկը, սանդալներ հագած տոտիկներով, անվստահ մեկ-երկու քայլ արեց քարերի վրա՝ կառչելով չորացած վայրի դաղձից:

Եվ երբ քիչ էր մնում ընկներ փշերի վրա, Ջուլիան կայծակի արագությամբ նետվեց դեպի երեխան ճիշտ ժամանակին: Նույնիսկ ինքը զարմացավ իր արագությունից: «Ո՛նց որ վայրի կատու լինեմ», մտածեց ինքն իրեն:

Ամեն օր, երբ Արևը շողում էր, Ջուլիան բերում էր երեխային նոճու մոտ:

– Արի՛, – ասում էր Ջուլիան: – Արի գնանք նոճու մոտ:

Եթե օրն ամպամած էր, ու քամի էր փչում, և Ջուլիան չէր իջնում փոքրիկ ձորակը, մանկիկն անդադար ճռվողում էր, «Նոճու մոտ, նոճու մոտ»:

Երեխան զգում էր ծառի կարոտը նույնքան, որքան մայրը:

Խնդիրը միայն արևային լոգանքը չէր, շատ ավելին էր: Կնոջ ներսում ինչ-որ բան էր հանդարտվել, փթթել, և կինն անձնատուր էր եղել: Նրա ներսում, ավելի խորքում, քան նրա կամքն ու գիտակցությունն էին, ինչ-որ խորհրդավոր ուժ կապել էր նրան Արևի հետ, և կնոջ խորքից ինչ-որ հոսք էր հորդում: Կնոջ անձը, նրա գիտակից մասը երկրորդական էր, երկրորդական անձ, գրեթե ականատես դիտորդ: Իրական Ջուլիան այս անըմբռնելի հոսքն էր, որ հորդում էր նրա մարմնի խորխորատներից դեպի Արևը:

Ջուլիան միշտ տիրապետել էր իրեն, քաջ գիտակցելով իր արարքները և միշտ կառչելով ինքնատիրապետման իր կարողությանը: Այժմ ներսում բուրոտվին այլ կարողություն էր զգում, կարողություն, որ իրենից հզոր էր, որ հորդում էր ինքնին:

3.

Անսպասելիորեն փետրվարի վերջին շատ շոգ արեց: Թեթևակի զեփյուռի շնչից ծաղկած նշենուց վարդագույն ձյուն էր թափվում:

Ծաղկեցին կապույտ մետաքսե հողմածաղիկները, բողբոջեցին ու երկարեցին շրիգակները, իսկ ծովը կապույտ էր տերեփուկի մման:

Ջուլիային ոչինչ չէր մտահոգում: Հիմա օրվա մեծ մասը մանկիկն ու ինքն արևի տակ էին մերկ: Սա էր նրա միակ ցանկությունը: Երբեմն զնում էր ծովում լողալու, հաճախ շրջում էր արևով ողողված փոքրիկ ձորակներում և ոչ մեկի աչքին չէր երևում: Երբեմն տեսնում էր մի գյուղացու, որն անցնում էր էշով, գյուղացին էլ իրեն էր տեսնում: Բայց կինն այնքան հանդարտ ու բնական էր քայլում երեխայի հետ, և արևի բուժող կարողության հռչակը, կարողություն, որ բուժում էր և՛ հոգին, և՛ մարմինը, արդեն այնքան էր տարածվել տեղի բնակիչների շրջանում, որ ոչ մեկին չէր հուզում կնոջ մերկությունը:

Մանկիկն ու մայրը ոտքից գլուխ ծածկված էին վարդա-նուկեգույն արևայրուկով: «Ես ուրիշ եմ», ասում էր կինն ինքն իրեն՝ նայելով վարդա-նուկեգույն ստիճաններին ու ազդրերին:

Մանկիկը նույնպես ուրիշ էր, յուրատեսակ հանդարտությամբ, արևահարված, ինքնամոռաց մի էակ, որ հանգիստ խաղում էր, և հարկ չկար, որ մայրը հետևեր նրան: Թվում էր, մանկիկն այլևս չէր նկատում, թե երբ էր մենակ լինում:

Ձեփյուռ չկար, ծովը գերկապույտ էր: Կինը, նստած, նոճու հաստ, արծաթավուն բնին հենված, ննջում էր Արևի տակ, բայց նրա ստիճանները աչալուրջ էին, կենսահյութով լի: Նա զգում էր, որ ներսում ինչ-որ աշխուժություն է խլրտում, աշխուժություն, որ տանում էր նրան դեպի նոր կյանք: Սակայն կինը չէր ուզում գիտակցել դրա գոյությունը: Նա քաջ գիտեր, որ հնարավոր չէ խույս տալ քաղաքակրթության պաղ, անկենդան մեքենայից:

Մանկիկը փոքր-ինչ հեռացել էր քարքարոտ արահետով և շրջանցել մեծ լայնատարած կակտուսը: Կինը տեսել էր, որ նա՝ արևահար, դարչնա-նուկեգույն փոքրիկը, արևախանձ նուկեգույն մազերով ու վարդագույն այտերով, զանգակածաղիկներ էր հավաքում ու շարում իրար կողքի: Յիմա արդեն նրա քայլերը հաստատուն էին, ինքն էր իր կարիքները հոգում ու խաղում լուռ, ինքնամփոփ:

Յանկարծ մայրը լսեց փոքրիկի ձայնը, «Տե՛ս, մամ, տե՛ս»: Մանկիկի ճռվողուն ձայնի մեջ ինչ-որ բան ստիպեց մորը կտրուկ առաջ թեքվել:

Կնոջ սիրտը քար կտրեց: Մերկ փոքրիկը ուսի վրայով նայում էր մորը և փոքրիկ թափկն ուղղել էր դեպի օձը, որը մեկ մետր հեռավորության վրա բացել էր երախը, հանել երկսայր սև լեզուն և ֆշշացնում էր սպառնալից:

– Տե՛ս, մամ:

– Այո, թանկագինս, օձ է,- լսվեց մոր հանդարտ կրօնքային ձայնը:

Փոքրիկը նայում էր մորը, իսկ կապույտ աչքերում հարց կար՝ վախենալ, թե՞ ոչ: Արևի հանդարտությունը կնոջը վստահություն ներշնչեց:

– Օձ,- ճռվողեց փոքրիկը:

– Այո, թանկագինս: Ձեռք չտա՛ս, կարող է խայթել:

Օձն իջեցրեց գլուխը և գալարները բացելով (այդ դիրքով էր նա քնած արևի տակ) սողաց, մտավ քարերի մեջ՝ դանդաղ սահեցնելով դարչնա-նուկեգույն մարմինը: Փոքրիկը շրջվել ու հետևում էր օձին, հետո ասաց.

– Օձը գնում է:

– Այո, թող գնա: Նա սիրում է մենակ մնալ:

Փոքրիկը դեռ դիտում էր, թե ինչպես էր այդ երկար արարածը դանդաղ հեռանում:

– Օձն իր բույնը գնաց:

– Այո՛, գնաց: Արի՛ մամայի մոտ:

Փոքրիկը եկավ և տեղավորեց թմբիկ, փոքրիկ, մերկ մարմինը մոր մերկ գրկում, իսկ մայրը շոյեց նրա արևախամձ, հրաշեկ մազերը: Մայրը ոչինչ չասաց՝ զգալով, որ վտանգն անցել է: Արևի անբացատրելի հանգստացնող ջերմությունը պարուրեց նրան, ողողեց հմայքով շուրջ բոլորը, իսկ օձն այդ վայրի մի մասնիկն էր, ինչպես ինքն ու իր փոքրիկը:

Մեկ ուրիշ անգամ ձիթենու դարավանդների չոր պատի վրա կինը մի սև օձ տեսավ, որը շարժվում էր պատի երկայնքով:

– Մարինինա, ես սև օձ եմ տեսել: Դրանք թունավոր են:

– Սև օձերը՞, ոչ: Բայց դեղինները թունավոր են: Դեղինի խայթոցը մահացու է: Ես վախենում եմ օձերից, նույնիսկ սևերից: Երբ տեսնում եմ, վախենում եմ:

Ջուլիան շարունակում էր փոքրիկի հետ նոճու մոտ գնալ: Բայց միշտ ուշադիր շուրջն էր մայրում նստելուց առաջ, զննում էր այն տեղանքը, ուր փոքրիկը կարող էր գնալ: Հետո պառկում էր, շրջվում արևի կողմը, նրա արևախամձ տանձանման ստինքները ուղղվում էին դեպի վեր: Նա չէր մտածում հաջորդ օրվա մասին: Նրա մտքերը հրաժարվում էին դուրս գալ այդ պարտեզից: Չէր կարողանում նամակ գրել, խնդրում էր, որ դայակը գրի:

4.

Մարտ ամիսն էր, Արևն ավելի էր ջերմացնում: Շոգ ժամերին Ջուլիան պառկում էր ծառերի ստվերում, կամ զննում էր կիտրոնենիների զով պուրակի խորքը: Մանկիկը վազվզում էր քիչ հեռվում՝ կենսախիճը փոքրիկ արարած:

Մի օր կինը նստած էր արևի տակ փոքրիկ ձորակի զառիթափ եզրին՝ լճակներից մեկում լողալուց հետո: Ներքևում, կիտրոնենիների տակ երեխան այս ու այն կողմ էր գնում վայրի թրթնջուկի դեղին ծաղիկների մեջ ու հավաքում էր թափված կիտրոնները: Փոքրիկի արևահար մարմինը մերթ լույսի մեջ էր հայտնվում, մերթ՝ ստվերում, ոտքից գլուխ բժավոր էր երևում:

Հանկարծ վերևում պայծառ լուսավորված կապույտ երկնքի ֆոնի վրա երևաց Մարինինան, սև գլխաշորով, և ձայն տվեց, - Սինյորա՛, սինյորա Ջուլիետա՛:

Ջուլիան կանգնեց ու շրջվեց: Մարինինան մի պահ կարկանդեց՝ տեսնելով մերկ կնոջը ողջ հասակով կանգնած, գլխի շուրջը Արևից գունաթափված շեկ մազերի մի ամպիկ: Յետո արագաշարժ ծեր կինը իջավ գառիթափ կածանով:

Նա կանգ առավ մի քանի քայլի վրա, արևահար կնոջ առջև՝ դեմ դիմաց, դիտելով նրան գնահատանքով:

– Ի՞նչ գեղեցիկ եք,- ասաց նա հանդարտ, գրեթե ցինիկ տոնով:- Ձեր ամուսինն է եկել:

– Իմ ամուսինը՞,- հանկարծակիի եկավ Ջուլիան:

Տարեց կինը բազմանշանակ ժպտաց, ժպիտ, որ անցած դարերի կանանց համար հեզմանք էր նշանակում:

– Ի՞նչ է, ամուսին չունե՞ք,- ասաց նա ձեռ առնելով:

– Բայց ո՞ր է նա,- բացականչեց Ջուլիան:

Տարեց կինը շրջվեց:

– Գալիս էր իմ հետևից: Երևի կածանը չի նկատել,- և նորից տարեց կինը բազմանշանակ ժպտաց:

Արահետները բոլորն այնքան դժվար նկատելի էին դարձել բարձր խոտի ու գույնզգույն ծաղիկների մեջ, որ նմանվել էին կենդանիների բացած կածանների միանգամայն վայրի տեղանքում: Տարօրինակ էր, քաղաքակրթության հին վայրերը բացահայտ վայրի տեղանքի էին վերածվել, վայրի, բայց ոչ մերկ ու անհրապույր:

Ջուլիան նայեց կնոջը մտախոհ հայացքով:

– Օհ, շատ լավ, թող գա,- ասաց նա վերջապես:

– Գա այստե՞ղ, հիմա՞,- հարցրեց Մարինինան, մինչ նրա ծիծաղկոտ, ծխագույն աչքերը ծաղրական մխրճվել էին Ջուլիայի աչքերի մեջ: Յետո թոթվեց ուսերը:

– Շատ լավ, ինչպես կամենաք: Նրա համար սա հազվագյուտ իրողություն է:

Նա բացեց բերանը՝ անձայն ծիծաղելով ուրախությունից: Յետո մատնացույց արեց փոքրիկին, որի գրկում մի քանի կիտրոն կար:

– Տեսեք, ինչ գեղեցիկ է փոքրիկը: Յաստատ ամուսնուդ դուր կգա, խեղճ մարդ: Այդ դեպքում ես նրան կբերեմ քեզ մոտ:

– Բե՛ր,- ասաց Ջուլիան:

Տարեց կինն արագ բարձրացավ կածանով: Մորիսը կանգնած էր՝ գորշ դեմքով, գորշ լայնեզր գլխարկը ձեռքին, գորշ կոստյումը հագին, մոլորված խաղողի որթատունկերի մեջ: Նա ակնհայտորեն չէր համապատասխանում այդ վայրին, այդ փառահեղ արևին ու հինավուրց հու-

նական աշխարհի շնորհներին: Նա ասես թանաքի բիծ լինելը արևի տակ շողացող լանջին:

– Եկե՛ք,- ասաց Մարինինան:- Ձեր կինն այստեղ է, ներքևում:

Եվ աղախինն արագ առաջնորդեց Ջուլիայի ամուսնուն, լայն քայլերով ճամփա բացելով խոտի միջով: Անսպասելիորեն Մարինինան կանգ առավ լանջի եզրին: Ներքևում երևում էին կիտրոնենիների ստվերները:

– Այստեղից իջե՛ք,- ասաց նա տղամարդուն, որը շնորհակալություն հայտնեց նրան՝ կտրուկ վեր նայելով:

Մորիսը մոտ քառասուն տարեկան էր, սափրված, գորշ դեմքով, ցածրախոս, ամաչկոտ: Նա ուներ բիզնես, որը վարում էր զգույշ, առանց ցնցող հաջողությունների, բայց արդյունավետ: Նա ոչ մեկին չէր վստահում: Տարեց կինը մի հայացքից տեսավ նրա էությունը՝ «լավ մարդ է», մտածեց նա,- «բայց տղամարդ չի, խեղճ մարդ»:

– Սինյորան ներքևում է,- ասաց Մարինինան:

Եվ կրկին տղամարդն ասաց, «Շնորհակալ եմ, շնորհակալ եմ», առանց որևէ հույզի և զգուշորեն քայլեց կաճանով: Մարինինան բարձրացրեց գլուխը՝ զվարթ չարախնդությամբ: Յետո մեծ քայլերով ուղղվեց դեպի տուն:

Մորիսը քայլում էր զգուշորեն՝ հետևելով ամեն մի քայլին միջերկրական փարթամ բուսականության միջով, ուստի չէր տեսնում կնոջը, մինչև հասավ մի փոքրիկ կեռմանի, որի մոտ էր Ջուլիան: Վերջինս կանգնած էր ուղիղ, մերկ, դուրս ցցված ժայռաբեկորի մոտ, Արևից ու կենսասիրությունից շողարձակելով: Ստինքները առույգորեն բարձրացել էին, ասես ականջալուր, ազդրերը դարչնա-ոսկեգույն էին ու արագաշարժ:

Ջուլիան արագ, հպանցիկ հայացք նետեց ամուսնու վրա, որը հայտնվեց, ինչպես թանաքի բիծը՝ ծծանի վրա:

Խեղճ մարդը վարանեց, ապա հայացքը հեռացրեց կնոջից:

– Ողջույն, Ջուլիա,- ասաց նա, մի կողմ նայելով և նյարդային հազալով,- հոյակապ է, հոյակապ:

Նա մոտ գնաց առանց հայացքը կնոջ կողմն ուղղելու՝ մեկ-երկու անգամ գողունի նայելով Ջուլիային, մինչ վերջինս կանգնած էր՝ կրելով Արևի յուրատեսակ փայլն արևահար մաշկի վրա: Այդուհանդերձ կինն այնքան էլ մերկ չէր թվում: Նրան պարուրել էր Արևի պարզևած վարդաոսկեգույն թխությունը:

– Ողջույն, Մորիս,- ասաց նա՝ ընկրկելով:- Ձեի սպասում, որ այսքան շուտ կգաս:

- Ես էլ չէի սպասում: Հաջողվեց մի քիչ շուտ ավարտել գործերս: Եվ կրկին շփոթված հազաց:
- Նրանք լուռ կանգնած էին իրարից որոշ հեռավորության վրա:
  - Դե, հոյակապ է, հոյակապ: Դու հոյակապ ես: Որտե՞ղ է փոքրիկը:
  - Այնտեղ է,- ասաց կինը՝ մատնացույց անելով այնտեղ, որտեղ ստվերում մի փոքրիկ մերկ մանկիկ թափված կիտրոններ էր իրար վրա դիզում:
  - Հայրը բռնազբոսիկ ծիծաղեց:
  - Ա՛, այո, այնտեղ է, այնտեղ է մեր փոքրիկ տղամարդը: Հիանալի է,- ասաց նա:
  - Ամուսինն իսկապես հրճվանքի մեջ էր, նրա ճնշված փոքրիկ հոգին ցնծում էր: «Ողջո՛ւյն, Ջոնի», ծայն տվեց նա, բայց այդ ծայնն այնքան քույլ հնչեց:
  - Փոքրիկը վեր նայեց՝ ցաքուցրիվ անելով կիտրոնները փոքրիկ քմրիկ թաթիկներով, բայց չպատասխանեց:
  - Երևի, մենք իջնենք նրա մոտ,- ասաց Ջուլիան և, շրջվելով, հաստատուն խոշոր քայլերով ուղղվեց կածանն ի վար: Ամուսինը հետևեց կնոջը, նայելով, թե ինչպես են կնոջ վարդագույն շարժուն կոնքերը բարձրանում իջնում, իսկ կնոջ մարմինը բնիկի մեջ՝ գոտկատեղում, թեթևակի օրորվում էր:
  - Ամուսնու ուղեղը հիացմունքից, բայց և միաժամանակ անասելի կորստի զգացումից, մի պահ մթազնեց: Իսկ ինքը՞: Գորշ կոստյումով, գորշ գլխարկով, երկչոտ, գործարարին հատուկ մեմակյացի դեմքով, ոչ մի կերպ չէր տեղավորվում այդ պատկերում:
  - Լավ տեսք ունի, չէ՞,- ասաց կինը, երբ նրանք դուրս եկան կիտրոնենիների տակ աճած վայրի թրթնջուկի դեղին ծաղիկների ծովից:
  - Այո, այո, հոյակապ, հոյակապ: Ողջույն, Ջոնի: Հայրիկին չե՞ս մոռացել, իր՞: Հիշո՞ւմ ես հայրիկին, Ջոնի:
  - Հայրը կռացավ և առաջ պարզեց ձեռքերը:
  - Կիտրոն,- ճռվողեց մանկիկը,- երկու կիտրոն:
  - Նա մոտեցավ և հոր ամեն մի ափի մեջ մեկ կիտրոն դրեց, հետո մի քիչ հեռացավ որ դիտի:
  - Երկու կիտրոն,- կրկնեց հայրը,- արի, Ջոնի, մոտ արի և հայրիկին սաս «բարև»:
  - Հայրիկը գնա՞,- ասաց փոքրիկը:
  - Կգնա, բայց, դե, ոչ այսօր:
  - Եվ հայրը գրկեց փոքրիկին:

– Հանել բաճկոն, հայրիկ, հանել բաճկոն,- ասաց փոքրիկը, գործվածքի շփումից ընկրկած, ջանալով դուրս գալ հոր գրկից:

– Լավ, տղաս: Հայրիկը կհանի բաճկոնը:

Նա հանեց բաճկոնը և զգույշ մի կողմ դրեց, հետո նորից գրկեց փոքրիկին: Մերկ կինը նայում էր մերկ փոքրիկին վերնաշապիկ հագած ամուսնու գրկում: Փոքրիկը վերցրել էր գլխարկը հոր գլխից: Կինը նայեց ամուսնու խնամքով սանրված ալեխառն մազերին, ոչ մի մազ չէր խառնվել: Եվ բացարձակապես չէր սազում լայնարձակ բնությանը, պարզապես փակ տարածքում էր ամուսինը: Մայրը երկար ժամանակ լուռ էր, մինչ հայրը զրուցում էր փոքրիկի հետ, որը շատ էր կապված հոր հետ:

– Ի՞նչ ես անելու, Մորիս,- հանկարծ հարցրեց կինը: Ամուսինն արագ հայացք նետեց կնոջ վրա:

– Ի՞նչ ես ուզում ասել:

– Ամեն ինչ: Այս իրավիճակում: Ես չեմ կարող վերադառնալ արևելյան 47-րդ փողոցը:

– Դե,- վարանեց ամուսինը,- ոչ, կարծում եմ, զոնե ոչ հենց հիմա:

– Երբեք,- ասաց կինը. լռություն տիրեց:

– Դե, չգիտեմ,- ասաց ամուսինը:

– Կարծում ես, կարո՞ղ ես գալ այստեղ,- հարցրեց կինը:

– Այո, կարող եմ մնալ մեկ ամիս, երևի, կկարողանամ,- մի փոքր տատանվելով՝ պատասխանեց ամուսինը:

Հետո երկչոտ, գողունի հայացք նետեց կնոջ ուղղությամբ ու կրկին շրջեց դեմքը:

Կինը դիտում էր կռացած ամուսնուն վերևից, մինչ ստինքները թեթևակի բարձրացան կնոջ հոգոցից, ասես անհամբերություն անցավ նրանց վրայով զեփյուռի նման:

– Ես չեմ կարող վերադառնալ,- դանդաղ ասաց կինը:

– Ես չեմ կարող դավաճանել Արևին: Եթե չես կարող գալ...

Կինը չավարտեց միտքը: Ամուսինը կրկին ու կրկին նայեց կնոջը, նայեց գողունի, բայց հարաճուն հիացմունքով և նվազող շփոթմունքով:

– Ոչ, այս մթնոլորտը քեզ վրա լավ է ազդում: Դու հոյակապ ես: Չեմ կարծում, թե կարող ես ետ գալ:

Ամուսինը մտովի տեսավ կնոջը Նյու Յորքի բնակարանում, գունատ, լռակյաց, ահավոր ճնշված: Ամուսինը մինչև ուղն ու ծուծը երկչոտ մեղմություն էր մարդկային հարաբերությունների հարցում, և կնոջ լուռ, անտանելի թշնամանքը երեխայի ծնվելուց հետո խորապես վիատեցրել էր նրան, քանզի հասկացել էր, որ կինը չէր կարող այդպես չվարվել:

Այդպիսին են կանայք: Նրանց հույզերը կարող են շրջվել հակառակ ուղղությամբ, նույնիսկ ուղղվել հենց իրենց դեմ, իսկ դա ահավոր էր, ահավոր: Ահավոր էր, ահավոր ապրել մի տան մեջ այդպիսի կնոջ հետ, որի հույզերը շրջվում էին իր իսկ դեմ: Կնոջ անսահման թշնամանքը հսկա ջրաղացքարի պես ճզմում էր ամուսնուն: Կինն անգամ ինքն իրեն էր ճզմում, նույնիսկ երեխային: Ինչին ասես համաձայն էր, միայն ոչ այդ իրավիճակին:

– Բայց դու ինչե՞ս անելու,- հարցրեց կինը:

– Ե՞ս, դե, ես, ես կարող եմ շարունակել գործս, և զալ այստեղ արձակուրդի ժամանակ, քանի դեռ այստեղ լինես: Մնա՛ այստեղ, ինչքան ուզում ես:

Ամուսինը երկար ժամանակ հայացքը հառել էր գետնին, հետո արագ շրջեց կնոջ կողմը, նրա անհանգիստ աչքերում աղերսանք կար:

– Նույնիսկ մի՞շտ:

– Դե, ը՛մ, այո, եթե ցանկանում ես: Միշտը շատ երկար ժամանակ է, հնարավոր չէ ժամկետ սահմանել:

– Եվ ես կարո՞ղ եմ անել, ինչ ցանկանամ,- կինը նայեց ուղիղ ամուսնու աչքերի մեջ, և նրա ձայնում մարտահրավեր հնչեց: Ամուսինն անզոր էր նրա վարդագույն քամահարված մերկության դեմ:

– Դե, այո, կարծում եմ, կարող ես: Այնքան ժամանակ, քանի դեռ չես վշտացնի ինքդ քեզ կամ փոքրիկին:

Ամուսինը կրկին հառեց աչքերը կնոջ վրա խառնիխուռն, անհանգիստ աղերսանքով՝ մտահոգվելով երեխայի մասին, բայց հուսալով իր համար:

– Խոստանում եմ,- վրա բերեց կինը:

– Ոչ, ոչ,- ասաց Մորիսը:- Կարծում եմ, որ խոստումդ կկատարես:

Լռություն տիրեց: Գյուղի զանգերն իրարից առաջ ընկնելով, ազդարարում էին, որ կեսօր էր: Ճաշի ժամն էր:

Կինը վրան նետեց գորշ մետաքսե կիմոնոն և որպես գոտի կապեց լայն կանաչ ժապավեն: Հետո փոքրիկի մարմնի վրա կապույտ շապիկ սահեցրեց, և բոլորը միասին քայլեցին տան ուղղությամբ:

Ճաշի ժամին կինը դիտում էր ամուսնուն, նրա գորշ քաղաքային դեմքը, ալեխառն հարդարված մազերը, զուսպ շարժուձևը սեղանի մոտ և նրա անսահման չափավորությունը խմիչքի և սննդի հարցում: Երբեմն Մորիսը գողունի հայացք էր նետում կնոջ վրա՝ նայելով սև արտևանունքների միջով: Նրա գորշ-ոսկեգույն աչքերը նման էին այն կենդանու աչքերին, որին գերել էին երիտասարդ հասակում և մեծացրել կատարյալ անազատության մեջ:

Նրանք դուրս եկան պատշգամբ՝ սուրճ խմելու: Ներքևում, հեռվում, փոքրիկ ձորակից անդին, հարևան ագարակում, նշենու տակ նստած էին մի գեղջուկ և մի գեղջկուհի, կանաչ ցորենի դաշտի հարևանությամբ, և վայելում էին կեսօրյա կերակուրը, որը դրված էր գետնին փռված սպիտակ անձեռոցիկի վրա. մի մեծ կտոր հաց, և բաժակներում մուգ կարմիր գինի:

Ջուլիան անուսնուն նստեցրեց այնպես, որ նա չտեսներ այս պատկերը, իսկ ինքը լուռ դիտում էր: Չենց որ մարդ ու կին դուրս եկան պատշգամբ, գեղջուկը նայեց նրանց ուղղությամբ:

5.

Կինը ճանաչում էր գեղջուկին, հեռվից, բայց կատարելապես: Գեղջուկը բավականին գեր էր, թիկնեղ, մոտ 35 տարեկան, և ծամում էր հացը խոշոր կտորներով: Նրանք երեխաներ չունեին: Այսքանը գիտեր Ջուլիետը:

Գեղջուկը շատ էր աշխատում, մենակ, դիմացի հողամասում: Նրա հագուստը միշտ մաքուր էր, կոկիկ՝ սպիտակ տաբատ, գունավոր վերնաշապիկ և հին ծղոտե լայնեզր գլխարկ: Թե՛ գեղջուկի, թե՛ նրա կնոջ պահվածքում նկատվում էր այն հանդարտ գերադասությունը, որը հատուկ է անհատականություններին և ոչ թե տվյալ խավին:

Գեղջուկի գրավչությունը նրա կենսասիրությունն էր, այն յուրատեսակ աշխույժ եռանդը, որ հմայք էր հաղորդում նրա շարժումներին, թեև նա գեր էր ու թիկնեղ: Ավելի վաղ, նախքան Արևին հանձնվելը, Ջուլիան անսպասելիորեն հանդիպել էր գեղջուկին, երբ քարերի վրայով մագլցել-հասել էր հարևան հողատարածքը: Գեղջուկն ավելի շուտ էր նկատել նրան, և երբ Ջուլիան, հայացքը բարձրացնելով, տեսաել էր նրան, նա հանել էր գլխարկը՝ նայելով նրան իր խոշոր կապույտ աչքերով, որոնցում միախառնված էին հպարտությունն ու ամաչկոտությունը: Նրա դեմքը լայն էր, արևախանձ, շագանակագույն ընչացքը հարդարված էր, իսկ շագանակագույն, գրեթե ընչացքի նման խիտ հոնքերն իրար էին միանում լայն ճակատի ներքևում:

– Կարելի՞ է այստեղ զբոսնել:

– Իհարկե, պատասխանեց գեղջուկն իրեն հատուկ եռանդուն փութաջանությամբ:

– Իմ պարոնը դեմ չէ, որ դուք զբոսնեք իր կալվածքում:

Եվ գլուխը բարձրացրեց իրեն հատուկ եռանդուն, ակնհայտ ու միաժամանակ ամաչկոտ մեծահոգությամբ: Կինն արագ շարունակել էր

Ճանապարհը՝ մի ակնթարթում նկատելով գեղջուկի երակներում հոսող արյան բուռն մեծահոգությունը և նույնքան բուռն ամաչկոտությունը:

Այդ օրվանից ի վեր կինը տեսնում էր նրան հեռվում ամեն օր և աստիճանաբար հասկացավ, որ գեղջուկն ավելի շատ ապրում էր ինքն իր համար, աշխույժ կենդանու նման, և որ նրա կինը սիրում էր նրան այնպիսի մի խանդոտ սիրով, որը մոտ էր ատելությանը, քանի որ գեղջուկը հավանաբար ուզում էր տալ ավելին, քան կինը կարողանում էր ընդունել:

Մի օր, երբ ծառի տակ մի խումբ գյուղացիներ էին նստած, Ջուլիան տեսավ, որ գեղջուկն արագ ու զվարթ պար էր բռնել մի երեխայի հետ, իսկ կինն ինքնամփոփ ու անբարյացակամ, դիտում էր:

Աստիճանաբար գեղջուկն ու կինը մտերմացան հեռավորության վրա: Նրանք զգում էին միմյանց ներկայությունը: Կինը գիտեր, թե որ պահին էր գեղջուկն անցնում էշով: Եվ հենց այն պահին, երբ կինը պատշգամբ էր դուրս գալիս, գեղջուկը շրջվում էր ու նայում: Բայց նրանք երբեք չէին բարևում միմյանց: Այդուհանդերձ կինը կարոտում էր նրան, երբ նա չէր գալիս հողամասում աշխատելու:

Մի շոգ առավոտ, երբ նա մերկ զբոսնում էր երկու կալվածքները բաժանող խոր ձորակում, նրանք դեմ-հանդիման դուրս եկան այն պահին, երբ գեղջուկը՝ լայն ուսերը կռացրած, ցախ էր հավաքում՝ անշարժ կանգնած էշի վրա բարձելու համար: Երբ գեղջուկը բարձրացրեց կարմրած դեմքը և տեսավ կնոջը, վերջինս ետ-ետ գնաց: Գեղջուկի աչքերում բոց հայտնվեց, կնոջ մարմնում էլ բոց բռնկվեց, որն ասես հալեցրեց նրա ոսկորները: Սակայն կինը լուռ անցավ թփերի ետևը և հետ գնաց այնտեղ, որտեղից եկել էր: Ջուլիետը մտածում էր, թեև մի փոքր բարկացած, այն լռության մասին, որով աշխատում էր գեղջուկը թփուտներում: Վերջինիս հատուկ էր վայրի կենդանու այդ ունակու-թյունը:

Այդ օրվանից նրանց երկուսի մարմիններում ծնվեց գիտակցության մի ցավ, թեև նրանցից ոչ մեկը չէր խոստովանում, ոչ մի կերպ ի ցույց չէր հանում: Բայց գեղջուկի կինը բնազդաբար հասկանում էր:

Իսկ Ջուլիան մտածում էր. ինչո՞ւ մի ժամով չհանդիպեմ այս մարդու հետ և չկրեմ նրա երեխային: Ինչո՞ւ պետք է կյանքս կապեմ մեկ տղամարդու հետ: Ինչո՞ւ մի ժամով չհանդիպեմ նրան, քանի դեռ ցանկություն կա, և ոչ ավել ոչ պակաս: Մեր միջև արդեն կայծ է բռնկվել:

Սակայն նա ոչ մի քայլ չարեց այդ ուղղությամբ:

Եվ հիմա տեսնում էր, որ գեղջուկն իրենց կողմն է նայում՝ սպիտակ սփռոցի կողքին նստած, իսկ նրա սևազգեստ կինը նստած էր նրա

դիմաց: Գեղջուկը Մորիսին էր նայում: Ամուսնու հայացքին հետևելով՝ գեղջուկի կինը շրջվեց և նայեց իրենց ուղղությամբ:

Ջուլիան հանկարծ համակվեց չկամությամբ ու նախանձով: Նորից ստիպված կլինի Մորիսի երեխային կրել կրծքի տակ: Նա տեսավ դա ամուսնու աչքերում և լսեց նրա պատասխանի մեջ:

– Կգրոսնե՞ս Արևի տակ առանց հագուստի, մերկ:

– Ե՞ս, ըմ, այո: Կուզե՞նայի, քանի դեռ այստեղ եմ: Կարծում եմ, ոչ ոք չի՞ տեսնի:

Ամուսնու աչքերում ինչ-որ շող հայտնվեց, նրա ցանկությունը հուսահատ քաջություն հաղորդեց նրան, և նրա հայացքը նորից սահեց խալաթի տակ թաքնված ստինքների վրայով: Այս առումով նա տղամարդ էր, այս աշխարհից, և նրա առնական ցանկությունը բավարարում էր տենչում: Նա նույնիսկ պատրաստ էր արևի տակ մերկ գրոսնել, նույնիսկ, եթե ծիծաղի առարկա դառնար:

Բայց ամուսնու մեջ այս աշխարհի շունչն էր զգացվում, այս աշխարհի կապանքների շունչը և կենդանական վախի շունչը: Նրա վրա այս աշխարհի դրոշմն էր, որը հարգադրոշմ չէր:

Չասունացած, ոտքից գլուխ Արևից վարդա-շագանակագույն դարձած, ընկած վարդի նմանվող սրտով, կինն ուզում էր գնալ այդ ամաչկոտ, բայց տաքարյուն գեղջուկի մոտ և կրել նրա երեխային: Կնոջ հույզերը ծաղկաթերթիկների պես թափվեցին: Նա տեսել էր ջերմ ավյունը այդ գեղջուկի արևախամն դեմքին, տեսել էր բոցը նրա՝ հարավցու, կապույտ աչքերում, և դրան ի պատասխան կնոջ մեջ հրդեհ էր բռնկվել: Գեղջուկն արարիչ արևալուզանք կլիներ կնոջ համար, և կինը տենչում էր, որ այդպես լիներ:

Այնուամենայնիվ, կնոջ երկրորդ երեխան Մորիսինն էր լինելու: Ճակատագրի անկասելի շղթայի արդյունքն էր լինելու այդ երեխան:

Անգլերենից թարգմանեց
Լյուսիլա Բովիանոյանը

ՀՈՎՅԱՆՆԵՍ ԹՈՒՄԱՆՅԱՆԸ՝

(1869-1925)

Թարգմանիչ

(Ա. Պուշկին, Մ. Լերմոնտով, Ն. Նեկրասով, Վ. Գյուբե, Յ. Յայնե,
Մ. Գորկի, Ա. Միցիսլավիչ, Ֆ. Շիլլեր, Ալֆրեդ դը Մյուսսե, Ալ. Բլոկ, Թոմաս
Մուր, Ի. ճավճավաձե, Յ. Լոնգֆելլո)

Ա. ՊՈՒՇԿԻՆ ՁՍԵՌՎԱ ԻՐԻԿՈՒՆԸ

Հողմը մեզով երկինքն առնում,
Գալարում է բուքը ծյան,
Մին՝ մանկան պես լաց է լինում,
Մին՝ ոռնում է զերթ գազան.
Մին՝ վայրենի սուլում պես-պես,
Աղմըկում է տանիքում,
Մին՝ ուշացած ճամփորդ, ասես,
Լուսամուտն է նա թակում:

Մեր խրոճիթը, աղքատ ու հին,
Ե՛վ մըթին է, և՛ տըխուր.
– Ի՞նչ ես նըստել պատի տակին,
Իմ պառավըս, եղպես լուռ:
Հոգնե՞լ ես դու փոթորիկի
Ոռնոցներից խելագար,
Թե՞ միրհում ես քո իլիկի
Բըզզոցի տակ միալար:

Արի խըմենք, բարի ընկեր
Իմ սև, ջահել օրերի,
Խըմենք դարդից, բաժակըդ բեր,
Սիրտներըս բաց կը լինի:

Երգի՛ր, ո՞նց էր ապրում խաղաղ
Յավքը ծովի էն ափին,
Երգի՛ր, ո՞նց էր աղջիկը վաղ
Ջուրը գնում մինչ արփին:

Յողմը մեզով երկինքն առնում,
Գալարում է բուքը ձյան,
Մին՝ մանկան պես լաց է լինում,
Մին՝ ոռնում է զերթ գագան:
– Արի խմենք, բարի՛ ընկեր
Իմ սև՝, ջահել օրերի,
Խըմենք դարդից, բաժակդ բեր,
Սիրտներըս բաց կըլինի:

Վ. ԳՅՈՒԹԵ

ՎԱՐՂԸ

Փոքրիկ տղան մի վարդ տեսավ,
Տեսավ մի վարդ դաշտի միջին.
Վարդը տեսավ, ուրախացավ,
Մոտիկ վազեց սիրուն վարդին.
Սիրուն վարդին, կարմիր վարդին,
Կարմիր վարդը դաշտի միջին:

Տղան ասավ. քեզ կըպուկեմ,
Ա՛յ կարմիր վարդ դաշտի միջին:
Վարդը ասավ. տե՛ս, կըծակեմ,
Որ չըմռռնաս փըշոտ վարդին.
Փըշոտ վարդին, կարմիր վարդին,
Կարմիր վարդը դաշտի միջին:

Ու անհամբեր տղան պուկեց,
Պուկեց վարդը դաշտի միջին.
Փուշը նըրա ձեռքը ծակեց,
Բայց էլ չօգնեց քընքուշ վարդին.
Քընքուշ վարդին, կարմիր վարդին,
Կարմիր վարդը դաշտի միջին:

Յ. ՀԱՅՆԵ

* * *

Չեռն՛ւ, հեռու կը թըռցընեն
Քեզ ին՛ երգի թևերին,
Սքանչելի մի տեղ գիտեն
Ես Գանգեսի ափերին:

Պարտեզն այնտեղ ծաղկում է ճոխ
Լուսնի խաղաղ լույսի տակ,
Իրենց քըրոջն ըսպասում են
Լոտոսները ըսպիտակ:

Մանուշակներն աստղերի դեն
Աչք են անում ու խընդում,
Իրար հակված թոթովում են
Վարդերն անուշ հեքիաթում:

Վիթերն երկչոտ ցատքըտում են,
Խըրտնած պըշնում իրարու.
Գանգեսը լա՛յն, հանդիսավոր,
Չոսում հանդարտ ու հեռու:

Այնտեղ պիտի անհոգ պառկենք
Արմավենու ըստվերում,
Սեր վայելենք, սուզվե՛նք, ապրե՛նք
Երազների աշխարհում:

ԷՍ ԷՆ ՏՈՒՆՆ Է

1

Էս էն տուճն է, որ շինել է վարպետ Օհանը:

2

Էս էն ցորենն է, որ պահած է էն տանը,
որ շինել է վարպետ Օհանը:

3

Էս էն մուկն է, որ կերել է էն ցորենը,
որ պահած է էն տանը,
որ շինել է վարպետ Օհանը:

4

Էս էն կատուն է, որ բռնել է էն մկանը,
որ կերել է էն ցորենը,
որ պահած է էն տանը,
որ շինել է վարպետ Օհանը:

5

Էս էն շունն է, որ գրգել է էն կատվին,
որ բռնել է էն մկանը,
որ կերել է էն ցորենը,
որ պահած է էն տանը,
որ շինել է վարպետ Օհանը:

6

Էս էն կովն է՝ կեռ պոզավոր,
որ հարու է տվել էն շանը,
որ գրգել է էն կատվին,
որ բռնել է էն մկանը,
որ կերել է էն ցորենը,
որ պահած է էն տանը,
որ շինել է վարպետ Օհանը:

7

Էս էն աղջիկն է, որ կթել է էն կովը,
որ հարու է տվել էն շանը,
որ գրգել է էն կատվին,
որ բռնել է էն մկանը,
որ կերել է էն ցորենը,
որ պահած է էն տանը,
որ շինել է վարպետ Օհանը:

8

Էս էն տղան է, որ ուզել է էն աղջկանը,
որ կթել է էն կովը,
որ հարու է տվել էն շանը,
որ գզել է էն կատվին,
որ բռնել է էն մկանը,
որ կերել է էն ցորենը
որ պահած է էն տանը,
որ շինել է վարպետ Օհանը:

9

Էս էն տերտերն է, որ պսակել է էն տղին,
որ ուզել է էն աղջկանը,
որ կթել է էն կովը,
որ հարու է տվել էն շանը,
որ գզել է էն կատվին,
որ բռնել է էն մկանը,
որ կերել է էն ցորենը
որ պահած է էն տանը,
որ շինել է վարպետ Օհանը:

10

Էս էն աքլորն է, որ զարթեցրել է էն տերտերին,
որ պսակել է էն տղին,
որ ուզել է էն աղջկանը,
որ կթել է էն կովը,
որ հարու է տվել էն շանը,
որ գզել է էն կատվին,
որ բռնել է էն մկանը,
որ կերել է էն ցորենը,
որ պահած է էն տանը,
որ շինել է վարպետ Օհանը:

11

Էս էլ էն վարպետ Օհանը,
որ մորթել է էն աքլորին,
որ զարթեցրել է էն տերտերին,
որ պսակել է էն տղին,
որ ուզել է էն աղջկանը,
որ կթել է էն կովը,
որ հարու է տվել էն շանը,

որ գգել է են կատվին,
որ բռնել է են մկանը,
որ կերել է են ցորենը,
որ պահած է են տանը,
որ շինել է վարպետ Օհանը:

ԱՎԵՏԻՔ ԻՍԱՅԱԿՅԱՆԸ՝

(1875-1957)

Թարգմանիչ

(Նաֆիզ, Ի. Նիկիտին, Մ. Լերմոնտով, Մ. Ռիլսկի, Ա. Չերեբելի,
Գևորգ Նեշվեզ, Ակիհիրո Տոսինարի, Բիար Բարիարի, Ի. Գրիշաշվիլի, Կ.
Մայեր, Պ. Ռեմեր, Կ. Բյուսե, Ֆիլանդր ֆոն Չիտեվլագ)

ԱԿԻՅԻՐՈ ՏՈՍԻՆԱՐԻ

(Ճապոն բանաստեղծ XII դարում)

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՎԻՇՏՈ

Գյուղ ու քաղաք լի է դավով,
Տառապանքով, խորունկ ցավով:
Եվ ես փախա կյանքի վշտից,
Բայց ա՛խ, իզուր, իզուր փախա.-
– Անտառի մեջ՝ մենակ, լռի՜ն՝
Տեսա լալիս եղնիկին,.,

ԲՅԱՐ ԹԱՐՅԱՐԻ
(Յնդիկ բանաստեղծ VII դարում)

I

Քաջ որսորդ է իմ սիրուհիս,
Անվախ կերթա որսի դեմ.
Իսկ ունքերը՝ հպարտ բռնած՝
Աղեղներ են հրեղեն:

Յայացքները սլաքներ են,
Որ խոցում են սիրտս խոր,
Իսկ ես վախկոտ, փախուստ տվող
Մի այծյամ են վիրավոր:

II

Որս է անում սիրո ոգին
Այս աշխարհի ծովափին.
Եվ կապել է կարթին ամուր
Մի կին, որպես հրապույր:

Սերունդներ են գալիս մարդկանց,
Գլուխ կորցրած, գլխաբաց.
Եվ բռնում է նա ամենքին,
Տապկում սիրո խարույկին:

ՎՐԱՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳ

Կըռիվ գնացող զինվոր տղերքից
Նա՛ է միշտ ուրախ, ով նժույգ ունի.
Նա՛ է միշտ ուրախ տուն դարձողներից,
Ով վարդի նման սիրուն կին ունի:

Ով վարդի նման սիրուն կին ունի,
Պետք է մի արթուն շուն էլ ունենա,
Նըրան կամ պետք է շունը պահպանի,
Կա՛ն թե չէ՝ ջադու կեսուրը նըրա:

Եվ զենքն ու զինին քաջ զինվորներին
Պետք է որ լինին անպակաս հավետ,
Որ թշնամու հետ զենքերով չափվին,
Փըրփրան զինով՝ բարեկամի հետ:

LA REINA MORA

There was a king who had one son. When the prince reached a marriageable age, he told his parents, "I want to marry the most beautiful woman in the whole world. Therefore, I am going to journey all over the world until I find her."

The prince left the palace and traveled until he came to a fountain where he stopped to take a drink. As the youth bent over to drink, he saw reflected in the water three oranges. Looking up, he saw three large and beautiful fruits on the branch of an orange tree.

"How tasty they look," said the prince. Climbing the tree, he removed the oranges from the branch.

The prince cut the first orange in half and from its interior a beautiful maiden appeared.

"Give me bread," said the maiden to the prince.

"I can't," answered he, "because I don't have any."

"Then to my orange I will return," said the maiden, and the orange became whole again.

The prince cut the second orange, and from this fruit also sprang a maiden, much more beautiful than the first.

"Give me bread," the second maiden told the youth.

"I can't," said the prince, "because I don't have any."

"Then to my orange I will return," said the maiden, and the orange became whole again.

The prince thoughtfully considered the situation. He decided to get some bread in case another maiden should appear asking for it.

As the prince was making his plans, a gypsy went by in a cart.

"Amigo," cried the prince, "I will give you a golden coin for a piece of bread."

Hurriedly the gypsy left his cart, hastening to give the prince some bread.

The prince, now happy and satisfied, cut the third orange. And from the orange sprang a maiden, much more beautiful than the other two.

"Give me bread," the third maiden said.

The prince, joyously, gave her bread. The lady of the orange then exclaimed, "I am now yours. You can do as you please with me."

"I will marry you," answered the prince.

The maiden was utterly naked, and since the prince wanted to take her back to the palace he could not let her go as she was. He examined the gypsy's clothes but they were dirty. The prince then told the maiden, "Remain here with this gypsy while I go and bring some garments for you."

The gypsy had a daughter who had been asleep in the cart and who had not witnessed what had taken place. The daughter awoke when the prince was riding away, and at sight of him, she fell in love.

The gypsy's daughter jumped from the cart and asked her father what had taken place. He told her all that had happened.

The gypsy girl saw the beautiful maiden and said to her, "Let me comb your hair so that you will be much more beautiful when the prince returns."

The maiden agreed. As the gypsy girl began combing, she suddenly stuck a pin in the lady's head. Immediately the maiden turned into a dove. The gypsy girl then took her clothes off and sat where the maiden had been.

Soon the prince returned and, seeing the gypsy witch, exclaimed, "Señora, how dark you have become!"

"The sun has burnt my skin," the witch answered.

The prince, believing the witch was the maiden from the orange, took the gypsy woman to his palace and there married her.

One day a dove arrived at the garden of the king and asked the gardener, "Gardener to the king, how are the princess and his wife?"

"Sometimes he sings, but more often does he cry," answered the gardener.

From then on the little dove would come to the garden and ask the same question again and again. Finally, the gardener told the prince about the dove.

The prince then ordered him to capture the bird next time it came to the garden. The gardener limed the tree where the dove always rested. The next day, when it tried to fly away, it could not and the gardener captured it and took it to the prince.

The prince fell in love with the little dove. He took the bird in his hands and began stroking its head. Feeling the pin in the dove's head, he jerked it out. Immediately the dove changed back into the maiden of the orange.

The beautiful maide told the prince all that had happened and the prince told the king the maiden's story.

The king became greatly angered and ordered that the gpsy witch be burned at the stake. And the prince and the maiden married and lived happily ever after.

ԳՆԱԶՈՒ ԹԱԳՈՒՅԻՆ
Մեքսիկական հեքիաթ

Կար չկար մի թագավոր կար: Նա մի որդի ուներ, և երբ եկավ նրա ամուսնանալու տարիքը, նա ասաց. «Չայրիկ ուզում եմ ամուսնանալ աշխարհի ամենագեղեցիկ աղջկա հետ: Այսպիսով, գնում եմ ողջ աշխարհով շրջելու, որ գտնեմ նրան: Այս ասելով արքայազնը հեռացավ պալատից: Երկար ճանապարհորդությունից հետո նա կանգ առավ մի շատրվանի մոտ, որ ջուր խմի: Երբ երիտասարդը կռացավ դեպի ջուրը, ջրի հարթ մակերևույթին տեսավ երեք նարնջի պատկեր: Ապա վեր նայելով տեսավ ետևում շքեղ պտուղներով լի նարնջի ծառ:

- Ինչ ախորժելի տեսք ունեն այս մրգերը: Ասելով այս բարձրացավ և ծառից մի քանիսը քաղեց:

Արքայազնը կտրեց դրանցից մեկը մեջտեղից, և հանկարծ միջից մի հիանալի աղջիկ հայտնվեց ասելով «Չաց կտաս ինձ»:

«Չեմ կարող, ախր ես չունեմ», - ասաց արքայազնը:

«Եթե ոչ, ետ տուր նարինջը», - ասաց աղջիկը և նարինջը կրկին ամբողջական դարձավ:

Արքայազնը կտրեց երկրորդ նարինջը: Սրա միջից էլ կրկին մի աղջիկ հայտնվեց, այս անգամ նա ավելի գեղեցիկ էր:

«Չաց կտաս ինձ», - ասաց աղջիկը:

Արքայազնը կրկին ասաց, որ չի կարող, որովհետև նա հաց չունի:

«Այսպիսով, չեմ թողնի ուտես նարինջը», - ասաց աղջիկը ու նարինջը կրկին ամբողջացավ:

Արքայազնը մտքում կշռադատեց պատահածը և որոշեց մի փոքր հաց հանել, եթե երրորդ նարնջից էլ աղջիկ դուրս գար ու պահանջեր:

Քանի դեռ արքայազնը որոշումներ էր կայացնում ճանապարհով կառքով մի գնչու է անցնում:

Տեսնելով գնչուին արքայազնը կանչեց.

- Բարեկամս, կարող ես ինձ մի կտոր հաց տալ ոսկե դրամի դիմաց:

Գնչուն շտապ իջավ կառքից, որ արքայազնին հաց հասցնի:

Այսպիսով արքայազնը ուրախ ու բավարարված կտրեց երրորդ նարինջը: Կրկին նարնջի միջից մի աղջիկ բարձրացավ, այս մեկը մնացած երկուսից էլ գեղեցիկ էր: Նա նույնպես հաց ուզեց: Արքայազնը ուրախ ու երջանիկ հացը տվեց աղջկան: Վերցնելով հացը նա բացականչեց: «Ես հիմա քոնն եմ: Կարող եմ անել ինչ կամենում ես»:

«Կամենում եմ ամուսնանալ քեզ հետ և քեզ պալատ տանել», - պատասխանեց արքայազնը:

Բայց աղջիկը ամբողջովին մերկ էր և քանի որ արքայազնը նրան պալատ էր ուզում իր հետ տանել, այդ տեսքով նա չէր կարող:

Նա ուսումնասիրեց գնչուի հագուստները, բայց դրանք շատ կեղտոտ էին: Արքայազնը, այսպիսով աղջկան ասաց. «Մնա գնչուի մոտ, մինչ ես կգնամ ու քեզ համար հագուստներ կգնեմ»:

Գնչուն մի աղջիկ ուներ, ով կառքի մեջ քնած էր և ոչինչ չէր տեսել: Նա արթնացավ հենց այն ժամանակ, երբ արքայազնը հեռանում էր: Աղջիկը մի հայացքից սիրահարվեց արքայազնին:

Գնչուհին իջավ կառքից և հորը հարցրեց, թե ինչ է պատահել: Չայրը պատմեց պատահածի մասին: Գնչուհին տեսավ աղջկան և ասաց. «Թույլ տուր սանրեմ մազերդ, որ ավելի գեղեցիկ լինես երբ արքայազնը գա»:

Աղջիկը համաձայնվեց, և երբ գնչուհին սկսեց սանրել մազերը, նա հանկարծ մի փուշ մտցրեց աղջկա գլխի մաշկի մեջ: Անմիջապես գեղեցիկ աղջիկը վերածվեց կարապի: Գնչուհին հանեց հագուստները ու նստեց գեղեցիկ աղջկա տեղը:

Շուտով արքայազնը վերադարձավ և տեսնելով աղջկան հարցրեց: Տիկին ինչու եք այսքան սևացել: «Արևը վառեց իմ մաշկը», - պատասխանեց կախարդը:

Արքայազնը հավատալով կախարդին գեղեցիկ աղջկա փոխարեն նրա հետ ամուսնացավ:

Մի օր կարապը եկավ թագավորի այգի և հարցրեց այգեպանին, թե ինչպես են արքայազնն ու նրա կինն ապրում:

-Չաճախ նա երգում է, բայց հիմնականում լաց է լինում,- պատասխանում է այգեպանը:

Այդ օրից սկսած կարապը գալիս էր այգի ու ամեն անգամ նույն հարցն էր տալիս: Ի վերջո այգեպանը այդ մասին արքայազնին պատմեց:

Արքայազնը հրամայեց, որ բռնեն թռչնին և իր մոտ բերեն: Չաջորդ անգամ այգեպանը թակարդ պատրաստեց այն ծառի տակ, որտեղ կարապը սիրում էր հանգստանալ: Եվ երբ կարապը ուզում էր թռչել հեռանալ, նա չկարողացավ, այգեպանը բռնել էր նրան: Երբ արքայազնը տեսավ փոքրիկ կարապին, նա սիրահարվեց: Նա վերցնում է նրան իր ձեռքերի մեջ ու շոյում նրա գլուխը: Զգալով փուշը նրա գլխում, արքայազնը այն հանեց և անմիջապես կարապը վերածվեց այն հեքիաթային աղջկան, որին նարնջի միջից էր հանել:

Գեղեցիկ աղջիկը պատմեց այն ամենը ինչ պատահել էր և արքայազնն էլ այդ պատմությունը թագավորին պատմեց:

Թագավորը լսելով պատմությունը շատ բարկացավ, և հրամայեց գնչու կախարդին այրել կրակի վրա: Այսպիսով, արքայազնն ու գեղեցիկ աղջիկը ամուսնացան և ապրեցին երկար ու երջանիկ:

Թարգմ. Մելինե Ղոնյանը